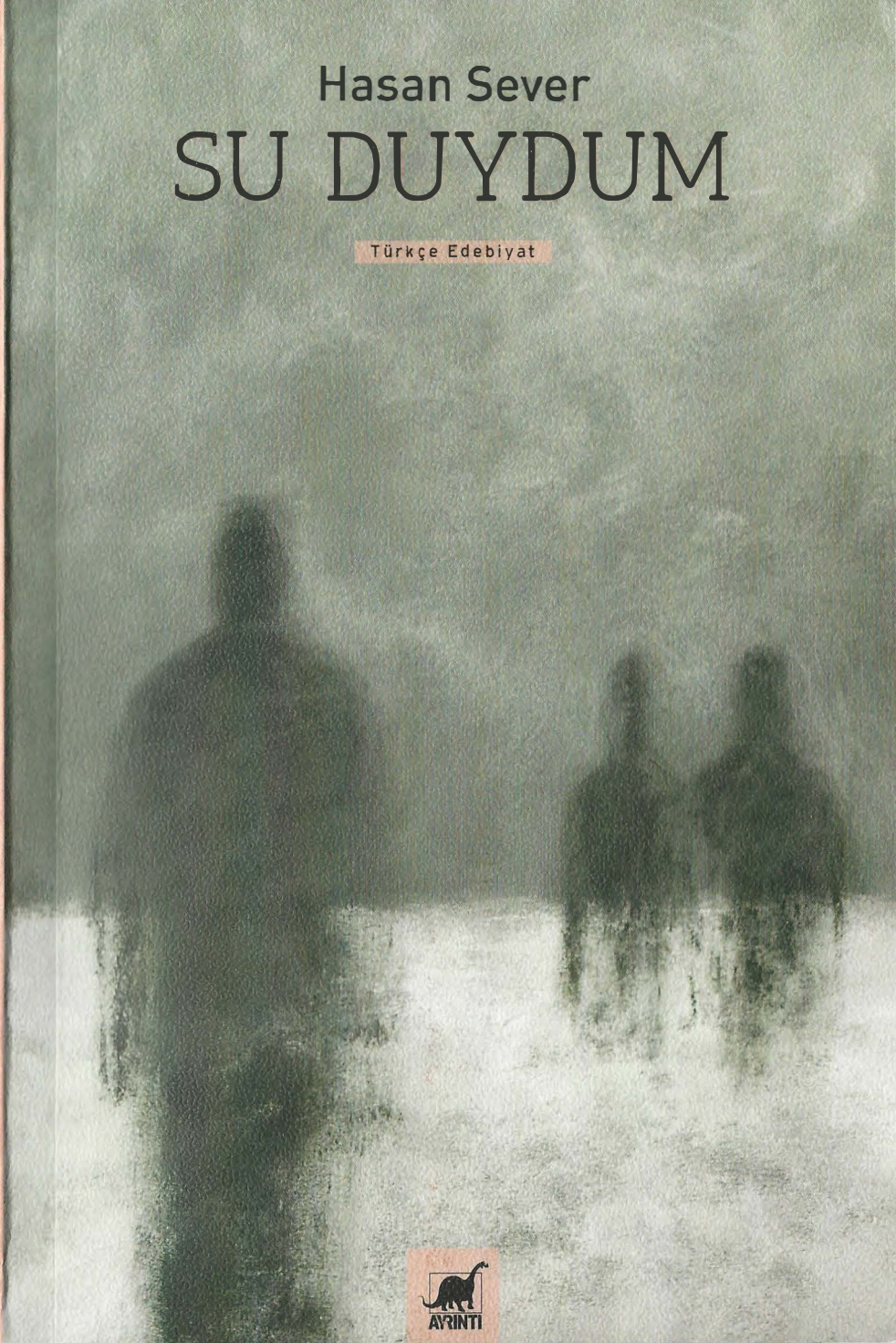
52

Türkçe Edebiyat

Hasan Sever

SU DUYDUM

Türkçe Edebiyat

SU DUYDUM • Hasan Sever

1058

AYRINTI

HASAN SEVER

6 Mayıs 1972 tarihinde Elbistan'da doğdu. Ankara Atatürk Lisesi ve Cumhuriyet Lisesi'nde okudu. ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'ne devam ederken 1995 yılında yurt dışına çıkmak zorunda kaldı. Zürich Üniversitesi'nde ekonomi okudu. İsviçre'de yayımlanan *Öteki İsviçre* dergisinde yazarlık ve editörlük yaptı. 2010 yılından beri e-hayalet.net politika-kültür-sanat sitesinin yöneticiliğini yapıp, aynı sitede günlük yazılar kaleme alıyor. 2015 yılında Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan *Birazcık Halil* adlı bir romanı bulunuyor. Evli. Ḥare Dize adında bir kızı var.

Ayrıntı: *1058*
Türkçe Edebiyat Dizisi: *52*

Su Duydum
Hasan Sever

Son Okuma
Barış Özdemir

© Hasan Sever, 2017

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Fotoğrafı
Lalocracio / Artfromthefringe / Getty Images Turkey

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No: 12156

Birinci Basım: *Nisan 2017*
Baskı Adedi *1000*

ISBN 978-605-314-171-6
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Hasan Sever

Su Duydum

TÜRKÇE EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

Babamın En Güzel Fotoğrafı / Gönül Kıvılcım
Jilet Sinan / Gönül Kıvılcım
Yalancı Tanıklar Kahvesi / Vedat Türkali
Haziran'da Bir Fidan / Der.: Levent Turhan Gümüş
Bitti Bitti Bitmedi / Vedat Türkali
Birazcık Halil / Hasan Sever
Mükemmel Katilin Peşinde / Ahmet Erözenci
Liberhell / Mahmut Eşitmez
Mavi Karanlık / Vedat Türkali
Komünist / Vedat Türkali
Tek Kişilik Ölüm / Vedat Türkali
Bir Gün Tek Başına / Vedat Türkali
Segâh Makamı / Esra Kahraman
Güven-1 / Vedat Türkali
Güven-2 / Vedat Türkali
Yeşilçam Dedikleri Türkiye / Vedat Türkali
Huzursuz Periler / Özlem Narin Yılmaz
Fatmagül'ün Suçu Ne? / Vedat Türkali
Albayım / Hasip Akgül
Metrodaki Yabancı / Ali Parlar
Kar ve İnci / Nihan Kaya
Koca Karınlı Kent / Suzan Samancı
Tutku ve Aşkın Kutsal Kitabı / N. Ahmet Erözenci
Paralel Cinayetler / Hüseyin Bul

Hasan Sever

Su Duydum

kadın ve erkekten gayrı ne var elimizde?
üstelik, yağmurda ıslanıyoruz hâlâ
bu şehrin en çok sessizliğini seviyorum
bütün sesler yerli yerinde.
kadın mı desem, erkek mi;
daracık sokakların çıktığı tüm caddeler mesai
göğün karasını külah çatmış binalar
ben onlara nemrut, onlar bana nemrut.
kaç ilişki daha geçmeliyim; söyleyin?
aldattığım şehirlerin sayısı bir elin parmağı
nedir ki bir el
yüz elim olsa
yüz elimle severim seni

İlişki,
Zürih, 5 Eylül 2012

Annemin Kızları;
Gulê
Sultan
Şerife
Döndü için

Cuma
Birinci Gün

"Hanımefendi, özür dilerim, rica etsem, bizimle büroya kadar gelebilir misiniz?"
"Büro? Neden?"
"Lütfen, şu taraftan ..."

Gerisini duymadı.

Ankara Esenboğa dış hatlar terminalinde, iki polis, bir kadın, pasaport kontrol noktasından ayrılıp, mermerleri henüz silinmiş salonda yürümeye başladılar. Polisler, takım elbise, gömlek kravat... Gençtiler. Amir olan, nezaketi elden bırakmadan, kadına açıklamalarda bulunuyordu. Kadın, kahramanımız yani, yol boyunca açıklama yapan polisi dinliyor, hatta dinlemiyor duyuyor, duymuyor sadece yürüyordu.

Kahramanımız olacak kadının adı Feride. O, şimdi, sizin için herhangi bir insan. Herhangi bir insan nasıldır?

Bence, hikâyesinden haberdar olmadığımız bütün insanlar gibi çıplaktır. İnsanın mutlak çıplaklığı, varsa eğer, hikâyesizliğidir. Feride şu anda hikâyesiz ve çıplak bir kadın. Ankara Esenboğa Havaalanı'nda, uçağına yetişme telaşındayken, polislerce alınmış, sıradan ve şaşkın bir insan. Oysa, Feride için söylenebilecek en son şeyler, onun sıradan ve şaşkın olduğudur. Niye mi? Anlatalım:

Feride'nin babası, figüranlıktan terk, sinemaya düşkün bir insandı. Hayır, alışkanlığını değiştirmedi. '*Di*'li geçmiş zamanla geçmesi, ölmesinden kaynaklı. Feride, onun rol isminin bir iki Türk filminde geçtiğini söyledi ama emin değilim. Belki ileride kendi kulaklarınızla duyarsınız. Feride'nin annesi özelliksiz bir kadın. Bu cümle bir hikâyeciye yakışmaz diyebilirsiniz, ama gerçekten öyle. Yine de kızına annesinin adını, Fatma'yı, koymak istemiş, fakat kocasına söz geçirememişti. Feride'nin doğduğu yıl babası figüranlık kariyerinin zirvesindeydi. Zaten Feride ismi de, o zirvede tanıştığı aktristin filmdeki rol adıydı. Feride'nin doğduğu sene Demirel başbakandı; fakat kaçıncı başbakanlığıydı bilmiyoruz. Hem bilsek ne olur? Sıradan bir bilgi işte. Asıl önemli bilgi, ailenin o zaman İstanbul'da yaşıyor olduğuydu. Niye mi asıl bilgi? Çünkü Feride'nin babası için İstanbul'dan Ankara'ya göçmek, bir sinemacının hayatta tadabileceği en büyük yenilgiydi. Yenilgi, ailenin üç ferdine pay edilip, eşyası bavula sığan evlerini Ankara Tuzluçayır'a indirdiklerinde, Feride beş yaşındaydı. Beş yaşında bir kız çocuğu dünyayı ne kadar görürse Feride iki katı, dünyayı ne kadar anlayabilirse Feride üç katı anlayabiliyordu. Bunun bir yenilgi olduğunu, yenilgilerinse mutsuzluk taşıdığını ta o zaman anladı.

Akrabaları çoktu. Fazla sürmeden devlet kapısında bir iş bulundu. Çok geçmeden ev sahibi de oldular: Müstakil. Feride'nin okula başladığı sene Ankara çok büyü-

müştü. Okullar kalabalık, sınıflar tıklım tıklımdı. Öğretmenini sevmedi; Feride zaten çoğunlukla sevmedi. Sevdiği birine rastlaması için, üniversite yıllarını beklemesi gerekecekti. Neyse, uzun hikâye. Biz yine Feride'nin ilkokuluna dönelim; gecekondular için, en az gecekondu kadar alelade yapılmış bir okuldu. Öğretmeninin adı Sakıp'tı. Sakıp öğretmen, Feride'ye göre bir öğretmen değil, elindeki sopanın henüz canlı kısmıydı. Birkaç yıla kalmadan geriye kalan parça da katılaşacak, Sakıp öğretmen tümden sopa olacaktı. Feride ilkokulu bitirdiğinde, Sakıp öğretmen Feride'nin mezuniyet notuna, Feride'yse öğretmeninin henüz canlı kalmışlığına şaşırıyordu. Feride, sevmediği öğretmeninden yıldızlı pekiyiyle mezun olmuştu. Ortaokul ve lise deyince Feride'nin aklına yine pek iyi şeyler gelmez: Biraz erkek kokusu, biraz memleket havadisleri; ikisinden de midesi bulanır. Tuzluçayır kirli bir yerdi. Ondan da midesi bulanır. Babasının annesini aldattığı sene, –belki daha önce de aldatmıştır ama bunu ilk o sene öğrendiler– annesinin de bir kadın olduğunu anladı. Şaşırdı, ama midesi bulanmadı. Bu durumda babası bir erkek olmalıydı; midesi bulandı.

Feride, babasına sinemacılığı hiç yakıştıramadı. O bir memurdu; zaten bu yüzden, sinemada figüranlıktan öteye gidememişti. Başarısız olduğu için babasına kızıyor muydu? Feride bu soruyla ara sıra baş başa kalmıyor değildi. İşin aslı, Feride'nin kendisine dahi veremediği bir yanıtı, buraya yazarak ukalalık yapmak istemem. En fazla bir iki tahminde bulunabilirim. Feride için babasının sinemayı sevmesi bir mucize, annesiyle evlenmiş olması ise bir âcizlikti. Mucize olan, aciz olamayacağına; yahut aciz olan, mucize yaratamayacağına göre, babası yamalı bir pantolon olmalıydı: Önden yeni, arkadan yırtık. Feride, hiç giymek zorunda kalmadığı yamalı elbiselerden nefret etti. O kadar nefret etti ki, insanların

çoğunu bu yüzden sevmedi. Feride'ye göre sokakta karşılaştığımız, yahut bir iş vesilesiyle muhatap olduğumuz, aynı apartmanı paylaşmaktan ötürü komşu olduğumuz, hatta zaman zaman sırf ihtiyaçlarımızı gidermek için yatağımıza aldığımız insanların çoğu yamalıydılar.

Babasının şefi, daire müdürü mü ne, sevimsiz bir insandı. Nedense Feride'ye bir dershane ayarlamıştı. Feride, parasız, kontenjandan öğrenci oldu bu dershaneye. Şaşılacak derecede uslu durdu. Kendisine bile söyleyemedi; ama o sevimsiz adamın hayrıyla dershaneye gitmiş olmayı hiçbir zaman içine sindirememişti. Bu arada, Feride, daire müdürünü sadece bir kere gördü. Ortaokul sondu. Babasını iş yerinde tek ziyaretiydi. Daire, Havagazı Fabrikası'na yakın bir yerdeydi. Daire müdürü niye mi sevimsizdi? Çok basit: Feride, hayırsever insanlardan nefret ederdi.

Feride'nin edebiyat notu düşüktü; çünkü öğrenciliği boyunca sevdiği demeyelim de, sevmiyorum demediği tek öğretmeni edebiyatçı Nazım'dı. Notu düşük ama edebiyatı güçlü olan Feride çok iyi bir okurdu. Hikâyenin anlatıcısı olarak benim Feride'de en çok şaşırdığım özelliklerden biri budur. İnsanları, sevmek değil de sevmemek üzerinden tarif eden birinin, işi gücü insanları anlatmak olan kitaplara düşkün olması tuhaf değil miydi? Neyse, zaman çabuk geçti. Feride, annesine göre öğretmen, babasına göre avukat olmalıydı. O, bildiğini yaptı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hititoloji'yi tercih etti. Dershane ve okul öğretmenleri, hademeler, annesi, babası hatta edebiyatçı Nazım Hoca için bile bu, vatana ihanetti. Bunca puanı Hititoloji'ye gömmek, onlara göre, Çatalhöyük'ten (Boğazköy'le[1] karıştırıyorlar) çıkarılmış

1. Boğazköy (Hattuşaş): Hititler'in başkenti. Çorum ilinin 82 km güneybatısında, günümüzdeki adıyla Boğazkale ilçesinde bulunmaktadır. (Wikipedia) (y.h.n.)

herhangi bir çanak çömlek kadar manasızdı. Feride, 'Madem öyle, neden böyle bir bölüm açılmış?' diye sormadı. Babasıyla ilk kez karşı karşıya geldi. Kavga edebilirdi. Babası etmedi. Annesi sesini yükseltemedi bile. Feride'nin bir bakışı, susmasına yetti. Fakülteyi kazandı. Kaydını yaptırdığı gün dekanla tanıştı. Feride okula gelmeden puanı gelmişti; Feride'nin o puanla Ankara'da her sosyal bölüme girebilecekken Hititoloji'yi seçmiş olması, durumdan haberdar olan herkesin, özellikle de emekliliğini beklemekten başka bölümle herhangi bir bağı bulunmayan Prof. Rıfkı Suyakatık'ın merak-ı şahanelerine mucip olmuştu. Prof. Suyakatık, Feride'yi şöyle bir süzdükten sonra, "Nerelisiniz?" diye sordu. Feride, bütün sorulara hazırlıklı olabilirdi ama bu soruya bir hazırlığı yoktu. "Pardon, anlayamadım" dediğinde midesinin bulandığını hissetti. Prof. Suyakatık, "Memleket nere yavrum?" diye kelimeleri ruhundan ayırıp, soğumuş bir yemek artığı gibi masaya koyunca, Feride'nin midesi daha çok bulandı. "Tuzluçayır" diyebildi ancak. Prof. Suyakatık, Tuzluçayır'ı, o zamanlar sayısı henüz 67 olan vilayetlerden birinin tanımadığı bir ilçesi sanıp, hangi vilayet diye sormadı. "Bölümü niye seçtin? Hititoloji'yle nasıl bir yakın alakan var yavrum?" diye başka bir soruya geçti. Feride, üniversiteye geldiğine ilk kez o zaman üzüldü. "Hiç" diyebildi ancak, omuzlarını kaldırarak. Prof. Suyakatık, Feride'nin ne diyeceğini biliyormuş gibi, 'hiç'i, Feride'nin dudaklarından kurtulur kurtulmaz yakalayıp ağzına attı. Kelimeyi biraz şişirdi. Sonra dudaklarını hafif aralayıp, şişkinliği teskin ettikten sonra, "Hititçede *hiç*, pek az kullanılmış; sana da az kullanmanı tavsiye ederim yavrum!" deyip görüşmeyi bitirdi. Feride, o anda, bir an önce odadan çıkmayı düşünmeyip, bulanan midesini zapt etmekle meşgul olmasaydı, bunu ilahi bir işaret olarak görebilirdi.

Feride, dekan odasına bir daha gitmedi; hatta Prof. Suyakatık'ın bölümde kalıp kalmadığını da bilmedi. Odadan çıktıktan sonra, doğruca Ortabahçe'ye[2] indi. Hiç yabancılık çekmedi. Kimse de bu taze kim, diye sormadı. Feride, liseden hazır gelmiş, çantasında tarak, ayna, makyaj malzemesi yerine bolca itiraz taşıyan bir *arkadaş*'tı. Şimdi sorsanız o gün neyin protesto edildiğini hatırlamaz, ama okuldan çıktığı ilk günü şimdiki gibi hatırlar. Feride, Dil Tarih'in bahçesinden çıkıp sola döndüğünde yine midesi bulandı; çünkü Sıhhiye Köprüsü bütün çirkinliğiyle karşısında duruyordu. İlerde, kendiniz de şahit olacaksınız, sevdiği erkeğe çok kızdığı zaman, '*Bazen Sıhhiye Köprüsü kadar çirkin oluyorsun*' diyecek. Bu arada, zamanı merak edenleriniz olacaktır. Şimdilik size sunabileceğim yegâne zaman kırıntısı, Feride'nin babasının annesini aldattığı senenin sonbaharında askeri darbe olduğudur.

Feride, Dil Tarih'te kısa sürede sol bir çevre edindi. Aslında aradığı çevre sol muydu belli değildi; çünkü çoğu solcuyu slogan dilli buluyor, ara sıra, ne işim var bunların arasında dediği olmuyor değildi. Ama Feride gibi biri, eğer, İstanbul'da doğmuş ve Ankara'da büyüyorsa, sol, derde deva olmasa da yaraya merhemdi. Feride, içinde yaşadığı şehre ve ülkeye kendini nasıl yabancı hissediyorsa, solu da öyle, yaşadığı yerlere yabancı hissediyordu. Belki de kaderde birleşmişlerdi, belki de geçici bir birliktelikti. Göreceğiz.

Zaman biraz hızlı mı geçmişti ne. Tuzluçayır koca bir kent olmuş, ufaktan ufaktan, topraktan burun çıkaran mantarlar gibi apartmanlar yükselmeye başlamıştı. Apartman sırası Feridelere geldiğinde, daha sonra ne zaman hatırlasa midesinin bulanmasına engel olamadığı ilk er-

2. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin üç binası arasında bulunan meydanlık alan. (y.h.n.)

kek öpücüğünü yaşadı. Midesini bulandıran, oğlanın kuru dudakları mı; yoksa canına iğne gibi batan sarıya çalan bıyıkları mıydı, belli değildi; ama bu öpücükten sonra bir erkeği öpmesi tam iki yılını aldı. Gecekonduları ferahtı. Feride, tuhaf bir şekilde, belki de mahallenin diğer kızlarının aksine, gecekonduyu seviyordu. Müteahhit görüşmeleriyle hiç ilgilenmedi. Hatta, müteahhidi temsilen gelen mühendis çocuğa –evet, onu çocuk bulmuştu– daha iyi bir iş bulmasını tavsiye etmekten geri durmamıştı. Mühendis çocuk, uzun boylu, saçlarını arkaya tarayan, kendini beğenmiş ve en kötüsü, yaptığı işi doğru bulan biriydi. Pek tabii, kendisinden Feride'yi tahmin etmesi beklenemezdi. Mühendislik okumuş, ders kitaplarından başka herhangi bir kitap okumamış, Orhan Kemal'in yazı masasına düşse '*züppe*' Oğuz Atay'a konuk olsa, esaslı kitap olabilecek, memleketin okumuş bir cahiliydi... Neyse. Gecekondu, daha doğrusu arsa, komşularla yapılan sıkı pazarlık ve sayısız kavga ertesinde kat karşılığı satıldıktan sonra, az aşağıya, Cebeci'ye, PTT'nin karşısında bir yere taşındılar. Feride, arsa pazarlıklarına karışmadı dedim ama, içeride, odasında, yapılan bütün tartışmaları gün gibi duydu. Kitap okumaktan sonraki ikinci merakını o zaman edindi: Atlas. Feride'nin duvarlarında atlas hiç eksik olmadı. Fakat bu atlaslar duvara asılmadan önce bir iki gün boyunca Feride'nin masasında kalırlar. Feride'nin atlasları rengârenktir. Feride o zamanlar, 'Özel mülkiyet hırsızlıktır' sözünü henüz duymamıştı; ama mülkiyetin kötü bir şey olduğuna dair inancı katiydi. Buradan, Feride'nin mal mülk sahibi olmadığı sanısına kapılmayın. Feride variyetli biri; ama biraz değişik variyetlilerden. Ya da ne bileyim, belki bana öyle geliyor. Öğrenciliğinde bile, mesela, parası olduğu halde bazen Cebeci'den Dil Tarih'e kadar yürürdü. İşin aslı, Cebeci ile Dil Tarih arasında, yayalar için doğru

dürüst kaldırım bile yoktu. Yolun en enteresan tarafı, ayda bir afişlerini değiştiren Cebeci Sineması'ydı; ki o da dünyayı erkeklerden ibaret sanıyordu. Feride için dünyanın sırf erkek yahut kadınlardan ibaret olması öyle çok üstünde durulacak bir konu değildi. Evet, kadınlık hormonları ara sıra erkeklere meyletmesine sebep olmuyor değildi, ama Feride bununla başa çıkabilecek iradedeydi. Bir de, Cebeci'yle Dil Tarih arasında; Eski Konservatuvar, Doğumevi, Roma Hamamı, Camuzoğlu Baklavacısı ve İbni Sina Hastanesi'ni çıkarsaydınız, Ankara, zaten dümdüz, gecekondu bir kentti. Bu arada, Feride hâlâ Ankara'da yaşıyor, fakat bir gün bile olsun Ankara'yı sevdiğini hatırlamaz. Gerçi bu, yavaş yavaş tanımaya başladığımız Feride için artık tuhaf bir durum sayılmaz.

Gecekondu kentine Gorki gelmişti.

Feride, AST'ın[3] sahnelemeye başladığı *Ayaktakımı Arasında*[4] oyunundan biraz da tesadüf eseri haberdar olmuş, sıkıcı bir günün ortasında kendini AST'ın kapısında bulmuştu. Aşağıya, tiyatroya inen merdivenleri acele etmeden inmiş, afişlere takılmış, broşürleri okumuş, etrafı süzmüş, nihayetinde gösteri saati gelmiş, içeri girmişti. AST'ın küçük ama içine dünyayı alabilirmiş gibi ferah duran salonunun ön sıralarından birine oturmuştu. Salon, çok sürmeden doluvermişti. Feride'nin solunda bir kadın, sağında bir erkek oturuyordu. Göz ucuyla kadına baktı. Kadın, yanındakine –o da kadındı– işaret parmağını gövdesine yakın tutarak, sahnenin çeşitli yerlerini gösteriyordu. Feride, fark ettirmemeye gayret ederek, başını sahneye çevirdi. Kapalı perdeden artakalan sahne önü, yorgun düşmüş bir masal devinin gövdesi gibi

3. Ankara Sanat Tiyatrosu. (y.h.n.)
4. Maksim Gorki'nin 1901 kışında yazdığı ve ilk sahnelenmesi 1902 yılında Stanislavski yönetimindeki Moskova Sanat Tiyatrosu tarafından yapılan tiyatro oyunu. (y.h.n.)

göründü gözüne. Dev, birazdan ayağa kalkıp, yorgunluğunu üstünden atacak, kendisine dönmüş yüzlerce göze karşı pırıl pırıl ışık olacaktı. Fakat daha önce, hafif hafif titreyen koltuğun titremesine son vermesi, bunun için de, Feride'nin sağında oturan erkeğin ayağını sallamasını durdurması gerekecekti. 'Eyvah' dedi Feride içinden, 'Buna takılırsam, oyun falan izleyemem.' Kararlı bir şekilde sağına döndü. Esmer, yok yok esmer değil, –loş ışıktan öyle görünmüştü– kumral, yok kumral da değil, açık tenli, alnı hafif geniş, sakal bırakmakla bırakmamak arasında bikarar, ama gözleri kararlı ve yumuşak bakan biriyle karşı karşıya kaldı. İçinde bir sıcaklık hissetti, ki bu, belki de, değil bir erkeğe, o güne dek, cins olarak karşısında bir yere konumlanmış erkekliğe duyduğu ilk sıcaklıktı. Feride, henüz bir şey demeden, erkek, hafif yayıldığı koltukta kendini toparlayıp,

"Pardon, ayak değil mi?" dedi.

Feride, gülümsedi; hafif kızardığını hissetse de, renk vermediği için dışarıdan fark edilememişti. "Evet" diyebilmişti zor bela.

Aktör intihar etmiş, pardon, oyun bitmişti.[5] Selam, alkış derken ışıklar yakıldı. Feride, çoktandır tanışıyorlarmış rahatlığında, sağına dönüp, "Teşekkür ederim" dedi.

Bunu, biraz da, oyun başlamadan önceki tutukluğunun öcünü almak için yapmıştı. Şimdi şaşkınlık sırası erkekteydi.

"Pardon, anlamadım. Niye teşekkür ettiniz?"

Feride, elde ettiği üstünlüğün rahatlığıyla yanıtladı:

"Oyun boyunca, elinizi bacağınızın üstünden kaldırmadınız; fark ettim."

5. Oyunun finalinde, Baron isimli karakter sahneye girip, "Hey, çabuk çabuk gelin! Dışarıda Aktör kendini asmış..." der. (Vâ-Nû'nun tercümesinden.) (y.h.n.)

Erkek, tam olarak ne diyeceğini kestiremedi.

"Umarım bu da dikkatinizi dağıtmamıştır?" Nispet yapmış gibi anlaşılmasından korkarak ekledi, "Kötü bir huy, umarım geçicidir." Feride, içinden, 'Huylar geçici değildir' dedikten sonra, eliyle, bu taraftan mı yoksa diğer taraftan mı diyerek, hangi taraftan çıkmak istediğini sordu. Erkek, eliyle, Feride'den tarafı işaret etti. Feride önde, erkek arkada salondan çıktılar. Salondan çıkar çıkmaz, erkek, iki adım hızlanıp Feride'nin hizasına geldi ve önüne geçemediği bir telaşla Feride'ye elini uzattı.

"Tanışalım, benim adım Ferdi."

Feride, kendisine uzatılmış ele icabet edip, durdu.

"Memnun oldum. Tanış sayılırız aslında; aynı harfleri kullanıyoruz: Feride." Ferdi'nin gözlerine baktı. Ferdi, göz göze kaldıkları kısacık andan sonra, bakışlarını yere indirdi. Kısa süreli bir kararsızlıktan sonra, birbirlerinin adımlarını gözeterek merdivene doğru yürümeye başladılar. Kendilerine eşlik eden sessizlikten Feride değil, ama Ferdi rahatsızdı. Çıkışa yakın, dayanamadı:

"Oyunu nasıl buldunuz?"

"İyi."

Ferdi, 'İyi' diyerek Feride'nin sözünü içinden tekrarladı. 'Sadece iyi mi?' diyerek, içinden bir kez daha tekrarladı. Dışarıya çıkmışlardı. Tiyatroya gelmiş herhangi bir çift uyumunda, sağa dönüp Zafer Parkı tarafına yürümeye devam ettiler.

Ferdi, içinde biriktirdiği merakı, biraz da, *sonu neye varırsa varsın* riskiyle "Sadece 'iyi' mi?" diyerek dışarıya taşıdı.

Feride, daha ziyade sokakla, sokağın telaşıyla meşguldü.

"Pardon, anlamadım?" dedi.

Ferdi, sesini biraz daha yumuşatarak –ki bu, Feride'ye, *'Derdim, tartışmak değil, sizi anlamak!'* demekti– "Demin, oyun için *iyi* dediniz ya, onu demek istedim" dedi.

Feride, rahat ama, *istersen tartışabiliriz de* tonunda, "Bence, yerli yerinde kullanılmış bir kelime, aynı anlamı ifade etmek için kurulmuş çoğu cümleden daha doyurucudur. Sizce de öyle değil mi?" dedi. Ferdi, yere bakarak yürüyordu. Sağ elini bilekten hafif büküp, aynı anda *dudaklarıyla* 'bilmem' yaptı. Feride, sorusuna yanıt alamadığı için Ferdi'ye baktı. 'Sert mi oldu acaba?' dedi içinden. Oysa Ferdi, yanıtın sertliğiyle değil, Feride'nin aklıyla meşguldü: 'Acaba nasıl bir çalışma mekanizması vardı?' Feride bunu hissetmiş gibi,

"Mühendislik mi okuyorsunuz?" dedi.

Ferdi, gizinden yakalanmış gibi, bakışlarını panikle yerden Feride'ye çevirdi. Feride'nin gözleri, yumağıyla oynayan kedinin zararsızlığında, hatta sevimliliğinde bakıyorlardı. Ferdi, rahatlamış bir ses tonuyla, Feride'nin sorusunu geçiştirdi:

"Kabul ederseniz size bir çay ısmarlayabilirim."

Zafer Parkı'nın köşesinden Ihlamur Sokak'a dönüyorlardı. Feride, Ferdi'nin teklifini sessizce kabul edip, başka bir konuya geçti.

"AST'a sık gelir misiniz?"

"Evet. Siz?"

"Bu ikinci ya da üçüncü, ama tiyatrosuna ilk gelişim."

"Ben, sinema tiyatro, neredeyse hepsine gelirim."

"Tutucusunuz yani?"

"Denebilir."

Atatürk Bulvarı'nı geçtiler. Ferdi, önce, Zafer Çarşısı girişindeki çaycıyı düşünmüş, sonra nedense vazgeçmişti.

"Yeni Sahne'nin karşısında bir çay ocağı var, oraya gidelim mi?"

Feride, başıyla 'olur' yaptı. Sağa, Kızılay'a doğru yürümeye başladılar.

"Mühendislik okuduğumu nasıl anladınız?"

"Anlamadım, hissettim."

"Bu durumda, mühendislik okuduğumu nasıl hissettiniz, diye mi sormalıyım?"

"Hayır, hissetmelisiniz."

Ferdi içinden, 'Bölümün hayırlısından sonra, kızın da hayırlısına çattık' dedi. Feride, durumu biraz zorladığını düşünüp,

"Peki sizce ben ne okuyorum?" diyerek, konuşmayı normale almak istedi.

"İnanın hiçbir hissiyatım yok, ama, sanki edebiyat gibime geliyor."

"Edebiyatçılar ukala olur diyorsunuz yani."

"Rica ederim, öyle bir şey demiyorum."

Feride, sağ el baş parmağıyla geriyi gösterip,

"Yol üstünde, Dil-Tarih'te okuyorum: Hititoloji."

Ferdi, şaşkınlıktan durdu. Durur durmaz, ayıp ettiğini düşünüp, tekrar yürümeye başladı. Bir adım geride kalmıştı. Göz ucuyla, Feride'yi boydan boya taradı. Endamlı buldu. İçi ısınır gibi oldu. Feride, Ferdi'nin şaşkınlığını fark etti ama hiç alınmadı.

"Hititolojiyi ilk kez mi duyuyorsunuz?"

Ferdi'nin ağzından her harfi özür yüklü bir 'evet' çıktı.

Feride gülümsedi. Çok sürmeden, Tuna Caddesi'nden sola sapıp, az ileride, sağda, küçük tabureli çay ocağına girdiler...

Feride'yle Ferdi'yi ilk görüşmelerinde yalnız bırakıp, hikâyemizin kalan kısmına devam edelim.

Feride, Cebeci'deki evlerine döndüğünde güneşin boynu iyice eğilmişti. Evde misafir vardı. Misafirlere görünmeden odasına geçti. Geçmesiyle peşinden annesinin gelmesi bir oldu.

"Kızım, içeride misafir var. Gel de hoş geldin de."

"Anne" dedi Feride, yumuşak bir tonda. Sesinin yumuşaklığını annesi de fark etmişti. Tam üstüne alınacak-

ken, Feride her zamanki ses tonu ve cevap havasına geçti: "İnadını saygıyla karşılıyorum ama unutma, bendeki genlerin en az yarısı senden. Yani anne, bazen aynaya kızıyor gibi oluyorsun. Ben ne zaman misafire hoş geldin dedim!" Soru değildi. Annesi bu kadarını biliyordu. Kapıyı kapatıp odadan çıkarken,

"Daha bizi ne kadar utandıracan, bilmem ki" dedi.

Feride, içinden annesinin son cümlesini tekrarladı. Masasına oturup tam karşısındaki atlasa baktı. İçinden, 'Acaba dünyanın neresi, yaptıklarımdan utanmaz?' sorusu geçti. Haritanın renklerini dolaşmaya başladı: Yavru ağzı, siyah, mor, lacivert... Sonra masada yüzükoyun duran, bitirmek üzere olduğu kitabı eline aldı. Feride, sevmediği ama okumaktan da kendini alamadığı kitapları ayraçlı değil, masaya yüzükoyun bırakır. Dediğim gibi, kitap az kalmıştı ve Feride, misafirlerin "güle güle" edildiği saatte kitabı bitirdi. Kitaptan kafasını kaldırmadan, kapaklarını okşadı. İçi titredi. Arka kapak yazısını fark etti. Hayret, nasıl gözden kaçırmıştı! Hemen ilk cümlede midesi bulandı. "Kadın ruhundan anlayan yazar, ..." diye başlıyordu yazı. Feride, içinden, 'Amerikan arabalarından da anlıyor mudur?' diye sorup, kitabı kütüphanenin alt rafına fırlatıverdi. Feride'nin hayatında ilk kez kitap fırlattığı o sene, Batı Sineması'nın alt tarafında seyyar sahaflar tezgâh büyütmüş; Ankaralı bir çiftçi esnerken çenesini kırmış; Beşiktaş, sayısız şerefli ikinciliklerinden sonra şampiyon olmuştu.

Ankara'nın yazı gelmişti. Daha doğrusu bahar, güneye inerken şöyle bir uğramış, Ankara kıştan yaza geçivermişti. Feridelerin yazlığı yoktu. Tatil için gittikleri bir deniz de yoktu. Feride, liseden sonra anne ve babasına resti çekmiş, onlarla birlikte, memlekete denilerek ibadet titizliğinde gidilen seyahatlere de nokta koymuştu. O yaz da öyle oldu. Babası daireden yıllık iznini alıp annesiyle yol

hazırlıklarına başladığında kimse Feride'ye gelir misin diye sormadı. Annesi, birkaç haftalık yemekleri buzdolabına yerleştirmiş, yılın tam bu zamanında, bir kereye mahsus çağırdıkları taksinin kapısını içeriden çekerken Feride'ye ne yapıp yapmaması gerektiğini söylüyordu. Gittiler. Feride, eve çıktı. İkinci katta oturuyorlardı. Feride'nin odası, manzara olarak karşı binanın yan duvarını, yani dümdüz bir duvar görüyordu; ama o, bundan rahatsız olduğunu hiç hatırlamaz. Bozkır insanda düş gücü yaratır, diye bir söz var mıdır bilinmez; ama özellikle akşamları, sokak lambasının yere bakan yüzü, ışıklarını sokak asfaltına çarptırıp Feride'ye manzara olan düz duvara zor bela ulaştırdığında, Feride'nin kafasında bir motor çalışmaya başlardı. Feride, sinemaya düşkünlüğünü bu düz duvara ve sokak lambasının takatsiz ışıklarına borçludur. Ankara zaten sinema ve kitapsız katlanılacak bir şehir değildir. Feride böyle düşünüyordu. Oysa beraber yaşadığı, kimi zaman yaşamak zorunda olduğu için yaşadığı insanların çoğu, bu iki şey olmadan Ankara'ya katlanıyorlardı. Hayır, 'katlanmak' kelimesi onların lügatinde yoktu. Onlar kâh burnu kalkık Deutz dolmuşların içinde, kâh kusar gibi sokağa egzoz dumanı savuran İkarus otobüslerde balık istifi yol alır yahut biraz şanslılarsa Renault marka otomobillerin oturulmaktan keçeleşmiş koltuklarının üzerinde Çubuk Barajı veya Bayındır Barajı'na pikniğe giderlerken mutluydular. Çoğu bozkırlıya göre zaten şehir başka ne olabilirdi ki. Feride, buzdolabının kapısını açmış durumdayken, kafasında bu düşünceler uçuşuyor değildi. O anda, yani buzdolabını tıka basa dolu görünce, 'Evet, herkesin bir anneye ihtiyacı var' diye düşünmüştü. Tuhaf gelebilir; ama Feride'nin annesiyle ilişkisi buydu.

O yılın tek özelliği, seyyar sahaflar, çene kırıklığı veya Beşiktaş'ın şampiyonluğu değildi. Göğün ısı biriktirdiği uzak bir yakın coğrafyada kasırga kopmuş, kasırganın

öncül rüzgârları bozkır başkentinde hissedilmeye başlamıştı. Kimse başını kaldırıp göğe bakmıyordu ama şehrin en kuytu sokağına kadar giren şiddet rüzgârı, kaldırım diplerinde, gecekondu bahçelerinde, semt pazarlarında birikmiş tozları havalandırıp insanların gözlerine sokuyordu. Toz dolu gözlerle, başı önde, birbirlerini ayakkabı uçlarıyla tanıyan insanlar, nedense bunun böyle olması gerektiğini düşünüyor, '*hayır*' deyip karşı çıkmak isteyen insanlara da, devletten önce ve devletten daha büyük öfke duyuyorlardı.

Feride'nin evdeki mutlu yalnızlığı bitivermişti. Babası yemin billah ediyordu. Annesi kadere razıydı yine.

"Bir daha" diyordu babası, "bir daha yüzümü çevirir de ahan şurada akrabalarım, kardeşim, bacım var dersem şerefsizim."

"Sus" diyordu annesi, "kız içeride, duyacak."

"Duysun" diyordu babası, "hayatı duysun. Hayat öyle iki kitap okuyup, odasına harita bezi asmak değildir. Bilsin!"

'Tıp' yaptı Feride'nin içi. Yoksa odasına mı giriyordu? Öfkelendi, sonra midesi bulanınca rahatladı. Gülümsedi. Babası içeride kükrüyordu hâlâ. "Sen ne elin geçmişiyle uğraşıyon? O kadar toz toprağı kaldır ki bir kırık testi bulasın. Bu mu? Gelsin ben ona insan nasıldır anlatayım. Gelsin, insan nasıl şerefsiz bir mahluktur anlatayım."

Feride gülümsüyordu hâlâ. İçinden, 'Orhan Kemal'den bulasın' dedi babasına. Sesli güldü. Babasının, o anda, o öfkeyle, kardeşleriyle bölüşemediği üç beş kayısı, birkaç kilo buğday uğruna yakmayacağı medeniyet yoktu. Daha da güldü. Birden babasını III. Hattuşili'nin[6] huzurunda

6. III. Hattuşili (Hattušili), MÖ 1267-1237 tarihleri arasında hüküm sürmüş Hitit kralıdır. Kadeş Savaşı'ndan 15 yıl sonra, kendi hükümdarlığı sırasında, Mısır kralı II. Ramses ile Kadeş Antlaşması (MÖ 1274) olarak bilinen barış antlaşmasını yapmıştır. (Wikipedia) (y.h.n.)

düşündü. İyice gülmeye başladı. III. Hattuşili, babasına soruyordu:

"Ey Türk, neden yaktın Çankırı'yı?"

Babası çaresizdi. III. Hattuşili, yüzünde yapma bir öfke ifadesi, daha ziyade işin dalgasında, azara devam ediyordu:

"Neden yaktın, söyle? *Ekmağın* mı yoktu suyun mu kıttı?" Şivesinin Çorum şivesine kaydığını görünce konuşmasına ara veriyor, boğazını temizleyip İstanbul Türkçesiyle devam ediyordu:

"Ben ki III. Hattuşili! II. Ramses'in kanına ekmek doğramaya (ekmeği son anda "ekmağ"dan çevirmişti), bütün Mısır'ı kızgın bir Çankırı sacında patlatmaya yemin etmiştim. Ama ne yaptım?" Babası, III. Hattuşili'nin huzurundaydı ama onu köylerinin muhtarı Ahmed Emmi sanıyordu. "Ahmed Emmi, gurbanın olam ne diyon?" diye çırpınıyordu; ama III. Hattuşili'nin onu duyduğu yoktu.

"Ahan da bu ne? Bunu biliyor musun ey Türk? Bu, bir anlaşma. Anlaştım! Bana en uzak, bana en yakın, bana en dost, bana en düşman insanla anlaştım. Peki sen ne yaptın? Yaktın koca Çankırı'yı. Söyle şimdi, niye yaptın? *Ekmağın* mı yoktu suyun mu kıttı?" Feride gülme krizine girmişti, gülüyor da gülüyordu. Birden odasının kapısı açıldı. Annesi, korkudan darmadağın olmuş bir yüzle içeri girdi,

"Kızım, kınalı kızım iyi misin?"

Feride gülmeye devam ediyordu. Annesi iyice tedirgin olmuştu. Feride'nin yanı başına kadar geldi.

"Yavrum, korkutma insanı. Kendi kendine neye gülüyon?"

Feride toparladı kendini.

"Anne" dedi, gülmesi henüz yanaklarında solmamışken, "anne, babam Çankırı'yı niye yakmış?"

Annesi Feride'nin yatağına oturmadı, yığıldı.

"Ne Çankırı'sı, ne yakması yavrum? Koca memleketi, bir fukara baban tek başına nasıl yaksın?"

"Arkadaşları mı varmış yoksa?" dedi Feride ve iyice koptu.

Annesi yataktan kalktı. 'Yazdan' dedi içinden, 'yaz sıcağından zahir.' Bildiği bütün duaları kolaydan zora, kısadan uzuna okumaya başladı. 'Fesuphanallah ...'

Feride'nin babasının Çankırı'yı yaktığı o yaz, Feride'nin anne babasıyla geçirdiği, daha doğrusu geçirmek zorunda kaldığı son yaz oldu. Sonbahar burnunu gösterip okullar açılınca Feride, ilk günden soluğu Dil Tarih'te aldı. Fakat soluğu Dil Tarih'te alan tek kişi Feride değildi. Feride okulun kapısından içeri girince, merdivenlerde oturanların arasında tanıdık bir yüz gördü. Doğruca o yüze yürüdü. Ferdi, basamakta oturduğu yerden kıpırdamadı. Feride ayakta, Ferdi oturur vaziyette bakışıp gülüştüler.

"Sen bayağı uzun boyluymuşsun" dedi Ferdi, oturduğu yerden. Çenesindeki en uzun sakal telinden, en tepesindeki sararmış saç teline kadar gülüyordu.

"Kalk ayağa" dedi Feride, "zaten eksiksiniz, bir de boydan kaybetme." Ferdi ayağa kalktı. Tokalaştılar.

"Hocam özlettin kendini" dedi Ferdi.

"Çoğula saklanma, ferdî oyna" dedi Feride. Güldüler.

"İsmimle dalga geçme. Hem eksikliğimizi de kabul etmiyorum."

"Bu da ayrı bir eksikliğiniz zaten. Neyse, beni ergen kızlar gibi konuşturma. Gel sana bir şeyler ısmarlayayım."

Okula yönelmişlerdi ki, Ferdi, "Dışarı çıksak olur mu?" diye sordu.

"Çıkma mı teklif ediyorsun?" diye, Feride, Ferdi'nin üstüne gitmeye devam etti. Ferdi'yi gördüğüne çok mutlu olmuştu. Dil Tarih'ten çıkıp Kızılay yönüne yürümeye başladılar.

Ankara'nın sonbahara açılan sabahı, öğleye bahar tadına geçmişti. Feride, nerede okuduğunu unuttuğu bir şiirin "Bir şehre iki âşık yeter / Yemyeşildir." dizelerini hatırladı. İçi ferahladı, büzüldü, büyüdü, tatlı bir sıcaklıkla sarmalandı. Ferdi, heyecanlıydı. Kuracağı ilk cümlede, anın bütün büyüsünü bozacakmış hissiyle dudaklarını sıkı sıkıya kapatmıştı. İlk konuşan olmayacaktı. Sıhhiye Köprüsü'nü geçip Abdi İpekçi Parkı'nın ucuna vardıklarında, Feride, Ferdi'ye bakmadan,

"Entel sakalı bırakmışsın. Yaz çok mu sıkıcıydı?" diye sordu.

Ferdi, içinden, 'Tam termodinamik sorusu gibi kız' dedi, 'sorunun başı kolay, sonu kazık.' Ferdi'nin yanıt vermesi gecikince, Feride Ferdi'ye baktı, 'Yakışmış da diyebilirdim aslında' dedi içinden. Karşılıklı iç seslerini tükettikten sonra, Ferdi, Feride'ye cevap verdi:

"Evet. Sıkıcıydı."

"Burada mıydın?"

"Hayır."

"Neredeydin?"

Ferdi eliyle karşı tarafta bir yeri gösterir gibi yapıp, "Güney'de bir yerlerde" dedi.

Feride bir kez daha baktı Ferdi'ye. Ferdi yere bakıyordu.

"Nereye gidiyoruz bu arada? Liseli okul kaçkınları gibi parkta oturmayacağız değil mi?"

"Bilmem" dedi Ferdi, Feride'ye bakıp, "hiç yapmadım."

"Tam tahmin ettiğim gibi" dedi Feride.

Sustular. Abdi İpekçi Parkı'nı geçmiş, Kızılay'a doğru yürüyorlardı. Feride rahatlamış, buna karşın Ferdi'nin gerginliği artmıştı. Sanki tam nefes alamıyordu; soluk borusu daralmış, yahut içine aldığı hava azalmış, belki de ciğerleri küçülmüştü! İşin aslı, parkın ucunda Feride'nin yaşadığı durumu yaşıyordu. Feride'ye çaktırmadan almayı becerebildiği derin bir nefesten sonra,

"Zafer Çarşısı'nın girişinde bir çaycı var, oraya oturalım mı?" diye sorabildi. Renk vermemişti.

"Bir şartla" dedi Feride, "bu sefer çaylar benden."

Feride'yle Ferdi, o günden sonra arkadaş oldular. Sevgili olmalarına bir çentik vardı. Bazen o çentiği aştıklarını düşünüyor, bazen sevgili olmaya çok uzak düştüklerini hissediyorlardı. Fakat kaptıkları aşk virüsü, her iki bünyede etkisini göstermiş, neticesinde, o kış birlikte eve çıkmaya karar vermişlerdi. Memleketin hal ve şeraitine ters bir şekilde, asıl gürültü Ferdi'nin evinde koptu.

Şimdiye kadar Ferdi'den çok az bahsettik değil mi? Üç kardeşler. İki kız, bir oğlan. Ferdi ortanca. Anne, Ahıska Türkleri'nden, Devlet Demiryolları Hastanesi'nde başhemşire; baba, Girit göçmeni, demiryollarında mühendis. İkisi de şimdi emekli. Evleri dubleks. Atatürk Orman Çiftliği'ne yakın oturuyorlar. Ferdi, Ankara Fen Lisesi mezunu. Yatılı okudu. Kız kardeşlerden küçüğü Gazi Konservatuvar, abla ise Hacettepe Heykel'den. Üç çocuklu, orta sınıfa mensup, asude bir hayat sürdürüyorlardı; ta ki Ferdi'nin evden ayrılma isteğine kadar. Ferdi'nin annesi için bu, ülkeden toprak koparmakla aynı değerdeydi. Sinir krizleri geçirdi. Krizlere sebep olan şey, sanılanın aksine annenin erkek çocuğuna bağlığı değil, bir çocuğun anne kontrolünden çıkmak istemesiydi. O buna 'ana kucağı' diyordu. Baba sessiz kaldı. Bir mühendis gibi düşünüp, Orman Çiftliği'yle Küçükesat arasının pek bir mesafe tutmadığına hükmetti. "Şurası be hanım. İstediğin zaman git gel" diyordu. Tabii bunu Ferdi'nin yanında söyleyemiyordu.

Neyse, ülkenin bir kısmı, ülkenin o kısmında yaşayan Ferdi'nin iradesi ve isteği doğrultusunda özgürlüğünü

ilan edip haritasını Bardacık Sokak'a taşıdığında, esas haritanın Feride'nin duvarında olduğunu gördü. Rengârenk atlas, Ferdi'nin çok hoşuna gitmişti.

"Bundan hiç bahsetmedin" dedi Feride'ye.

Feride, "Neyimden bahsettim ki..?" diye baştan işi sağlam tutmak istedi. Tuttu da.

Ferdi, Feride'nin yanında hayata henüz atılmış saf bir çocuk gibi duruyor olabilirdi; ama Feride onda bir erkeğe dair bütün olgun sakatlıkları görebiliyordu. İşte burası, bir erkekle bir kadın arasında geçebilecek bütün boğuşmaların mecralandığı yerdi. Belki Feride fazla hassastı. Belki Ferdi bu hassasiyete kurban olması gereken en son erkekti. Fakat hayat işte; herkes, öyle ya da böyle, kendi türünün, cinsinin ille de coğrafyasının kaderini yaşar.

Birlikte yaşadıkları ilk kış ikisinin de hayatında dönüm noktası oldu. Feride daha önce öpüşmüştü, bahsetmiştik, Ferdi'de o da yoktu. Öpüştüler, seviştiler. Öğrenci evlerinin insan sıcağı görmüş tavanına gözlerini dikip çok uzak yerlere soluk soluğa cümlelerle gidip geldiler. Çok misafirleri oldu. Daha doğrusu Ferdi'nin geleni gideni çok oldu. Feride, kalabalıktan rahatsız olmadığını ilk o kış öğrendi. Gelenler, bir iki kişi dışında öğrenciydi. Ferdi'nin, Feride açısından pek gizlisi yoktu. Ara sıra kalıba oturmuş cümleler kuruyor, fakat kalıbın keskin, dil kesen hatlarını fark eder etmez, kelimelerini törpülüyordu. Feride, Dil Tarih'e, Ferdi ODTÜ'ye işe gider gibi gidip geliyorlardı. Otlar, bakımsız apartman bahçelerinin topraklıktan çıkmış topraklarını doğaüstü bir inatla yarıp, yumuşak uçlarıyla bahara çıkınca, bir karara vardılar: Yaz tatiliyle birlikte Anadolu turu yapacaklardı. Yaptılar da. Turun sonunda öğrenci evlerinde karşılıklı oturup sus-

kunluklarına gömüldüklerinde, ikisi de sarayını terk eden birer Buda'ydı. Günlerce, ele avuca gelir tek konuşma yapmadılar. Ankara'da cümleye yükledikleri bütün anlamlar, Anadolu bozkırında nemi kaçmış bir bulut, gelmeyecek olan denizi gözleyen bir koyak oluyormuş. Konya Ovası, Tuz Gölü, az ötede Hacıbektaş, Erciyes Dağı, Kızılırmak'ı takiben Yozgat, Kırıkkale ve nihayet Çorum, bir avuç darı olup kurak toprağa atılmış güvercin yemi misali harita üstünde pörsük duruyorlardı. Çorum'a ayak bastıklarında, Feride'nin iki yıldır eziyetine katlandığı müfredatın nihayet bir parça faydasını gördüler. Bin yıllar önceden, üzerinde büyüdüğü toprağa gömülen Hitit başşehrini gezdiler. Boğazköy'de, Feride, Ferdi'ye, "Bir başkentten bir başkente en kısa yol nedir?" diye sordu. Ferdi, Feride'nin sorusuna cevap aramaktansa, bir şehrin, tümüyle, saray yolu boyunca gövde büyüten ağacının bulutlara değen en yüksekteki yaprağıyla toprağa gömülmesinin etkisindeydi.

"Burada başkent falan yok Feride, burada olsa olsa taşkent vardır." Gülümsemişti Feride, "Matematik ya da fizik okumak neden düz düşünmene vesile oluyor, anlayabilmiş değilim. Oysa şurada taş değil, bütün şenliğiyle hayata kopyası çıkarılmış bir şehir var. Hatta dur" –elini kulağına siper yapıp, harabeden yana dinliyormuş gibi yaptı– "kulağına hiç ses gelmiyor mu?"

O anda Ferdi'nin duyduğu tek ses Londra-Dubai seferini yapan uçağın 41 bin fitteki hayal meyal sesiydi; yahut, uçak sesi sandığı ama başka herhangi bir şeye ait olan derin bir homurtuydu. Ferdi, bunu söylemeye cesaret edemedi tabii. "Hayır, herhangi bir ses duymuyorum. Sadece aklım değil kulağım da düz" deyip Feride'ye gönül koymakla yetindi. Ferdi, bir şehrin yok olmasını, Feride yok olmuş o şehrin bütün sesleriyle toprağa geçmiş olmasını çantalarına koyup Ankara'ya dönmüşlerdi.

Anadolu'nun ölmüş kentleri, yaşayan kentlerinden daha canlı, daha dokunaklıydılar; en azından Feride böyle hissetmişti.

Mevsim sonbahardı artık. Okullar açılmış, okulların açılmasıyla birlikte evin trafiği de artmıştı. Artan trafik, Ankara Siyasi Şube'nin bir gece yarısı operasyonuyla kesilivermişti. Ferdi ve Feride içeri alınmışlardı. İkisi de bunun bir yanlış ihbardan kaynaklı olduğunu düşünüyor, ayrı ayrı sokuldukları ve ayrı ayrı tutuldukları hücrelerden bir an önce kurtulup gün ışığına kavuşacakları saati bekliyorlardı. Olmadı. Feride, bir hafta; Ferdi, tam 6 ay 3 gün 6 saat sonra dışarıya çıkabildi. Üstelik Ferdi'nin çantasında, henüz gereği düşünülmemiş bir mahkeme ...

"Alo, Şükrü, ben Feride... Efendim? Yo yo, daha Ankara'dayım... Hayır, zamanında geldim, ama polise takıldım. İsim benzerliği mi ne olmuş. Sabahtır merkezden teyit bekliyorlardı. Şükrü, bana bir sonraki uçuşa bilet alabilir misin? Ben Esenboğa'dayım. Bekliyorum."

Feride, onlarca kez kullandığı ve hiç sorun yaşamadığı Esenboğa Havaalanı'nda, poliste bekletildiğine ve uçağı kaçırdığına değil, bu kadar saattir sessiz kalabildiğine, ortalığı birbirine katmadığına şaşırıyordu. 'İnsan değişebiliyor' diye geçirdi içinden. Belli belirsiz bir korku gölgeledi gözlerini. Elini kalbine götürdü. Etrafa baktı. 'Dünya dönmeye devam ediyor' dedi iç sesiyle, 'ama seninle, ama sensiz.' Oturduğu kafeteryada ısmarladığı çay, koyu kırmızı rengini dışarıya vurduğunda, Feride cam bardağa değil, renge dokunmak için baş ve işaret parmaklarını bardağa değdirdi. Sıcaklık, şelaleden tepe aşağı düşen su gibi, Feride'nin çoktandır soğumuş içine binlerce parçaya ayrılarak yayıldı. Biraz rahatladı. Çok geçmeden telefonu çaldı. Arayan Şükrü'ydü. Bir sonraki uçağa bilet almıştı ama bağlantıyı kaçırdığı için Feride'nin İstanbul'da gecelemesi gerekiyordu. 'Tamam' dedi Feri-

de. Telefonu kapatıp, masaya, çay bardağının yanına bıraktı. Dudaklarının şeklini bozmadan, 'Zaten bir Ankaralı, İstanbul'da en fazla geceler' dedi. Bir sonraki uçağa kadar, polis gözetiminde oturduğu gibi uslu uslu oturdu. Nasıl olsa geciktiğini haber vereceği bir bekleyeni yoktu. 'Bu da iyi bir şey değil' dedi içinden, 'İnsan bir yerden uğurlanmalı, insan bir yerde karşılanmalı. Bir paketin bile göndereni ve karşılayanı olduğu halde, insanın bu yalnızlığı...' Feride'nin iç sesi daha fazla duyulmadı. Zamanında kalktı, zamanında pasaport kontrolünden geçti. İstanbul'a indiğinde, gece, mesaisine başlamıştı. Havaalanına yakın bir otelde geceledi. Sabah erkenden oteli terk etti. Uçak boş sayılırdı. Pencere kenarına oturdu. Başını koltuğa yaslayıp, gözlerini kapattı...

Türk Hava Yolları'nın 1907 sefer sayılı İstanbul uçağı, Zürih Havaalanı'na teker değdirdiğinde, göğün lambası kapalı, şehre yağmur yağıyordu.

Birinci Günün Sonu

Cumartesi
İkinci Gün

Cep telefonu çalıyordu. Her tarafı kapalı, sanki koca bir borunun içindeydi. Telefonun sesi, borunun içinde artıyor da artıyordu. Birden boru delinmeye başladı. Deliklerden içeriye tığ inceliğinde ışık girdi. Işık, değdiği yerleri yeşile boyuyordu. Borunun içi, kısa sürede yem yeşil oldu. Cep telefonu çalmaya devam ediyordu. Ferdi, sıkıştığı yerden elini uzattı. Eli boruyu delip geçti. Rüya galiba, dedi içinden, bu boru başka türlü nasıl delinir? Gözlerini hafif araladı. Evet, rüyaydı. Telefon inatla çalmaya devam ediyordu. Telefonu açtı.

"Alo?"

"Ferdi, wo bist du?"[1]

"Matias... Rüyanda beni mi gördün?"

"Ne?"

1. (Alm.) Neredesin? (y.h.n.)

"Boş ver, Türkçe bir şey. Ne oldu?"
"Gel, tam sana göre bir şey buldum?"
"Bana göre mi?"
"Evet sana göre. Hem gelirken kahve de getir."
"Neredesin?"
"Nerede miyim? Bugün cumartesi, nerede olabilirim?"

Yağmuru eksik olmayan Zürih'e, baharla birlikte bulutlar dolmuş, saat öğleye yaklaştığı halde ortalık henüz aydınlanmamıştı. Ferdi yataktan kalktı. Zürih dördüncü bölgede, eski bir binanın, mutfağı salona açık, iki odalı bir dairesinde yaşıyordu. Tuvalete gitti, ayakta, uzun uzun işedi. Elini yüzünü yıkadı. Ocağın başına geçip İtalyan cezvede kahve pişirdi. Cezvedeki kahvenin neredeyse hepsini büyücek bir kupaya doldurup çok az şeker attı. Salonu boyuna aşıp balkona çıktı. Balkon, ara sokağa bakıyordu. Hava yağmurlu olduğundan, sokakta tek tük insan vardı. Ferdi, sokağı seyrederek kahvesini içti. Bu manzaradan bir şey çıkmaz, deyip içeri girdi. Su ısıttı. Kahveyi hazırlayıp termosa koydu. Giyindi. Şemsiye taşımayı sevmiyordu. Yağmurluk ve şapka alıp çıktı. Merdivenleri gıcırdata gıcırdata indi. Hindistanlı alt komşusunun evi, sabahın bu saatinde bile baharat kokuyordu. Artık alışmıştı. Hiç rahatsızlık duymadan dış kapıya vardı. Kapı avluya açılıyordu. Çıkıp, soldaki posta kutularından kendisine ait olana parmak soktu. Reklam broşürleri dolmuştu. Bu sefer erinmedi. Cebinden anahtar destesini çıkarıp, en küçük anahtarla posta kutusunu açtı. Kâğıt kalabalığından, gerekli olanları, faturaları yani, ayırdı. Gerisini alt göze tıkıştırıp, faturaları yine mektup gözüne bıraktı. Sokağa çıktı. Yağmur hafifleyecekti galiba. Yürümeye başladı. Cep telefonu çaldı. Matias'tı. Cevap vermedi. Ne de olsa üç adım ötedeydi.

Eskici pazarı sessizdi. Tezgâhların üstüne derme çatma naylonlar germiş olan satıcılar, sabırla yağmurun

dinmesini bekliyorlardı. Çoğu tanıdıktı, hatta hepsi tanıdıktı. Geçtiği her tezgâhı başıyla selamladı. Matias'ın yeri, kestane ağacının altındaydı. Biraz kuytu kalıyordu ama müşteri için sorun değildi. Matias'ın yanında bir müşteri vardı. Plak pazarlığı yapıyorlardı. Ferdi yanlarına varana kadar pazarlık bitti. Ferdi, plağı göremedi. Meraklandı. Matias'a merhaba demeden, arkasından kadını göstererek, 'ne' işareti yaptı. Matias anlamıştı. "Abba" deyip termosu gösterdi, "getir getir."

Matias, tezgâhın altından kullanılmış plastik bir bardağa kahve doldurup, şeker süt aranmadan ilk yudumu aldı. Koluyla ağzını sildikten sonra,

"Paşa" dedi Ferdi'ye, "iyi uyudun mu?"

Ferdi, hiç üstünde durmadı:

"Hani bulduğun şey?"

Matias hem kahvenin hem de sürprizin tadını çıkarırcasına, kahvesinden bir yudum daha aldı. Kahvenin sıcak olmasına aldırmadan ağzında bir süre tuttu ve küçük küçük yudumlarla yuttu. İşaret parmağıyla plakçaların altındaki naylonu işaret etti. Ferdi, hemen oraya gidip naylonu kaldırdı. İnanması güçtü ama bu bir Zeki Müren plağıydı. Plağa hiç dokunmadan, naylonu kaldırmış vaziyette, Matias'a döndü. Sadece gözleri değil, yüzü, alnı hatta saçlarıyla gülümsüyordu. Bakışlarını tekrar plağa çevirdi. Plağı incitmeden naylonun altından çekip aldı. Kapağını okşadı: *Eskimeyen Dost.* Artık yağmur yağmıyordu. Ya da yağmur yağıyor ama kestane ağacının koca şemsiyesi ona kol kanat geriyordu. Zaten sessiz olan pazar yeri iyice sessizliğe gömüldü. Ferdi, o andan ve bulunduğu yerden koptu. Plağı kınından çıkardı. Alışkanlıktan, çok kısa süreliğine, kesik çizik var mı diye hafifçe ışığa tuttu. Siyahın en beyaz parıltısı yansıyordu plağın üzerinden. Kulaklığı pikaba takıp plağı tepsiye yerleştirdi. Büyük bir heyecanla iğneyi yerinden alıp pla-

ğın kenarına bıraktı. Bir iki cızırtıdan sonra, Ferdi'nin ta içinden, belki de uzayın kendisine en uzak noktasından ama kendisine ait bir yerden müzik fışkırmaya başladı. Genzinin üst tarafında bir basınç hissetti. İçi büzüldü. 'Tanrım' dedi içinden, 'kendime ne kadar uzakta kalmışım.' Gerisi anlaşılmadı. Ferdi, dalıp gitti. Ne kadar sürdü anlamadı ama dış dünyadan gelen bir darbeyle kendine geldi. Matias'tı. Kulalıklardan birini kulağından sıyırıp, "Ne?" diye sordu. Matias, cebini gösterip, eliyle telefon işareti yaptı. Ferdi, çok kısa bir süreliğine anlamsız bakmıştı ki, hemen, alışkanlıkla elini cebine attı. Evet, telefonu çalıyordu ve üstelik Türkiye'dendi. Tıp dedi içi. Çoktandır ne vakit Türkiye'den bir telefon gelse böyle oluyordu. Üstelik numarayı da tanımıyordu. Telefonu açıp açmamakta kararsız kaldı. Tek kulağında Zeki Müren, "Sensiz bir dünyadayım" diyor, diğer kulağında anın bütün sessizliği artıyordu. Kulaklığı tamamen çıkardı. Telefonun 'aç' tuşuna basıp kulağına götürdü. Alo demeden önce biraz bekledi, sanki tanıdık bir nefes duymak istiyordu.

"Alo?"

"Ferdi ..."

"Efendim."

Sesi tanıyordu, yok tanımıyordu, yok yok tanıyordu.

"Ferdi, ben Feride..."

'Feride mi?' diye sordu içinden Ferdi; kendisi mi sordu, yoksa kendisi için içinden bir başkası mı sordu anlayamadı. Tam, Feride, diyecek oldu, durdu. Sahi ne tepki verecekti? Sanki ayrılıkları sonsuza kadar sürecekmişçesine Feride'yi içindeki korunağa almıştı. Şimdi onu zamansız, evet çok zaman geçmiş olabilirdi ama onu şu anda içindeki o korunaktan almak zamansızdı, karşısına alamazdı. Feride tekrar söze girmese belki de Ferdi daha uzun bir süre iç sesiyle boğuşup duracaktı.

"Ferdi, ben buradayım, Zürih'te."

Feride, durumu kolaylaştırmak mı istemişti? "Zürih'teyim" sözünü duyar duymaz Ferdi'nin tepesinde gökyüzü büzülür gibi oldu. Bir an çok garipsedi kendini. Sanki hayatında Feride diye biri yokmuş ve birdenbire, kendine, Ferdi'den habersiz, bir geçmiş yaratarak karşısına çıkmıştı. İkisi arasında yaşanmış olan her şey Ferdi'ye yabancı geldi. Başta kendisi, Ankara, Küçükesat, Dil Tarih, Kızılay, Sıhhiye Köprüsü, Kızılırmak Sineması, Sahaflar, her şey ama her şey yabancı geliyordu. Yine Feride'ye yanıt vermeyi unutmuştu; kendisine uzun, ama gerçekte en fazla birkaç saniye sürmüş olan sessizliğini nihayet bozabildi.

"Nerede? ... yani, ... Zürih'te neredesin?"

Feride, biraz da havayı dağıtmak için, bulunduğu yeri cümleyi uzatarak tarif etti. Birbirlerine hoşça kal demeden telefon görüşmesini bitirdiler. Matias, gelen telefonun sıradan bir telefon olmadığını Ferdi'nin yüzünden anlamıştı. Ferdi, plakçaları durdurdu. Kulaklığı çıkarıp, alta, torbasına koydu. Plağı kınına koyup, yine naylonun altına yerleştirdi. Matias'a, gitmem gerekiyor, deyip tezgâhtan ayrılacaktı ki, Matias,

"Ne oldu? Bir şey mi oldu?" diye sordu. Ferdi hafif gülümsedi, önüne bakıyordu. Bakışlarını yerdeki çakıl taşlarında dolaştırırken, aklına AST'tan çıktıktan sonraki ilk yürüyüşleri geldi.

"Bir şey değil Matias, çok şey oldu." Matias'a baktı. "Plak için çok teşekkür ederim. Sonra senden alırım, olur mu?"

Matias, kafasıyla olur işareti yaptıktan sonra,

"Yapabileceğim bir şey var mı?" diye sordu.

Ferdi, hayır manasında kafasını salladı. İçinden, 'Bu sefer ferdî oynamam gerekiyor' dedi.

Yağmur kesilmiş, pazar yeri kalabalıklaşmaya başlamıştı. Pazarın Helvetiaplatz[2] kapısından çıktı. Yürüse mi, yoksa tramvaya mı binse bilemedi. Bir taraftan bir an önce Feride'yle buluşmak, diğer taraftan yolu olabildiğince uzatmak istiyordu. Son anda, biraz da durağa yaklaşmakta olan tramvayın etkisiyle, tramvaya binmeye karar verdi. Bir durak sonra Stauffacher'da tramvay değiştirdi. Bahnhofplatz'da inip Central'a yürümeye başladığında, güneşin ucu görünmeye başlamıştı. Birden şapkasını tezgâhta unuttuğunu fark etti. Üstünde durmadı. Polybahn[3] kapısına geldiğinde güneş iyice ortaya çıkmıştı; ıslak zemine çarpan güneş ışıkları ortalığı parlattığından, Polybahn ışığının kırmızı mı yeşil mi yandığını fark edemedi. Kapıya kadar yürüdü, Polybahn çalışmıyordu. Sola dönüp bina önünden Seilergraben'a çıktı. Karşıya geçip merdivenlere yöneldi. Beş dakika sonra orada olacaktı. Orada, Zürih'in karşısında, Feride'nin yanında.

* * *

Hirschengraben boyunca hızla yürüdü. Üniversite yokuşundan (Schienhutgasse) çıkıp, ETH[4] terasının Zürih Üniversitesi girişinden alana vardı. Kimsecikler yoktu. Bir kez daha terası taradı. Köşede, biri, bir kadın duruyordu. Kararsız kaldı. Feride miydi bu? Saçları dahil hiçbir şeyi tanıdık değildi. Kadına doğru yürümeye başladı. Uzunca bir etek giymişti kadın. Deri mont vardı üzerinde. Bu o muydu acaba? Kendine kızdı. Hayatta

2. Zürih 4. Bölge'de, daha ziyade 1 Mayıs mitingleriyle bilinen meydan. Meydanın güneydoğu ucunda İsviçreli heykeltıraş Karl Geiser'in "Emek Anıtı" (Denkmal der Arbeit) çalışması bulunur. (y.h.n.)
3. 1889 yılından beri Central ile ETH (Politeknik) arasında çalışan füniküler sistem. (y.h.n.)
4. Zürih Politeknik. (y.h.n.)

sevdiği tek kadını nasıl tanıyamazdı? Ama çok zaman geçmişti. Olsun, çok zaman insanın duruşunu, boyunu posunu değiştirir miydi? Başının üstünden iki güvercin uçtu; az ileriye, meydanın ortasına kondular. İleride Uetliberg[5] sisten etek giymiş, sivri burnuyla bulut soluyordu. Ferdi, kadının yüzünü yandan seçebilecek kadar kadına yaklaştı. Feride'ydi. Dizlerinin bağı çözüldü. Oracığa yığılabilirdi, fakat yine de yürüdü. Feride duruşunu hiç bozmadı. Ferdi gelip, şehir seyretme sırasına girmişçesine yanında durduğunda bile dönüp Ferdi'ye bakmadı. Konuşmadan Zürih'i seyretmeye başladılar. Sanki ilkin, şehrin içinde bir yerde bakışlarıyla buluşacak, ardından birbirlerine döneceklerdi. Ferdi'nin içi boşalır gibi oldu. Tıpkı, Dil Tarih'ten Abdi İpekçi Parkı boyunca yürüdükleri o günkü gibi, boğazı daraldı, nefes almakta güçlük çekmeye başladı. Bir martı, tek başına, önlerinden kanat süzerek geçti. İleride, Polybahn'ın oradan burnunu aşağıya çevirip, Limmat'a doğru indi. Saat öğleye gelmişti. Frau Münster ve Grossmünster kiliseleri henüz banyodan çıkmış insan yüzü gibi parlıyorlardı. Solda gölün üzerinde, Uetliberg'e doğru sis havalanıyordu. Kararmış çatıların şehriydi Zürih. Parlayan güneşin altında, saçaklardan yağmur damlaları süzülüyordu.

"Kaç yıl oldu?"

Zürih'in ortasından, Limmat çayından bir ses çıkageldi sanki. Çok uzaktandı oysa. Boğazköy'de elini kulağına götürüp, 'Dinle, duyuyor musun?' diyen ses. Boğazköy'ün sessizliğe gömülen tarihi gibi bir tarih mi bırakmıştı arkasında? İşte buydu, bu ses: Feride.

"Bilmem, oldu galiba biraz, ..." Boğazı daha da daraldı. Dudaklarını sıktı. Ağlayabilirdi.

5. Ütli Dağı (Uetliberg). 869 metre yüksekliğinde, Zürih'in güneyinde yer alan dağ. (y.h.n.)

"Biliyor musun, Zürih'e ne zaman gelsem buraya çıkarım. Bence bu şehir en güzel buradan sevilir."

Ferdi, iyice dağılmıştı. İçinden, 'Zürih'e ne zaman gelsem, ...' cümlesini tekrar tekrar kurdu. Ne demekti bu? Bilmiyordu. Ama bildiği, bildiğinden kesinlikle emin olduğu bir şey vardı: Bu kadın Feride'ydi. Başka hiç kimse, ikinci cümlede, üstelik, 'Kaç yıl oldu?' gibi basit bir aritmetik sorusundan sonra, böylesine yıkıcı olamazdı. Feride, göğsünde birleştirdiği kollarını çözdü, hafif öne hareket edip, sağ el işaret parmağıyla, korkuluk duvarının üstünde birikmiş yağmur gölcüğünü karıştırdı. Yaşlanmış mıydı ne? Ama parmağında yüzük yoktu (Ferdi, farkında olmadan, evlilik yüzüğünü sağ elde arıyordu). Feride'nin, gölcüğün içinde hareket eden parmağı, koca bir okyanusu karıştıran devasa bir cisim gibi görünüyordu Ferdi'ye. Oluşan dalgalar, duvarı aşıp yere damlıyorlardı. Bir damla, bir damla daha, bir damla daha... Ferdi dayanamadı, kapattı gözlerini. Gözlerini kapatmasıyla birlikte göz çukurlarında birikmiş olan yaş, yüzüne doğru süzüldü. Hafif sağa dönüp hızla yüzünü sildi. Tekrar soluna döndüğünde, Feride şehre değil, kendisine bakıyordu. Yüzü bembeyazdı. Yorgun. Göz göze geldiler. Sarıldılar. Feride'nin kokusu değişmemişti. Ferdi ağlıyordu. Artık bunu saklama ihtiyacı da duymuyordu. Feride, bir kez daha sordu:

"Kaç yıl oldu?"

"18 yıl" dedi Ferdi, "istersen, kaç mevsim olduğunu da söyleyebilirim, hatta kaç ay, kaç gün olduğunu da."

"Sen kadın, ben erkek olmalıymışız. Bak zaten, böyle beceremedik."

Ayrıldılar.

"Daha önce de geldin öyle mi?"

"Evet geldim."

Şehre sırtını dönmüş, ETH binasına bakıyorlardı. Feride gülümseyip sözü değiştirdi.

"Biliyor musun, bu bina bana üniversiteye başladığım ilk günü hatırlatıyor: 'Evladım, memleket nere?' " Güldü. "Burada da insanlar kimin nereli olduğunu merak ediyorlar mı?"

"Hayır. Bir tek vergi dairesi ilgilenir bununla."

"Vergi dairesi mi?"

"Evet, vergi dairesi."

Demin Ferdi'nin üstünden uçup alana konan güvercinler oyun oynuyor, göğüslerini kabartıp burun buruna geliyorlardı. Feride güvercinleri gösterip,

"Bizden daha çok konuşuyorlar" dedi. Başını kaldırıp binaya baktı. "Çok bakımlı görünüyor, oysa yaşlı." Bakışlarını Ferdi'ye çevirdi. "Yaşlanmış mıyım?"

"Hayır" dedi Ferdi, "hâlâ gençsin; fakat galiba yorulmuşsun. Yüzün bembeyaz."

"Evet yoruldum." Son iki günü mü kastetmişti yoksa aradan geçen yılları mı, anlaşılamamıştı. "Dün gelecektim aslında, ama uçağı kaçırdım."

"Uçağı mı kaçırdın?"

"Evet, uçağı kaçırdım. Zaten iki geceliğine geldim, biri İstanbul'da kaldı."

"Yani hepi topu iki günlüğüne mi geldin?" Ferdi şaşırmıştı.

"Daha öncekileri de sayarsak epey tutar. Üstelik, iki gün çok gündür Ferdi."

Ferdi, durumu çaresizce kabullenmenin hüznüyle, "Ankara'ya..." dedikten sonra, "Ankara nasıl peki?" diyerek sözü değiştirdi.

"Ankara boş. Kimse kalmadı. Her büyüyen İstanbul'a gitti. Bir ben çocuk kaldım..." Cümle arasına es aldıktan sonra, son bir nefesle, "Galiba!" diyerek sustu.

"Telefon numaramı nereden aldın?" Feride gerçekten yorgundu.

"Bunu kahve içerken söylerim. Burada en iyi kahve nerede içilir."

"Tam üstünde duruyoruz. Hadi gel."

* * *

ETH kafeteryasının meşhur demir banklarından birine karşılıklı oturdular. Ferdi, yıllarını geçirdiği yerde bir gün Feride'yle karşı karşıya oturabileceğini hiç hayal etmemiş, yahut etmişse de kendisi dahil kimseye bu hayalini belli etmemişti. Evet, biraz yaşlanmıştı Feride. Burnu daha bir oturmuş yüzüne, alnı hafif kırışmış, hatta yüzü sanki biraz genişlemişti. Yüz hatları sakindi. Başını binlerce kayaya çarpıp, ovada olgunluğa eren bir nehir gibiydi yüzü. Nehrin kolları yüz haritasında belirginleşmeye başlamışlardı; ama güzeldi. Ferdi, bunu ilk kez düşündüğünü fark etti. Sahi güzel miydi Feride? Tanımı bu muydu?

Hâlâ şaşkın bu çocuk. Hep çocuktu zaten. Yüzümde geçmişi arıyor; oysa geçmiş, yüze saklanmaz, sadece yansır. Yorgun görüyor beni. Esas yorulan kendisi. Yorgun ve ürkek; fakat daha bir oturmuş kalıbına. Acı çekmiş insanların olgun sabrı var üstünde. Sabırlı ve mağrur. Oysa bilse, sabır dediğimiz şey, çoğu vakit, çaresizliğimizdir.

"Beğendin mi kahveyi?"

Feride başıyla evet işareti yaptı.

"Bu makinenin kahvesi bir başka. Yakında efsane olacak. Para üstü vermez. Tam parasını atmak zorundasın. En çok da karşı büfe muzdarip olurdu bu durumdan" deyip gülümsedi, "Portekizli bir kadın çalışıyordu. Bozuk para istemeye gör, canavar kesilirdi." Durdu, "Söylemeyecek misin?"

Feride dalmıştı.

"Neyi?" dedikten sonra hatırladı: "Seni ilk ziyarete geldiğim günü hatırlıyor musun? Ulucanlar'da."[6] Ferdi tepki vermedi. "Hapishane kapısında annenle karşılaştım. Çok üzgündü. Yanına gittim. Beni tanımadı mı, tanımak mı istemedi anlamadım. 'Ben Feride' dedim. Yüzüme, daha önce hiç tanık olmadığım, ama bir daha da hiç unutamadığım bir ifadeyle baktı. Bana değil de, sana yardımı dokunacak birine söyler gibi, 'Kızım, tek görüşe izin veriyorlar. İstersen sen git. Ben burada seni beklerim' dedi. Bekleyeceği ben değildim tabii. Senden haber bekleyecekti. Senin yanından çıktığımda, dışarıda bekliyordu. 'Bir yere oturalım mı?' diye sordum, ikiletmedi. Başka bir insandı. Ve biliyor musun? ..." Kahvesinden bir yudum aldı. "Ferdi, bir bardak su getirebilir misin?" Ferdi su almak için kafeteryaya girdi. Feride, başını ağaçlığa çevirdi. Serçe kuşları kıyamet ses çıkarıyorlardı. Havada çok güzel bir tazelik vardı.

"Dalmışsın." Ferdi çabuk dönmüştü. "Sormadım, gazlı mı gazsız mı, gazsız su getirdim."

"Fark etmez" dedi Feride. Sudan bir yudum aldıktan sonra, demin kaldığı yerden sözüne davam etti. "Annen o anda her zamankinden daha güçlüydü; ama bunun farkında değildi. Sanıyorum bir lokantaydı oturduğumuz. Ne ısmarlamıştık hatırlamıyorum. Yemeğe hiç dokunmadı. Annenle o günden sonra arkadaş olduk. Yıllarca süren, senin, babanın ve kız kardeşlerinin bilemediği bir sırrımız oldu. Ara sıra Ankara'da bir yerde oturup konuştuk. Hatta bazen içtik de."

"Bunca yıldan sonra şaşıracağım bir sürü şey olmuştur, ama içinde sen ve annemin olduğu bir hayatta kimse şaşkınlığımın sınırlarını tahmin edemez. Arkadaş oldunuz öyle mi?"

6. Ulucanlar Hapishanesi. (y.h.n.)

"Evet, öyle." Feride oldukça sakindi. "Annen, göründüğü kadar sert bir kadın değil. İçindekileri korumak için etrafına zırh örmüş binlerce insandan biri. Dedim ya, o gün, korunaksız ve çok güçlüydü."

"İyi mi?"

"İyi iyi. Seni burada ilk ziyaretinden sonra çok rahatladı, ama eski haline dönmedi; zırhı biraz yumuşattı. Hayata karşı hiçbir zaman tam korunamayacağımızı öğrendi galiba. Ara sıra bana takıldığı bile oldu. Çılgınmışım. Hayatı takmıyormuşum." Sustu. Izgara bankın gözeneklerinden yere bakıyordu. İçinden, 'Bin parçamız var, kim kimi tam görebilir ki!' diye ekledi. Sonra tekrar dış sesine döndü. "Dönmeyecek misin?"

İki kelimecik basit bir soru: 'Dönmeyecek misin?' Ferdi de bankın gözeneklerine bakıyordu. 'Nereye?' diye Feride'nin sorusuna iç sesiyle karşılık verdi. Serçelerin şamatası devam ediyordu. Kafeterya çalışanlarından biri, kirlilerin bırakıldığı tezgâhı gürültüyle toplamaya başladı. Cumartesi olduğu için, fazladan ders çalışmak isteyen ve birkaç müdavimden başka kimse yoktu.

"Nereye?" diye sordu Ferdi, demin iç sesiyle seslendirdiğini dış sesine emanet ederek.

Feride gülümseyip, "Bana" diye yanıt verdi. Ferdi'nin beklemediği bir yanıttı. Feride'ye baktı. Feride'nin yüzü hâlâ beyazdı.

"Yüzünden bir şey okuyamıyorum."

"Bırak yüzümü okumayı, sesimi dinle. Bana dön demiyorum. İstersen bana da dönebilirsin diyorum."

"Kadınlar bir kere terk eder diye duymuştum."

"Kalıp laflar bunlar. Kadınlar dediğin yekpare, tek desen mi ki? Kaldı ki ben seni terk etmedim. Sadece yanına, buraya gelmek istemedim. Buna hakkım yok muydu?"

"Benim de Türkiye'de kalma şansım yoktu. Ya hapse girecektim ya dışarı çıkacaktım."

"İyi ya, ikimiz de zorunluluklarımızı yerine getirdik. Çok lazım mı bilmiyorum ama belki de pata kalmışızdır."

"İyi ya, ne değişti zorunluluklarımızda? Sen hâlâ buraya gelmek istemiyorsun, bense artık dönmek istemiyorum."

Sessizlik oldu. Kafeterya görevlisi, temizliği bitirmişti. Uzaktan, tramvay tekerlerinin gıcırtısı geldi. Hava iyiden iyiye ısınmıştı. Ferdi konuyu değiştirdi.

"Nerede kalıyorsun?"

"Otelde."

"Nerede?"

Feride, eliyle ağaçlık tarafı işaret etti.

"Şurada, aşağıda, yakın. Gelirken önünden geçmişsindir."

"Kalkalım mı, çok yorgun görünüyorsun. Biraz dinlen istersen."

Kalktılar. Ferdi'nin geldiği yoldan yürüdüler. Yokuşu inip sağa döndüler. Çok yürümemişlerdi ki Feride durdu,

"İşte geldik. Otelim burası."

Ferdi şaşkınlıkla binaya baktı.

"Burada otel mi varmış?" dedi. "Yıllardır buradan yürürüm ama burada bir otel olduğunu ilk kez fark ettim."

"Normaldir, oteller turistlere görünür. Sen artık buranın yerlisi sayılırsın." Gülümsedi Ferdi,

"Evet" dedi usulca, "sayılırım."

St. Josef otelinin önünde iki kararsız insan, ne yapacaklarını bilmez halde biraz oyalandılar. Sonunda duruma Feride müdahale etti. Ben akşama kadar biraz dinleneyim. Akşam, beraber bir yerde oturalım. Olur mu?"

"Olur" dedi Ferdi. "Ne de olsa benim şehrim; seni ağırlamam gerekir, değil mi?"

"Değil" dedi Feride, "bilirsin, hayırseverleri hiç sevmem."

"Unutmadım" dedi Ferdi, "hiç sevmezsiniz."

Otelin kapısında ayrıldılar. Feride, kararlı adımlarla, arkasına bakmadan otele girip gözden kayboldu. Ferdi, kapıda şaşkın kalakalmıştı. 'Rüya görsem ancak bu kadar olurdu' dedi iç sesiyle. Hirschengraben boyunca yürüyüp merdivenlerden Seilergraben'a indi. Central'daki saate gözü takıldı, üçe geliyordu. 'Biraz hızlanırsam Matias'ı yakalarım' dedi. Kanzlei'a pazar yerine çıktığı kapıdan girdiğinde, pazar yavaş yavaş toplanıyordu. Xenix'e uğrayıp iki bira aldı. Matias, tezgâhı toplamaya başlamıştı. Ferdi'yi gördüğüne sevindi. Biraları işaret ederek, "Nereden bildin?" diye sordu. Şişeleri tokuşturup ilk yudumları içtiler. "Und?"[7] diye sordu Matias, "Kimmiş arayan?"

"Bildiğin bir hikâye" diye yanıtladı Ferdi.

"Bildiğim mi?" diye üsteledi Matias.

"Evet, çok iyi bildiğin."

"Sicher?"[8] diye şaşırdı Matias.

* * *

Matias'ın, Rotwandstrasse'yle Müllerstrasse'nin kesiştiği köşedeki müzik evi, özellikle eski, piyasada az bulunan plak koleksiyonuyla meşhurdu. Dükkânın ilk sahibi, İsviçre'den sıkıldım, deyip dükkânı neredeyse bilet parası karşılığı Matias'a devreden bir İsviçreli'ydi. Matias onun yerine geçmiş, o ise, Matias'ın 'Müzik damarımın bağlı olduğu yer...' dediği Arjantin'e göçmüştü. Dükkân, ilk bakışta dağınık görünmesine rağmen, günlük temizliği ve düzenlemesi yapılan ferah bir yerdi; ama internetin yaygınlaşmasından sonra eski yoğunlukta iş

7. (Alm.) Evet? (y.h.n.)
8. (Alm.) Cidden? (y.h.n.)

yapamıyordu. Hatta bir iki kere Ferdi'nin desteği olmasa, Matias, kapısına kilit vuracak duruma bile düşmüştü; ama Ferdi'nin yardımıyla da olsa ayakta durmaya devam ediyordu. Matias'la Ferdi, ETH'dan tanışıyorlardı. İkisi de üç bant bilardo düşkünüydü. ETH alt kat bilardo masasında tanıştıktan hemen sonra dost olmuş, bir dönem aynı evi bile paylaşmışlardı. Fakat Ferdi'nin titizliği, Matias'ın dağınıklığı, uygar bir ayrılığı zorunlu kılmıştı. Birbirlerini incitmeden ayrı evlere dağıldılar. Matias, ben müziğe gidiyorum, deyip ETH'yı terk etti. Üç dört yıl Kazlei'da plak tezgâhı açtı. Bu arada Ferdi okulu bitirmiş, işe başlamıştı. Matias'ın dükkânının peşinatı, her ne kadar düşük de olsa, Ferdi tarafından verilmişti. Matias, Ferdi'ye, kaç kere 'Gel ortak ol, zaten ortaksın' dediyse de, Ferdi, 'Ben dükkân sahibi değil, o dükkânın müşterisi olmayı seviyorum' deyip her seferinde teklifi reddetti. Müzik ve bilardo seven bu iki kişinin ortaklıkları bunlarla sınırlı değildi. İkisinin de damarlarında 'sıcak ülke' kanı akıyordu. Hatta ikisinin de annesi hemşireydi. Matias'ın annesi, Videla'nın liderliğinde gerçekleşen darbe sonrası, sevgilisi göz altına alınıp, kendisi de aranır duruma düşünce, karnındaki bebeğin selameti için ülkesini terk etmiş Arjantinli bir devrimciydi.

"Ne o, dalmışsın?"

Ferdi, depoya inen Matias'ı beklerken, duvarda asılı duran Carlos Gardel'in[9] karakalem çalışılmış bir resmini seyre dalmıştı.

"Matias, biliyor musun, her şeye az buçuk aklım eriyor; ama resme hayır. Düşünsene, bu boş bir sayfa ya da boş bir bez parçası; fakat üstüne resim çizildikten sonra ruh kazanıyor. Ressamlık, tanrının işine çok benziyor."

9. Carlos Gardel (11 Aralık 1890, Fransa-24 Haziran 1935, Medellín, Kolombiya). Tango tarihinin en önemli sanatçılarından; şarkı sözü yazarı, besteci, aktör. (y.h.n.)

"Abartma. Al şu şapkanı ve plağını da çıkalım. Şiir yazabilen biri olmasan dediklerini anlayabilirim. Resim, şiirden daha büyük iş değil."

"Kim demiş? Nedir ki şiir, herkes yazabilir. Ama resim öyle mi?"

"Değil mi?"

"Değil tabii."

"Neyse, Paşa, bütün bunları misafirinin sende yarattığı ruhsal depreme veriyorum. Bırakalım bunları şimdi. Açım ve seni dinlemek istiyorum."

Göz göze geldiler. Ferdi, gözleriyle, 'şart mı?' diye soruyordu. Matias, biraz da işin dalgasındaydı.

"Senin yerinde olmak için neler vermezdim. Düşünsene, bütün kıtalarınla alt üst oluyorsun. Yepyeni bir dünya kurmak için altın fırsat."

"Matias, esrarın, beyninde bazı bölümleri devre dışı bıraktığını düşünüyorum."

"Korkaksın sen Paşa, korkak." Ferdi'nin omzuna dokunup onu kapıya yönlendirdi, "Ama önce açım. Hadi, orada konuşuruz."

Dükkândan çıkıp sola döndüler. Hava, öfkesini boşaltmış insan yüzü gibi yumuşaktı. Cumartesi âdetleri olduğu gibi Ankerstrasse'deki Apo'nun yerine doğru yürümeye başladılar. Ferdi, bazen dalga geçmek için Matias'a, 'Sana Anadolu'dan getire getire döner kebap ve kuru fasulye getirdim' derdi. Apo'nun yeri sakindi. Kuru fasulyeyi yerken konuşmadılar. Matias, yine âdet olduğu üzere, yemekten sonra çay istedi. Çay geldikten sonra arkasına yaslanıp,

"Şimdi seni dinliyorum" dedi, "bakalım kıtaların ne kadar alt üst olmuş."

"Daha önce de gelmişmiş."

"Kim?"

"Deprem..." Ferdi, kızmış gibi yaptı, "kimden bahsediyoruz biz?"

"Pardon, dalgınlığıma geldi."

"Daha önce de gelmiş ve haber vermemiş."

"Vay, tam kitaplık."

"Evet, tam kitaplık. Belki okuması zevklidir; ama yaşaması hiç zevkli değil."

"Ne sanıyordun ya! Sana hep anlattığım şey bu değil miydi? Müzik mesela; zevk aldığımız, eşliğinde mutlu olduğumuz, aslında bir başkasının acısıdır. Anladın?" Matias, "anladın"ı İspanyolca söylemişti.

"Evet anladım; zaten hiç fırsat kaçırmazsın."

"Paşa, kıvranma. Şimdi bana acını anlatacaksın ve ben onun tadını çıkaracağım."

Ferdi masaya bakıyordu. Başını kaldırıp Matias'a baktı. Yüzü tıpkı hava gibi yumuşacıktı.

"Gerçekten mi benim yerimde olmak isterdin?"

Matias, yaslandığı sandalyede toparlanıp öne eğildi ve yumuşak bir sesle, "Sí, paşa" dedi, "senin yerinde olmak isterdim."

"İyi de, ya o depremin, kıtalarımın altında kalırsam?"

"Kendi depreminle yıkılmış olursun, kuru bir ölümden daha değerli değil mi?"

Sessizlik oldu. Ferdi, Zürih'te kuru bir ölüm mü bekliyordu? Bütün mevsimleri tüketmiş, dünyasının kıyısına kadar yürümüş, bir adım daha atsa, boşluğuna düşecek noktaya mı gelmişti? Hayır. Ertelemiş olabilirdi, ama hayattan vazgeçmemişti. Nasıl bir hayat, kiminle, nerede ve nereye kadar, düşünmemişti; ama ölüm için henüz erkendi. Hem insan sürgünde ölmez ki! Bu mümkün değil.

"Paşa, dalma yine. Üstelik bu sefer resim de yok. Yemek masasında ruh bulmadın değil mi?"

"Yaşlanmış. Sanki durulmuş. Daha güzelleşmiş." Matias'a baktı, "Ben yaşlı mıyım?"

"İçin mi dışın mı?" diye soruyla yanıt verdi Matias.

"Hepsi!"

"Boş ver şimdi seni. Niçin gelmiş?"

"Bilmem. Çok yorgundu. Dinlen, akşama konuşalım dedim. Oteline bıraktım."

"Akşam görüşeceksiniz öyle mi? Ne anlatacaksın ona? 'Niye bunca yıl görüşmedik?' derse ne diyeceksin? Doğruyu söyleyecek misin? 'Seni Matias'a çok anlattım' diyecek misin? 'Ben korkağın biriyim, hatta bir keresinde havaalanından, ...' Neyse. İstersen ben de geleyim... Şaka şaka."

Ferdi, Matias'ın şakasını bir anlığına ciddiye almış ve içinde yanıp sönen bir ışık yakalamıştı. Yoksa korkuyor muydu? Hayır! Korkmak değildi. Ne olduğunu Ferdi de bilemiyordu. Hayatı dünkü hayat değildi. Her şey değişmişti. Galiba Matias doğru söylüyordu. Yılların biriktirdiği şiddet, Feride'nin gelmesiyle tetiklenmiş, önüne çıkan her şeyi darmadağın etmişti. Ve şiddetin önüne çıkan ilk şey de kendisiydi.

"Ferdi sana bunu anlattım mı bilmiyorum. Çocukken annem beni yatırdıktan sonra, benimle konuşmaya devam ederdi. Kimi zaman uyumuş numarası yapar, annemi dinlerdim. Yıllar sonra fark ettim ki annem o zamanlar benimle değil, babam Matias'la konuşuyormuş. Bunu anladığımda, annem babamı bana tercih etmiş diye üzülmedim; hatta çok hoşuma gitti. Annemi ayakta tutan, babamın acısıydı. Farkında değilsin, belki seni de Feride ayakta tutmuştur. Hem biliyorsun, acılar daha uzun ömürlüdür."

Ferdi, bambaşka bir Matias dinliyordu. "Bütün bunları sen mi söylüyorsun?" diye şaşkınlığını Matias'tan gizleyemedi.

"Evet, ben söylüyorum. Esrar beynimin bazı kısımlarını harap etmiş olabilir, ama yüreğim sağlam duruyor.

Paşa, farkında olmadan, yüreğindeki dertle ayakta kalmış ve bunu sorun yapıyorsun."

"Bir derdim var bin dermana değişmem, öyle mi?"

"Anlamadım."

"Almancasını bu kadar söyleyebiliyorum." Biraz sustuktan sonra devam etti.

"Hayret, ben de annenin sır arkadaşım olduğunu sanıyordum. Bunu bana söylemedi."

"Kendisine bile söylediğini, söyleyebildiğini sanmıyorum."

Kalktılar. Matias, dükkâna gidip biraz etrafı toplamak istedi. Ferdi, elinde Zeki Müren plağı, başında gri şapkasıyla eve yürüdü. Yol üstünde Helvetiaplatz'ın ortasında durdu. Etrafına baktı. Ortalık sessizdi. Şapkasını çıkarıp başını göğe çevirdi. Bunu niye yaptı bilmiyordu; çünkü bunca yıllık Zürih yaşamında belki de bunu ilktir yapıyordu. Mavi... Şaşırdı. 'Bu şehrin de bir göğü varmış' dedi içinden. Yıllardır ilk kez dünyada bir yerde olduğunu hissetti. Sanki sonsuz bir denizde, sonsuz bir zaman sonrasında ayakları ilk kez sert bir yere temas etti. Kara mıydı acaba? Fren sesiyle dalgınlığından sıyrıldı. Berduşun biri, bir otomobilin arkasından el kol hareketleri yapıyordu. Yürümeye başladı. Yürümesiyle birlikte ayaklarının dibinden iki güvercin havalandı. Korktu. Gülümsedi. 'Bugün her şey beni uyandırmakla meşgul' dedi içinden. Uyanmak, uyanmak ve geçmiş bunca zamana anlam vermek. Karşıya geçti. Çan sesleri gelmeye başladı. Evine yürüdüğü ilk günü hatırladı. Sokakta, çan sesleri arasında, terk edilmiş bir şehirde yapayalnız yürüyor gibiydi. Şehir, devasa bir film setiydi. Korkmuştu; seyrettiği değil, bizzat oynayanı olduğu filmden korkmuştu. Neyse ki şimdi öyle değildi. İçinde Feride'nin olduğu bir şehirdi Zürih. Zürih ve Feride: İki kadın; parçalı da olsa, hayatının içinde geçtiği iki insan.

* * *

St. Josef, küçük ve bakımlı bir oteldi. Ferdi, otelin ufacık lobisinde oturmuş, Feride'nin inmesini bekliyordu. Resepsiyonda, Ferdi'nin kime benzettiğini bir türlü çıkaramadığı; buğday tenli, kalem burunlu, alımlı bir kadın duruyordu. Ferdi, istemeden, bir iki kere kadına bakacak oldu, sonra, fark eder de ayıp olur diyerek bakışlarını merdivene sabitledi. Şimdi şu merdivenden Feride inecekti. İnanması güçtü. Yıllarca önünden geçip gittiği ve varlığından haberdar olmadığı otel, şu anda, varlığının yegâne sebebiydi. Resepsiyon telefonu çaldı, kalem burunlu kadın iki üç dilde merhaba dedikten sonra, ufak bir kahkaha kopardı. Arayan galiba tanıdık biriydi. Ferdi, fırsattan istifade, kadına bir kez daha baktı. Yine çıkaramadı. Hava kararmış, lobinin saklı gizli yerlerine yerleştirilmiş beyaz ışıklı lambalar, ortama, sık bir ormanda ışıklarını zor bela yere ulaştırabilen güneşin yarattığı alacalığı veriyordu. Hafif bir müzik sesi duyuluyordu. Alt sokakta akan trafik, müziğin arka plan gürültüsü gibi belli belirsiz duyuluyordu. Anadolu gezisini yaptıkları sene, adını unuttuğu bir otelde kalmış, resepsiyondan gelen yüksek sesli türküler yüzünden neredeyse uyuyamamışlardı. Ferdi bunu hatırlayınca gülümsedi. Uyuyamamışlardı; ama o günden sonra da Neşet Ertaş dinler olmuştu. 'Mevlam ayrılık vermesin, gökte uçan kuşa Leylâ'm.' Gülümsemesi yüzünde iyice belirginleşmişti ki, Feride'yle göz göze geldiler. Ferdi'nin kafasında zaman, mekân birbirine karıştı: Çorum, Zürih, oteller, Neşet Ertaş, beyaz ışıklar, ve...

"Gülümseyerek mi beni bekliyordun?" Feride de gülümsüyordu.

"Neredeydim, biliyor musun?" Feride, bakışlarıyla 'nerede?' diye sordu. "Çorum'da. Kaldığımız otelde Neşet Ertaş çalıyordu hatırladın mı?" Feride güldü.

"Evet hatırlıyorum. Üstelik de uyuyamamıştık."

"Evet, ama burada insanın öyle bir sorunu olmaz. Hiçbir müzik rahatsız etmez insanı."

"Ne kötü, değil mi?" Ayaktaydılar. "Hâlâ dinliyor musun Neşet Ertaş'ı?"

"Hı hı, hâlâ dinliyorum." Kararsız kaldılar.

"Çıkalım mı, yoksa biraz oturmak mı istersin? Ne de olsa otelimde ev sahibi sayılırım?"

"Çıkalım istersen."

Feride, Ferdi'nin isteğini ikiletmedi. Çıktılar. Hava hafiften serinlemişti. Uzakta, ufuk çizgisinde tuhaf bir beyazlık vardı.

"Biraz dolaşalım mı, yoksa hemen bir yere mi oturalım?"

"Dolaşalım. Limmat kıyısına inelim."

Ferdi, Feride'nin 'Limmat kıyısına inelim'i büyük bir rahatlıkla söylemesine şaşırdı. Sanki bu şehirde kendisi değil, yıllarca o yaşamıştı.

"İçinden ne geçirdiğini biliyorum" dedi Feride.

Ferdi, daha da şaşırdı. Feride'ye baktı,

"Ne geçiriyormuşum içimden?"

"Kitap okumaya devam ediyorum. En son, biraz da tesadüf eseri bir roman okudum. Kahramanı Zürih'e, Limmat kıyısına geliyordu."

Ferdi, inanmamış gözlerle Feride'ye bakıyordu.

"Bir kitap okudun ve kahramanı buraya, Zürih'e geliyordu, öyle mi?"

"Evet, ne var bunda. Herkes Viyana, Paris, Londra'ya gidecek değil ya. Kaldı ki Zürih çok güzel bir şehir. Niye yazmıyorsun?"

'Evet, bu kadın Feride' diye geçirdi içinden Ferdi. 'Yıllar sonra, enkazımı tekrar yıkmaya geldi.'

"Yazmak mı?"

"Evet. Annen söyledi, bir şeyler yazıyormuşsun. Her zamanki gibi, iddialı ve korkak."

"Annem böyle mi söyledi?"

"Hayır, annen böyle söylemedi. O seni benim kadar tanımıyor henüz."

'Bu kadını özlememişim' dedi Ferdi içinden. Böyle söylediği için kendine kızdı. Doğru söylüyordu. Niye kızsındı ki?

Limmat kıyısına inmişlerdi. Hava iyiden iyiye yumuşamış, tatlı bir bahar akşamına dönüşmüştü.

"Kızma bana. Güçlü, kimseyi takmayan, kendi doğrularında direten, hatta kendi doğruları olan eski Feride değilim. Şu su gibi, bir gölü boşaltmaya kalktım; ama o gölü dolduran yüzlerce küçük dereyi aşamadım. Bak, nihayet dayanamadım geldim. Artık küfür bile etmiyorum." Limmat boyunca uzanan demir parmaklılara tutunup, sanki kendini tartıyormuş gibi yaptı, "Çünkü, Ferdi, artık hayatı düşmanım olarak görmüyorum."

"Düşman görmediklerine ben de dahilim galiba."

"Galiba" dedi Feride. Ses tonunda, 'beni yorma lütfen' vardı. "Senin gibi bir davam olmadı. Hayata niye bu kadar diklendiğimi anlatmaya kalksam, belki de, hepi topu bir cümleyi geçmez. Üniversitede kimsenin yüzüne bakmadığı bir bölümü okudum. Bambaşka bir iş yaptım. Ankara'dan başka bir yere kıpırdamadım. Çok para kazandım. Yalnız yaşadım. Hep huzursuzdum. Ve şimdi buradayım. Bu kadar." Sustu. Gözleri, Limmat'ın ortasında, akıntıya rağmen yerinde durmaya gayret eden bir kayık gibiydi. "Ha, bir de yoruldum, yorgunum artık. En çok da bunu anlamıyorum. Ne için yoruldum?" Ferdi'ye döndü, "Ha Ferdi, niye yorulmuş olabilirim? Bir teorin var mı?"

Ferdi içinden, 'Bir teorin var mı Watson?' dedi. 'Evet, Feride'nin olduğu hayatta ben en fazla Dr. Watson olabilirim.'

"Hayır, Holmes, herhangi bir teorim yok!"

Feride, eliyle, 'git sen de' yaptı. Limmat boyunca yürümeye başladılar.

"Ankara çok çirkin bir şehir oldu Ferdi. Şimdi her yer Sıhhiye Köprüsü." Gülümsedi. Ferdi de gülümsedi. Kavgalarını hatırlamışlardı. Ve o kavgaların şaşmaz cümlesini: 'Ferdi, bazen Sıhhiye Köprüsü kadar çirkin oluyorsun.'

"Sana dedim ama, o çirkinliğin içinden çıkamadım. Bir şehre su şart Ferdi, su şart. Suyu olmayan şehri şehirlikten çıkarmak lazım; çünkü hep keder biriktirir. Okuduğum o romanda, romanın adını nedense unuttum, 'Nehir, kıyısındaki binaların, gölgesini taşıdığı insanların, havanın, güneşin ruhunu yüklenmiş akıyordu' benzeri, beni çok etkileyen bir cümle vardı. Başka türlü, mezarında rahat etmeyen bir ruhun yersiz yurtsuzluğu doluyor şehre. Biri, bir şey, onu alıp götürmeli. Demin dedim ya, Limmat gibi bir gölü boşaltmaya gayret ettim diye, işte bunu söylemeye çalıştım. Gücüm bir şehri boşaltmaya yetmez; zaten hiç öyle bir iddiam olmadı. Ben kendi şehr-i vücudumu boşaltamadım. Bu mu acaba yorgunluğum?" Ferdi yere bakıyor, elinde olmadan, Feride'nin adımlarına denk adım atmaya gayret ediyordu. Adımlar birden durdu. Ferdi de durdu. "Yine yere bakıyorsun" dedi Feride, sözüne ara vererek.

"Bazı şeyler değişmiyor" dedi Ferdi. Yine yürümeye başlamışlardı. "Hatta, çoğu şey değişmiyor. 18 yılım bu şehirde geçti. Senin tabirinle, içinde su olan bir şehirde. Peki ben bunca kederi niye biriktirdim? Oysa, Limmat alıp götürebilirdi... Götürmedi."

Eski adıyla Urani, şimdiki adıyla Rudolf-Brun köprüsüne gelmişlerdi. Konuşmadan kavşağı geçtiler. Karşıya geçince Ferdi durdu. Feride'ye dönerek karşı çaprazdaki evi gösterdi.

"Biliyor musun, burası bana *Kürk Mantolu Madonna*'yı hatırlatır. Roman sanki mekân olarak burayı tarif eder."

"Berlin'de geçmiyor muydu o?"

"Evet, ama ben kitabı okuyunca, nedense buraya yakıştırdım. Güzel oluyor biliyor musun? Şehir sanki böylece ruh kazanmış oluyor. Şehir dediğin nedir ki aslında; asfalt, tuğla, tabelalar, dükkân ve ışıklar. Ben mi uydurdum yoksa bir yerde mi okudum, 'Çirkin şehir yoktur, az yaşanmışlık vardır' benzeri bir cümle hatırlıyorum. Galiba ikimiz de az yaşamışız." Tekrar yürümeye başladılar. Feride etrafına bakıyordu. Şehrin ışıkları yanmaya başlamış, güneşin son ışıklarından nöbet alma gayretine düşmüşlerdi. Literaturhaus'u geçtiler. Ferdi, ara verdiği konuşmasına, asıl kelimeleri kenarda tutarak devam etti. "Bir gün geleceğini biliyordum; ama nedense, o bir günü yaşadığım zaman içinde bir zamana oturtamamıştım. Yani her gelişin, zamansız ve erken olacaktı."

"Sen, gelmeyi hiç düşünmedin galiba?"

"Bilmiyorum. Bir arkadaşımız vardı, bir önceki küşaktan. İçimizde en çok memleket hasreti çeken kişiydi. Sonra bir gün, başını alıp çok daha uzak bir kıtaya gitti. Bazen böyle oluyor; hissettiklerinin tersini yapıyorsun. Ben o kadar uzağa gider miyim bilmiyorum; ama dönmeyi de düşünmüyorum."

"Uzak bir kıtaya yerleşmek..." dedi Feride, cümlesinin sonuna üç nokta alarak, "belki de, dönülmeyecek bir uzaklığa teslim olmaktır."

"Belki de" dedi Ferdi. Münster Köprüsü'ne gelmişlerdi. "Göle kadar yürüyelim mi, yoksa burada bir yere mi oturalım?"

"Göle yarın gideriz" dedi Feride, "burada bir yere oturalım istersen."

"Tamam" dedi Ferdi; Niederdorf[10] tarafını gösterip, "şu yakında, içerde bildiğim güzel bir yer var. Biraz

10. Limmat Çayı'nın doğu kıyısında yer alan, Zürih'in eski yerleşim yerlerinden biri. (y.h.n.)

Ankara'yı hatırlatır, gidelim mi? Çok güzel İspanyol şarabı ve deniz ürünleri var."

"Olur" dedi Feride, "senin için Zürih'te Ankara'yı da çekerim, ne yapalım." Güldüler.

Karşıya geçip, merdivenlerden Grossmünster Kilisesi'nin avlusuna çıktılar. Avlu tenhaydı. Fotoğraf çeken birkaç turistten başka kimseler yoktu. Feride, fotoğraf çekilen tarafı gösterip, "Şurada biraz soluklanalım mı?" dedi. O tarafa yürüyüp, en uçtaki banka oturdular.

"Görüyorsun ya Ferdi, artık yoruluyorum. Anadolu turumuzda, sen oturalım derdin, ben bırakmazdım. Aa bak hatırladım!"

"Neyi?" dedi Ferdi, Feride'nin merakını paylaşıp.

"Otelin adını hatırladım; son ses Neşet Ertaş çalan otelin." Gülümsedi. "Nasıl unutmuşuz ki, Hitit'ti, Hitit Otel, hatırladın mı?" Ferdi de hatırlamıştı. Hitit Otel, şu saatte, ortak bir anıdan ziyade, ikisini, şimdiye, şimdiki zamana asılı tutan bir ağaç dalı misali aralarına uzanıvermişti. Ferdi, Feride'ye baktı. Yüzü, akşamın alacalığında beyazını kaybetmiş, ama yorgunluğu henüz görülebiliyordu.

"İnsan, bilmediği şehirde yorulur, normaldir."

"Öyle mi dersin?" dedi Feride, derin bir nefes alıp. "Ben bildiğim şehirde daha çok yoruluyorum oysa."

"Tutturamadım yani."

Feride bacak bacak üstüne attı. Eteğinin kırışıklığı varmış gibi düzeltti. "Sigara içmiyorsun galiba."

"Evet, çok oldu; bıraktım."

"Ben de bir ara denedim, ama çok eziyetli geldi."

"Sen mi?" dedi Ferdi büyük bir şaşkınlıkla. "Bana dünyayı dar ederdin, içiyorum diye."

"Yine ederdim, neyse ki içmiyorsun."

"Niye denedin ki?"

"Ankara çok sıkıcıydı. Ama sigara ondan da sıkıcı geldi. Ne yaptın burada?"

Ferdi, yine allak bullak oldu; oysa sigara gibi basit bir konuyu konuşuyorlardı.

"Ne mi yaptım, ... Bilmem. Yaptım bi'şeyler ama..."

"Ben Ankara'da çok para kazandım. Gerçekten." Ferdi henüz kuramadığı cümlelerin eziyetini içinde hissederken, Feride'nin art arda gelen cümleleriyle darmadağın oldu. "İş kadını oldum. Bir sürü salak insanın içinde, güya o salaklardan biri olmadan... Artık neyin öcünü almak istediysem. Demin dedin ya, hiçbir şey değişmiyor diye, galiba haklısın. Hititoloji ne kadar uzağımdaydıysa, para da öyleydi. İkisinin de tam içine girdim." Gözleri, Grossmünster Kilisesi'nin duvarlarındaydı. "Ne kadar yerleşik duruyor değil mi?"

"Ne?" diyebildi Ferdi, alışkanlıkla; yoksa henüz Feride'nin hızına ulaşabilmiş değildi.

"Kiliseden bahsediyorum. Işık, duvarlarına vurmuyor, duvarların üstüne akıyor sanki. Ben buralıyım diyor duvarlar. Hissedebiliyorum." Ferdi de duvarlara bakıyordu, ama Feride'nin hissettiklerinden uzak, burada bunca yıl ne yaptığının aritmetiğiyle meşguldü hâlâ. Feride devam ediyordu. "Kendimi hiçbir yere böyle yerleşik, ait hissetmedim. Bilmem iyi mi kötü mü? Senin bir bahanen var belki de, sürgünsün. Sonradan geldin, falan filan. Oysa ben Ankara'ya geldiğimizde henüz beş yaşındaydım. Tuzluçayır, Cebeci, Küçükesat, Çankaya... Hepsi çok uzağımda durdular. Duvar olamadım bir yere." Ferdi, biraz toparlanmıştı.

"Buraya gelmedin ama..."

"Evet, gelmedim. Gelmek istemedim. Niye bilmiyorum." Sustular. Limmat, şehrin akşam ışıklarından aldığı sarı rengi, koyu laciverdine katmış akıyordu. Hemen alt tarafta tramvayların teker gıcırtıları, kilise çatısına yuva yapmış güvercinlerin yavrularına gece ninnisi oluyordu. El ele bir çift, aşağıya doğru güle oynaya indi.

Bir flaş patladı. Ortalık gümüş aydınlığında parlayıp söndü.

"Telefonun hiç çalmıyor" dedi Feride. Ferdi, bakışlarını kısa süreliğine Feride'nin yüzünde dolaştırdı. 'Artık bu tür şoklara alışmam lazım' dedi içinden. Soruya soruyla karşılık verdi:

"Ya seninki?"

"Benimki kapalı, gerçi açık olsa da çok arayanım olmaz."

"Niye? Bir iş kadınının telefonu suskun olmaz diye düşünüyorum." Gülümsedi Feride.

"İş, senin düşündüğün gibi değil. Anlatırım sonra. Kalkalım mı?"

Kalktılar. Feride, Ferdi'nin yol tarif eden adımlarına ayak uydurdu. Hafif yokuşu tırmanıp, daracık bir sokağa –Münstergasse'ye– girip sola döndüler.

* * *

Bodega Española, Feride'ye, basık ve küçük bir yer gibi gelmişti. Sonra, gittikçe ferah, büyücek bir yer oldu. Ankara'yı hatırlatacak herhangi bir tarafı yoktu. Uzun, büyük pencereleri, eski zamanları hatırlatan masa ve sandalyeleriyle, daha ziyade ortaçağ filmlerinin dekorlarını hatırlatıyordu. Güne ait olan tek şey, tavandan sarkıtılmış bakır kovaların içindeki plastik gül ve çiçeklerdi. Ortamda belli belirsiz müzik sesi, müzik sesine karışan insan fısıltıları vardı. Feride, tuvalete giden Ferdi'yi beklerken, menü kartına bakmaktan ziyade, etrafı gözetliyordu. Sessizlik. Sakinlik. İlle de sakinlik. Sanki insanlar buradan bir daha kalkmayacak; yetişecek bir işleri hatta gidecek bir evleri yokmuş gibi yerleşik oturuyorlardı. 'Acaba ben de mi böyle görünüyorum?' diye içinden geçirdi Feride.

Evet, öyle görünüyordu. Montunu çıkarmış, sandalyesine asmıştı. Güneş görmemiş teni, yukarıdan insanlara bakan çiçeklere nazire yapıyordu. Ayakları hafif sızlıyordu. Topuklarını, keten ayakkabısının ucuna bastırararak bir parmak çıkarmıştı. Farkına varmadı ama masasını gören iki masadan kaçamak bakışlarla kontrol edilmişti. Bakanlardan biri erkek, biri kadındı. Kadının adı Sybille'ydi. Feride'yi, çalıştığı bankadaki Amerika departmanında ara sıra gördüğü bölüm şefine benzetmişti. Erkeğin adı Urs'tu. Urs, ikinci el elektronik piyasasında epey para kazanmış, kazandığı paranın çoğunu, hastalık derecesinde tutkunu olduğu şaraba yatırmıştı. Bugün şaraptan çok karşısındaki kadınla, Brezilyalı sevgilisiyle meşguldü. Feride'ye bakmış olması bu meşguliyetiyle çelişmediği gibi, bizzat onu destekler mahiyetteydi; çünkü Urs'a göre güzel, güzelliği fark ettirirdi. Gerçekten de Feride, bütün yorgunluğuna, sızlayan ayaklarına ve rengi atmış yüzüne rağmen güzeldi.

"Dalmışsın." Ferdi gülümseyerek sandalyesine oturdu.

"Nasıl, Ankara'yı hatırlatıyor, değil mi?"

"Hayır!"

"Hayır mı, nasıl yani? Baksana; yerler, masalar, sadelik, hatta şu sessizlik, ..."

"Belki on sekiz yıl öncenin Ankara'sı olabilir ama benim daha dün ayrıldığım Ankara'ya hiç benzemiyor; şart da değil zaten. Ayrıca, insan bir şeyi bir şeye benzetmek istediği zaman mutlaka benzetir..."

"Ya da tersi" dedi Ferdi, Feride'nin sözünün sonuna nokta almasını beklemeden.

"Mühendislik okuyorsun, değil mi?" Güldü. Ferdi, biraz duralar gibi oldu, ilk karşılaşmalarını hatırlayıp, Feride'nin gülmesine eşlik etti. Bu, Hitit Otel'den sonraki ikinci daldı.

"Buraya, ilkin Matias'la gelmiştik. Sabahın ilk ışıklarını görmüş, eve yürüyerek dönerken, ayaklarımızı Limmat'a sokmayı ihmal etmemiştik. Şiiri bile var; ezberimde kaldığı kadarıyla:

Güller geceydi ve biz sarhoştuk
Aynı şiirde ayrı dizelerde kaçak oturuyorduk
Ayrılık, türlü sevda içinde geniş zaman kipinde
Hayat kendi etrafında döner, zaman düz gider yine de

Çok oldu. Bir tarih de burada geçti."

"Güzelmiş. Benden arkadaşlarına hiç bahsettin mi?" Ferdi, Feride'ye baktı. Sorunun ciddiyetini ölçmek istemişti. Çünkü Feride, bir taraftan da menü kartını inceliyordu. "Evet, ettim." Feride, karttan başını kaldırdı,

"Öyle mi! Şaşırdım."

"Niye?"

"Bilmem."

"Sen, benden kimseye bahsetmedin mi?"

"Hayır."

"Cidden mi?"

"Evet."

Demin bahsettiğim dallardan biri kuruyuvermiş miydi, yoksa ağaç gövdesinden zaten çürük müydü? Ferdi, gözleri içki kartında, aklı bu cümleye takılı vaziyetteyken, ağaç gövdesinden ufacık bir filiz, burnunu çıkarır gibi oldu.

"Tabii, anneni saymazsak."

Evet, küçücük ama yemyeşil bir filizdi bu. Ferdi, içinde bir serinlik hisseder gibi oldu. Sanki o küçük filiz koca bir dal olmuş ve onu kızgın güneşten korumuştu. Menü kartını masaya bırakıp Feride'ye baktı. 'Aman tanrım, bu kadın çok güzel.' İlk kez bakılması gereken açıdan bakmış, yahut, zaman, onu yıllar sonra doğru açıya mı getirmiş-

ti? Feride de kartı masaya bıraktı. Bakışları masanın ortasında buluştu. Feride, önce gülümseyecek oldu, Ferdi'nin bakışlarındaki farklılığı fark edip, kararsız kaldı. 'Evet, bir fark vardı; ama ne?' Yine, durumu küçük bir gülümsemeyle geçiştirip, öylesine bir soruyla ortamı dağıtmak istedi ama olmadı. Ferdi, Feride'nin bu mücadelesinden habersiz, donmuş; öyle demeyelim de, zamanın bir kesitini koparmış, onun içinde renkten renge giriyordu. Biz dışarıdakiler, zamanın koparılmış kesitini bütün olarak gördüğümüz için, onun içindeki devinimleri fark edemiyorduk. Bunu yine Ferdi başarabilirdi; çünkü zamandan kopan, kaçan oydu. Tekrar aramıza dönmesi bizim değil, onun çabalarına bağlıydı.

"Annemi mi?" Ferdi, annesi üzerinden aramıza geri dönmüştü. Biraz klişe olacak ama hepimiz annelerimiz üzerinden zamana dönmez miyiz zaten? Neyse, hikâyemize dönelim.

"Evet, annene bahsettim senden." Gülümsedi. "İlişkimizi biliyor."

"Dalga geçme."

"Niye dalga geçeyim ki... Yalnızlık sadece sürgünde insanın başına gelen bir şey değildir. Bazen doğduğun, büyüdüğün ve öleceğin yerde de yalnız kalabilirsin." 'Öleceğin' kelimesi cümleyi kanatıp geçmişti.

"Nereden çıktı şimdi 'ölmek'?"

"Bir yerden çıkmadı. Doğduğumuz andan beri bizimle o. Sadece insan belli bir yaşa geldikten sonra cümlede kullanmaya başlıyor. Tarkovsky değiliz ki büyük büyük filmler çevirip kendimizi ölüme hazırlayalım, çoğu insan, bizim gibi sıradan insanlar yani, ölüme, ölümü sıklıkla anarak hazırlanırlar."

"Kapatalım mı bu konuyu?"

"Olur. Ne içeceğiz?"

"Bilmem. Biraz etkilendim..." Zaman kazanmak için kartı tekrar eline aldı. "Buranın, Rioja şarabı ünlüdür. Yemek olarak da büfeden tapas seçelim. İstersen yukarıya restorana da geçebiliriz."

"Gerek yok. Burası süssüz, güzelmiş."

Ferdi, garsona şarap siparişini verdi. Garson, etine dolgun, İspanyol aksanlı ama Almancası akıcı, iyi garsonlara has kendine güvenen, müşterisine az da olsa tepeden bakan biriydi.

"Garson yeni galiba ya da daha önce dikkatimi çekmemiş." Feride'ydi bu. "Taze âşıklar olsak, birbirimizden habersiz aynı yere gelmiş olduğumuz için bundan dünya sonuç çıkarırdık." Cümlesine es alıp devam etti: "Oysa ufak bir tesadüf işte."

"Artık şaşırmayacağım; çünkü telefon ettiğin saatten beri yaşadığım şaşkınlıklar, hayatım boyunca yaşadığım şaşkınlıkları aştı. Bundan sonrakileri de saymıyorum." Ferdi kalkıp büfeye, tapas seçmeye gitti. Çok sürmedi, elleri dolu dolu masaya geldi. Feride hazırda bekliyormuş gibi söze girdi.

"Korkma, demin şaka yaptım. Gerçi Zürih'e gelmeden, internetten, nerelerde ne vardır diye araştırırım, ama buraya denk gelmedim. Şaşkınlıklarına gelince; merak etme, nasıl olsa yarın gidiyorum, bir buçuk günlük şaşkınlık ne kadar olabilir ki?"

Ferdi yanıt vermeye fırsat bulamadan garson geldi. Elinde, tozu henüz silinmiş, yer yer su damlacıkları parlayan bir şişe tutuyordu. Şişeyi önce Feride'ye, peşinden Ferdi'ye takdim etti. Takdim işi bittikten sonra, cebinden çıkardığı tirbuşonun bıçağıyla kapüşonu şişe yüzüğünün altından kesip çıkardı. Mantarın tam ortasına yerleştirdiği tirbuşonu üç dört döndürmeyle mantara batırdıktan sonra, mantarı ses çıkarmadan çıkardı. Çıkardığı mantarı burnuna götürüp kokladıktan sonra,

masaya, demin bıçakla kesip çıkardığı kapüşonun üstüne koydu. Bir kâğıt mendille şişenin ağzını ve yüzüğe kadar olan iç kısmını sildi. Masadaki şarap kadehlerinden Feride'ye ait olanı aldı. Şişeyle kadehi geniş açı oluşturacak şekilde birbirine temas ettirdikten sonra kadehe iki, en fazla üç yudumluk şarap koyup, kadehi masaya, Feride'nin önüne bıraktı. Vücudunu hafif geri çekip, Feride'nin şarabı tatmasını bekledi. Feride, her ne kadar, bir an önce formaliteyi yerine getirmek istediyse de, garsonun törensel hareketlerine saygısızlık olmasın diye hareketlerini yavaştan aldı. Kadehin ince sapını baş ve işaret parmaklarının arasına sıkıştırıp kadehi kaldırdı. Şöyle hafif salladı. Burnuna yaklaştırıp kokladı. En sonunda ufak bir yudum aldı: Özlemişti. Toprağımsı bir tat, dilinin üzerinde ufak ufak hatlar açarak ve yol üzerinde bulduğu bin bir çiçeğin aromasını içine katmışçasına boğazına toplandı; evet, şarap güzeldi. Yudumdan arta kalan hafif burukluk, burnundan iç gıdıklayan bir nefes olarak çıktı. Başını kaldırıp garsona baktı. Dudak işaretiyle 'güzel' dedi. Garson, kadehin üstünü tamamladıktan sonra, vücudunu hafifçe Ferdi'den tarafa çevirip, Ferdi'nin kadehini de doldurdu. Sonunda usta bir hareketle şişeyi masaya bırakıp, mantar ve kapüşonu el çabukluğuyla cebine indirip çekildi. Garsonun çekilmesinden sonra, masada çok kısa süreliğine bir boşluk oluştu. Boşluğun, zamanla tedarik edilen noksanlığından sonra, Ferdi ve Feride neredeyse eş zamanlı kadehlerine uzandılar. Feride, kadehini tesadüfen Ferdi'den taraf bakıldığında tam dudak hizasında tutmuştu. Ferdi, bir anda Feride'nin hiç makyaj yapmadığını düşündü. Oysa, en azından, ruj, dudaklarına iyi mi otururdu ne, ... Hemen sıyrıldı bu düşüncesinden.

"Hep merak etmişimdir, bu durumlarda, şarap beğenilmezse ne yapılır?" Ferdi gülümseyerek yanıt verdi.

"İnsan bir şeyi beğenmek zorundaysa, mutlaka beğenir." Gülümsemeye devam ediyordu.

"Hadi dediğin gibi olsun." Belli ki Feride, bu konuyu fazla uzatmak istemiyordu.

"İçkiyle aran nasıl?"

"Fena değil. Daha çok Matias'la içiyorum. O bu işlerden daha iyi anlıyor."

"Matias?"

"Bir arkadaş. İsviçreli. Daha doğrusu anne babası Arjantin'den ama kendisi burada doğup büyüme; bir çeşit karışım olmuş."

"Karışımlar iyidir, başka türlü, mermer olup çıkıyoruz. Hadi şerefe." Çınnn etti kadehler. İkisi de ustaca, iki kadehin en dışarıya çıkık göbek noktalarını birbirine değdirmişlerdi.

"Güzelmiş" dedi Ferdi, kadehini masaya bırakırken.

Feride gülümsedi,

"Niye, güvenmemiş miydin bana?" Ferdi,

"Güven iyidir, ama kontrol daha iyidir." deyip Feride'nin gülümsemesine ortak oldu.

* * *

Bazı akşamlar; binaların, hatta şehirlerin dışında bir yerde dururlar. Uzakta parlayan yıldızların ışığı, gelir şehrin üstünde birikir. Koyu karanlıktır. Sesler; araba, tramvay, tren, uçak ve insandan insana ulaşmaya gayret eden sesler, yukarıya, atmosferin dışına çıkamadan, şehrin üstünde kümelenir kalır. Koyu sessizliktir. Bazense yer gök birdir. Akşam, gelir masamıza; ışığımızın en parlak yerine kuruluverir. Apaydınlıktır.

Feride ile Ferdi'nin Bodega'da oturdukları akşam aydınlıktı. Dışarıda sesler, çok uzakta yıldızların ışıkları, Limmat'ın yatağına çarpan ufak ufak dalgaları, gölün

güney kısmında ormanla bir olan yakamozlar; sanki her yerde, tıpkı uzay gibi, aynı şekilde görülüp duyulabiliyorlardı. Gölün sularında gümüş karınlı balıklar, ay ışığını sırtlarına alıp kararmış sulara dalıyorlardı.

Kıyıda, Wollishofen limanında, beş kişi Bürkliplatz yönüne gidecek olan son gemiyi bekliyorlardı. Bekleyenlerden biri de Newzad'tı. Newzad, balıkların sırtına çarpan gümüş ışıkları görünce, o günü, Amerikalıların havaya beyaz toz serpiştirip bütün askeri araç ve silahları kilitledikleri günü hatırlamıştı. Gündüz gözüydü. Çölün sıcağına savaşın sıcağı eklenmiş, nefes almak büyük maharet gerektiriyordu. Newzad, Irak, Kuveyt'i işgal ettiğinde, orduda gücü kuvveti yerinde bir generalin özel şoförlüğünü yapıyordu. Eğer Saddam yenilmese ve Irak ordusu perişan olmasaydı, askerlikten sonra da generalinin mahiyetinde, Bağdat'ta kalacaktı. Fakat tarih çıldırmışçasına Bağdat'ı alt üst etmiş; generali, yenildi, Saddam'a ihanet etti diye kurşuna dizilmiş; Newzad, hışımdan payına düşecek ölümün korkusuyla önce memleketi Zaho'ya, ardından Van ve İstanbul'a, oradan Yunanistan'a, en sonunda da İsviçre'ye kapak atmıştı. İsviçre'de kısa zamanda insani sığınma hakkı elde etti. Atlasın Nuh Tufanı'ndan Alpler'in kadim sessizliğine düşmesi hepi topu bir yıl sürmüştü; ama o bir yıl içinde, elinde ne var ne yoksa insan tacirlerine, şebekelere kaptırmıştı. Newzad, yıllar sonra, elini sıcak sudan soğuk suya değdirdiğinde, Urfalı bir Kürt'ün pizza-restoranında bulaşıkçıydı. Girişken ve becerikliydi. Bulaşıkçılığı çok sürmedi. Eline servis tepsisini aldığında, sanki yıllardır ara verdiği bir işe yeniden başlamışçasına rahat ve huzurluydu. Bir Kürt'ün restoranında ulaşabileceği kariyer zirvesini gördüğü gün, cebinde hiç para birikmediğini fark etti. Evet, biraz içiyordu, eli de dağınıktı ama en önemlisi maaşı düşüktü. Patron, Nuh'un peygamberliğinden habersizdi. Anlaşamadılar. Üç yıl, dört

ay, on beş günlük işini bir öğle vakti bıraktı. Kindar değildi ama patronun canını da yakmadan gitmek istemiyordu. Bütün yaptığıysa bir öğle servisinde iş yerini bırakmak oldu. Sonrası biraz dağınık geçti. İşsiz geçen günler, Kürdistan'da iş yapma hevesi, yatırılan paraların batması, başarısız bir evlilik, borçlar ve icralar derken gastronomi alanında yaptığı zirvenin dibini gördü. Bu, Kuveyt seferi sonrası içine düştüğü çaresizlikten daha büyük bir çaresizlikti. Hayata tekrar başlaması gerekiyordu. Kısa süreliğine alkol tedavisi gördü. Terapilere katıldı. Sabah-akşam yürüyüşlerine başladı. Bocce oyununa merak saldı. Kendisinden çok yaşlı üç arkadaş edindi. Dört kişilik bir takım oldular. Cumartesileri Lindenhof'un güney ucunda kar kış kıyamet demeden oynadılar. Almanca hiç sorun olmamıştı zaten. Yaşlı İsviçrelilerden diyalekt de (İsviçre Almancası) öğrendi. Yine içiyordu ama durmasını öğrenmişti. Arkadaşlarından biri meslektaşıydı. Bodega'da tam yirmi üç yıl garsonluk yaptıktan sonra, yaş altmış beş olunca emekliye ayrılmıştı. Newzad, arkadaş referansıyla Bodega'nın kapısından içeri girdiğinde, yani bundan beş yıl önce, tıpkı bugünkü gibi, aylardan mayıs ve gece aydınlıktı. İsviçre'ye ilk geldiği zamanki gibi, önce bulaşıkçılık yaptı. Son anda işe gelemeyen garsonların yerine yaptığı servisler, şefin gözünden kaçmamış, bir yıllık bulaşıkçılıktan sonra garsonluk sözleşmesine imza atmıştı. Wollishofen'da eski kooperatif evlerinden birinde yalnız yaşıyordu. Tek sosyalliği, Bocce hariç, işiydi ve işini çok seviyordu. İçeri girip üstünü değiştirdi. Gecenin ilk servisine çıkmıştı ki, iki kişilik masalardan birinde oturan bir kadın dikkatini çekti. İçine çakmak çakılmış gibi oldu; sıcaklık bastı. Kadın, Feride'ydi. Newzad, Feridelerin masasını geçerken, tanıdık bir kelime kulaklarına çalındı: 'Niçin?' Yıllar önceye, Van'a gitti. 'Niçin geldin?' demişti Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlisi...

"Ferdi, şu garson bana tanıdık geldi." Ferdi'nin sırtı dönük olduğu için Newzad'ı görememişti. 'Kim?' diye sordu gözleriyle. Feride, göz işaretiyle kendi sağını, Ferdi'nin solunu işaret etti. Ferdi hafif soluna döndüğünde, Newzad, servise gittiği masada hafif öne eğilmiş, gülümseyerek bir şeyler anlatıyordu. Tanıdık gelmedi. Feride'ye döndü.

"Bize benziyor ama tanımıyorum" dedi, dalgın.

"Durgunlaştın. Hayırdır, şarap mı?"

"Hayır, şarap değil. 'Garson bana tanıdık geldi' dedin ya, ona takıldım. Kim bilir ne kadar yakınızdır birbirimize; fakat bazen yan yana, hatta omuz omuza durduğumuz insanlarla aramıza o kadar büyük mesafeler koyuyoruz ki... Biliyor musun, makineye başladığım sene edebiyata merak sarmıştım. Daha doğrusu sürekli İngilizce okumak bende Türkçeye karşı bir ilgi uyandırmıştı. Mühendis kafalı da olsam, yazma çizmem fena değildi. Okulda *ABRA* diye bir dergi çıkıyordu. Bir gün MM'deki[11] toplantılarına gittim."

"O uzun bina mı?"

"Evet. Ortam hoşuma gitti. Bir hikâye kurgulamaya karar verdim; fakat konu bulamıyorum..." Durdu. Feride'nin gözlerine takıldı: "Ne oldu?"

"Geçerken yine baktı da... Pardon, devam et sen."

"Tanımıyorsun değil mi?"

"Hayır, nereden tanıyayım. Devam et sen."

"Bir gün, sinemadan dönüyorum; sanıyorum AST'a gitmiştim yine. İş Bankası'nın oradaki üst geçidin ortasında durup Kızılay'a baktım. İnsanlar sağa sola, aşağıya yukarıya koşuşturup duruyorlar. Bir kare çizsem ve o anda karenin içinde kalan insanların hikâyelerini yazsam, nihayetinde o anda, kareyi çizdiğim anda hepsi Kızılay'da

11. ODTÜ, Mühendislik Merkez binası. (y.h.n.)

yan yana geleceklerdi. İlginç gelmişti bana; yazamadım ama. Sen, 'tanıdık geldi' deyince, nasıl bir bağlantıyla bağlandım bilmiyorum ama bunu hatırladım."

"Niye yazamadın, çok zor olmasa gerek." Feride gülümseyerek bitirmişti cümlesini.

"Yazmak, yazamadığımdan anladığım kadarıyla, zorluk kolaylıkla ilgili bir şey değil. Bolca yazma sabrı gerektiriyor. Öyle değil mi?"

"Bilmem. Ben bir okurum; okurluğumdan da memnunum. Kalkalım mı?"

Ferdi, Feride'nin soru cümlesini duyar duymaz, sağına, mutfak tarafına dönüp aynı anda cüzdanına davrandı.

"Söylemiştim" dedi Feride, kesin bir ses tonuyla, "harcamalar bana ait." Ferdi'nin kıpırdayacak hali kalmadı. Bakışlarıyla yakaladığı garsona el işareti yapıp masaya döndü.

* * *

Dışarıda bıraktıkları aydınlık akşam, geceye dönmüştü. Münstergasse boyunca Cabaret Voltaire'i geçip önce Marktgasse'yi, ardından Niederdorfstrasse'yi yürüdüler. Geldikleri yolun paralelinden, eski Zürih sokaklarından geri dönüyorlardı. Dışarıya masa açmış restoran ve barlar cıvıl cıvıldı. Cumartesi gecesine çıkmış gençler, şehri ziyarete gelmiş turistler, geceyi dışarıda geçiren Zürihliler karınca yolu gibi daracık sokaklarda birbirine karışmışlardı. İlk konuşan Ferdi oldu.

"Zürih'e dair hatırladığım ilk mekân burası; severim Niederdorf'u."

"Ne güzel, Arnavut kaldırımlara asfalt dökmemişler."

"Nasıl?"

"Sultan Hocamız –master hocam, Dil Tarih'in Behice Boran kadın damarından– anlatmıştı: Bir şehrin yeni seçilen

belediye başkanı, ilk icraat olarak, insanlar daha rahat yürüyebilsinler diye, Romalılardan kalma sokaklara asfalt döktürmüş." Ferdi'nin gözleri yerdeydi yine. Ufak ufak taşlar, her seferinde üstünden geçilen ülkeler gibi görünmüştü gözüne. Birden, uzaydan koca bir kamyonun dünyaya asfalt boşalttığı görüntüsü gözünün önüne geldi. Asfaltın altında kalmışçasına nefesi daraldı. Eli yakasına gitti.

"Korkunç" dedi fısıltıyla.

Feride duymamıştı.

"Neye benziyor biliyor musun?"

"Ne?" dedi Ferdi, kopmuştu. "Ne neye benziyor?"

"Arnavut kaldırıma asfalt dökmek, ... Kitabı, okunması zor diye silmeye benziyor." Ferdi, benzetmeden etkilenmişti. Feride'ye baktı. Feride gülümsedi. "Düşünsene, ne güzel olurdu. Bütün kitapların içi boş. Al istediğin sayfadan oku."

"Senin gibi bir kitap kurdu için kâbus olurdu ama."

"Bilmem. Belki de o kadar zor olmazdı. Anadolu'yu gezerken, birileri 'Bu birlikte son geziniz' deseydi de belki kâbus gibi gelirdi; fakat bak, alıştık. Hatta yıllarca birbirimizi aramadık bile. Değil mi?" Ferdi'nin yanıt vermesine fırsat vermeden devam etti. "Sen buraya geldikten sonra, ne zaman Ankara'yı terk edebilmeme vesile bir çalışma olsa gönüllü yazılırdım. Bir seferinde, Sultan Hoca'nın Frigyalılarla ilgili bir saha çalışmasına katılmıştım. İkide bir, 'farz edin ki zedelenmiş bir kitabın sayfalarını çeviriyorsunuz çocuklar' deyip duruyordu. Kadın dünyayı koca bir kitap gibi görüyordu. Aynı kadının olduğu dünyada bir başka insan, tarihi sokağa asfalt döküyor. Tuhaf. Dünya kime göre?"

"Bilmem. Scherlock Holmes, 'Bu seri üretim gezegeninde, hassas bir tartı gibiyim'[12] demiş. Dünya, fazla has-

12. "Dünya benim dünyam değil artık, bir anakronizmim ben Watson; bu seri üretim gezegeninde, hassas bir tartı!"*

sasiyet kaldırmıyor galiba. Sıhhiye Köprüsü gibi olacaksın." Güldü.

"Ankara'yı şimdi görsen Sıhhiye Köprüsü'nden özür dilersin."

"Belki de aradığı çirkinliği bulmuştur. Hiç üzülemeyeceğim. Biz içerde DAL'da işkence görürken sesini çıkarmayanlar muradına erdiler işte. Yaprak oynasa soldan bilenler, kendi elleriyle büyüttüler o çirkinliği. Muhafazakâr liberalizm saçmalığının sonu! Aman neyse..."

"Öfkelenecek ne vardı şimdi? Bak etrafına; bu sokağa, bu havaya, bu şehre... Herr[13] Ferdi Taşlık, yıllar önce içimde taşıdığım öfkenin çok benzerini biriktirmişsin. Birbirimizi tekrara girmeyelim."

"Bilmiyorum."

"Tuzluçayır'a taşındığımızda ufacık bir çocuktum; fakat marifetmiş gibi gecekonduların bütün kirini görüyordum. Bir yağmur yağsa diyordum; bir yağmur yağsa ve bütün yollar, çatılar, duvarlar yıkansa. Yağmıyordu. Yağsa bile, semti sel alıyor, etraf daha çok kirleniyordu. Sonra belediye geldi. 'Buraları temizleyeceğim, tertemiz apartmanlar dikeceğim' dedi. Bu sefer de müteahhitlerin kiri doldu ortaya: Aç, saldırgan... Sadece onlar mı? İnsanların içindeki mülkiyet canavarı uyanmış, komşu komşuyla kanlı bıçaklı olmuştu. Sen temiz mahallede büyüdün, görmedin bunları. Şuraya oturalım mı, güzel, ferahmış."

Feride'nin ferah bulduğu yer Hirschenplatz'dı. Hirschenplatz; Rosengasse'yle Limmat'a, Spitalgasse'yle Zehringerplaz'a (Zentralbibliothek)[14] bağlanan ufak bir

* Sir Arthur Conan Doyle'un *His Last Bow* kitabının aynı adlı hikâyesinden. Sözler, Doyle'un orijinal eserinde geçmez. Bert Coules'ün BBC için düzenlediği radyo uyarlamasına yaptığı eklentilerdendir. –IAS, 19 Haziran 2015, Montréal–. (y.h.n.)

13. Bay. (y.h.n.)

14. Zürih, Merkez Kütüphane. (y.h.n.)

meydan. Meydanın üst köşesine sıralanmış beton kazıklardan ikisine yan yana oturdular.

"Bir çocuk geldi müteahhidi temsilen, çok daha kirliydi. Bunu söylemiştim sana, öpüştüm onunla. Böyle oluyor bazen. Sen de kirlenmek istiyorsun; çünkü çoğunluk öyle ve o kahrolası 'bencil gen'i içinde taşıyorsun. Çok basit aslında: Yaşamak istiyorsun. Bu kadar kir pas, yara bere, hepsi bir gıdım yaşam için. Fakirliği paylaşan insanlar üç metrekare arsayı paylaşamadılar. Burası da öyle mi?" Ferdi'nin gözleri meydanı geçen insanlardaydı.

"Burası çoktan paylaşılmış" dedi, "mülkiyet adına etrafta gördüğün her şey seneler öncesinden paylaşılmış. Bu yüzden burada siyaset pek heyecansız bir uğraş. Karşıdaki binanın pencere pervazlarının rengini değiştirmek, İsviçre anayasasını değiştirmekten daha zordur; öylesine paylaşılmış ve şekillenmiştir."

Feride güldü. "Bizim Cebeci'deki binanın arka cephesinin yarısı farklı boyaydı."

"Tam da memleket siyaseti işte. Muhafazakâr dincinin bedeni Mekke'de, ruhu Newyork'ta; hatta bir parçası Çin pazarında, bir parçası Rus gazında. Sizin bina yine iki renkmiş, bunlarda bin bir renk var. Buraya geldikten sonra fark ettim, bir ülkenin şehirleriyle, hâkim siyaseti birbirine çok benziyor."

"Galiba öyle."

"Annen Tuzluçayır'da mı hâlâ?"

"Evet. Sevdi orayı. Babam öldükten sonra rahatladı." Ferdi Feride'ye baktı. "Evet rahatladı. Böyle açık açık söylenmesi ayıp olabilir, ama gerçek bu. Gecekondudan iki daire düştü payına. Birinde oturuyor, biri de kirada. Yıllar sonra bir iktidar yakaladı, kiracıların canına okuyor. Ayrıca, son zamanlarda bana Fatma demeye başladı."

"Fatma mı? O nereden çıktı?"

"Eski bir hesap. Bana annesinin ismini koymak istemiş, babamı geçememiş. Şimdi o yenilginin öcünü almaya çalışıyor."

"Çok acımasız ve mekanik bakıyorsun insanlara."

"Ben?" dedi Feride, 'e' ile 'n'nin arasına soru işareti alarak, "ben mi mekanik bakıyorum?"

"Mekanik ve acımasız." diye tamamladı Ferdi.

"Bir solcunun en büyük sorunu ne biliyor musun? Halk sevgisi! Bu dünyada ve hatta yaşadığımız bu evrende kutsal olan hiçbir şey yok Ferdi; niye? Çünkü bize dahil. Annem diye, yaptığını görmezlikten mi geleyim? Kadının yıllar sonra üstü açıldı. Ne olacaktı, oradan her şeyiyle normal bir insan mı çıkacaktı? Bak, mekanik ve acımasız olan ben, sebebini de söylüyorum." Montuna sarındı. "Biraz üşüdüm ama olsun, hava çok güzelmiş. Suyun serinliği buraya kadar geliyor."

"İnelim istiyorsan."

"Olur."

Vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Niederdorf bütün canlılığıyla ayaktaydı. Rosengasse'den Limmat'a doğru yürümeye başladılar.

* * *

"Sanırım, babamın Çankırı'yı yaktığı seneydi. Yaz bitmek bilmiyordu. Üniversitenin açılmasına yakın pikniğe gittik; beni de zorla sürüklemişlerdi. Anlatmadım mı ben sana bunu?" Limmatquai'yi geçtiler. Feride, Ferdi'ye döndü. Ferdi gözlerinden yaş gelecek kadar gülüyordu. Feride, "Niye gülüyorsun?" diyerek Ferdi'nin gülmesine ortak oldu.

"Anlattın. Zafer Çarşısı'nın girişindeki çaycıda anlatmıştın. O gün bugündür ne zaman hatırlasam gülerim."

"Öyle deme. Babamı zaman zaman özlüyorum."

Ferdi'nin gülmesi, bir damla mürekkebin berrak suyu bulandırması misali bulandı.

"Ciddi mi söylüyorsun?"

"Evet, ciddi söylüyorum. Neyse, dur karıştırma, pikniği anlatacaktım."

"Boşver pikniği, babanı özlediğini anlat."

"Ciddi misin?"

"Evet, ciddiyim. Bende de buna yakın bir durum var da."

"Şair değiliz ikimiz de." Feride gülümsedi. "Kusura bakmazsın umarım."

"Hayır da nereden çıktı bu?"

"Bilmem. Sanki bir tek şairlerin babalarıyla araları iyidir gibi bir intiba var bende."

Ferdi gülüyordu.

"Gerçekten hep orijinal oldun. Ne ilgisi var?"

"İlgisi var demiyorum, ilgisi olabilir diyorum."

Limmat kenarında, geceye karışmış çayın sularını seyrediyorlardı."

"Ne güzel bir gündü o."

Sustular. Bakmadılar ama, 4 numaralı tramvay Bellevue tarafına, rayları gıcırdata gıcırdata geçti. Az ileride trenler Zürih Garı'nın o gecelik son seferlerine makine çalıştırıyorlardı. Şehrin içinde bir yerde belli belirsiz ambulans sireni duyuluyordu.

"Her güzellik muhakkak bir bedel ödetiyor Ferdi." Feride'nin yumuşak cümlesi, Limmat'ın sularına çarpıp harf harf, Limmat'a açılan şehrin daracık sokaklarından içeriye sektiler. 'Ne kötü' dedi Ferdi, iç sesiyle. Feride, Ferdi'nin iç sesinden habersiz devam etti.

"Bedelsiz bir dünya ne kadar da uzak bize; üstelik bize. Biliyor musun Ferdi, bir ara post-master sevdasına düşmüştüm. Sizin okulda Beşeri'de bir iki ders aldım. İlk gün, dersin ismini unuttum, sosyoloji bölümünden bir

hoca derse girdi ve hiçbir şey demeden tahtaya şunu yazdı:

'Türkiye (iki nokta üst üste), Travmalar ülkesi.' Sonra, 'Ben çay içmeye gidiyorum, döndüğümde burada olanlar, daha sonra başlarına geleceklerden beni mesul tutmasınlar. Bence kaçın, canınızı kurtarın!' dedi ve gerçekten sınıftan çıktı. 'Artist' dedim içimden; fakat yıllar sonra anladım ki, doğru söylemiş. Bak iki örneği de biziz. Yıllar boyunca, neye inat bilinmez, birbirimizin acısını gözetleyip durduk. Zaman her şeyin ilacı değilmiş, hele ki çözülmemiş şeylerin hiç değilmiş. Alın yazısı denen şey meğer içine doğduğumuz dünyaymış. Bizden sürekli bedel isteyen ve bizim sürekli bedel ödemek istediğimiz dünya. Sonra bakıyoruz, hayat tahtamızda kocaman harflerle 'son' yazılıyor. Panik, telaş, keder, hüzün; oysa film çoktan son rulosunda..."

"Feride."

"Efendim?"

"Biz daha genciz."

"Ben yaşımızdan değil, hayatımızdan bahsediyorum; aynı şey değiller. Üstelik, ..." Feride sustu. Alışıldık olduğu üzere, Ferdi'nin "Üstelik ama ne?" diye sorması gerekiyordu; ama sormadı. Feride biraz sustuktan sonra Ferdi'ye döndü:

"Yürüyelim mi?"

"Otele?"

"Otelin acelesi yok."

"O zaman karşıya geçelim." Eliyle karşı tepeliği gösterdi. "Oraya, Lindenhof'a çıkalım mı?"

"Olur."

"Çıkmış mıydın daha önce?" Ferdi, 'daha önce'yi bastırarak söyledi.

"Evet. Gittiğim şehirlerin turistik değil ama tarihi yerlerini mutlak görürüm."

Yürümeye başladılar. Rudolf-Brun köprüsünden karşıya geçtiler. Şehrin ışıkları, araba farları, bulutsuz gök; gecelerine ışık olmak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

"Üstünde yahut içinde yürüdüğümüz sessizlik Feride, mutlak şiddetin cisimleşmiş hali. Hani bilim, 'Evrendeki her şey enerjinin bir formudur' der ya, ..." Feride, dinliyorum manasında Ferdi'ye baktı. Ferdi devam etti:

"Bizim de bu dünyada ürettiğimiz, belki de tükettiğimiz demeliyiz, her şey şiddetin bir formu. Ama bu şiddet öylesine yakıcı ve yıpratıcı olmuş ki, bazen, bazı yerler İsviçre gibi ölü birer kara parçasına dönüşmüş. Demin üstünden geçtiğimiz köprüye adını veren zat, zamanında Zürih'in mutlak efendilerindenmiş. Kelle kesen, şehir yağmalayan, kendi kanunlarını uygulayan mutlak güç sahibi bir efendi. İşte şimdi, bak dinle, arabaların ve tramvayların teker gürültüsü olmasa, sanki o dönemin kavurup soğuttuğu bir gezegen üzerindeyiz. Değil mi?" Soru değildi, Ferdi devam etti: "Ne demişti dedin bizim Beşeri'deki hoca?"

"Türkiye (iki nokta üst üste), Travmalar ülkesi."

"İşte, sosyolojik olarak belki böyle denir; fakat bir mühendis olarak benim gördüğüm –sosyalist bir mühendis olarak–, sönmemiş bir gezegen gibiyiz. Hani dünyanın milyonlarca yıl yanması, her gün alt üst olması gibi. İnsan, Feride, mikro bir canlı; fakat öyle bir mikro...p ki, ne bileyim, tarihi falan biz yaparız diyoruz ya, sorun da burada sanki." Birden durdu. "Özür dilerim, sanki nutuk gibi oldu değil mi? Başka şeyler konuşalım istersen?"

Feride gülümsedi.

"İki günde her şeyi konuşamayız; ama bunun için protokol da tutmayalım istersen. Ne istersen konuş, dinlerim. Belki de bana değil, kendine söylemek istediğin şeylerdir onlar, değil mi?"

"Bilmem, olabilir."

Oettenbachgasse'nin Lindenhofstrasse ile kesiştiği noktaya kadar sustular. Ferdi, ara ara arnavutkaldırıma dalıp, demin Feride'nin anlattığı asfalt dökme hikâyesini düşünüyordu. Feride, bir gözü Ferdi'de, o anda, birlikte yürüdükleri o andaydı. Lindenhofstrasse'ye dönmeden köşedeki çeşmenin önünde durdular. Feride, çeşmede ellerini ve dudaklarını ıslattı.

"Peki bu çeşme Ferdi, bu da mı bir zamanlar ürettiğimiz şiddetin cisimleşmiş hali?" Sorunun üzerinden hızla geçip, "Su çok güzelmiş" dedi.

" 'Aslında bu çeşmeler dünün, dünden kalanın ve günün hayhuyu içinde unutulmuş olan hayatların akar halidir. Akarken baktığımız, bakarken gördüğümüz işte o hayatlardır' demişti bir arkadaşım; tam da Zürih'in çeşmeleri üzerine."

"Öyle mi?" dedi Feride, ellerini silkelerken, "Güzelmiş. Yani?"

"Yanisi evet. ETH'den bir profesörümüz, kafa dengiydi, 'Evrende boşluk da, istisna da yoktur' derdi, arkasından da eklerdi: İstisnalar hariç.' "

"Peki biz, ikimiz yani, boşluğu ve istisnası olmayan evrende neyiz? İstisna mı?"

"Ne münasebet, yani estağfurullah; sıradan, hem de çok sıradan iki kişiyiz; yani senin için sıradan demem zor ama kendim için çok rahat söyleyebilirim bunu."

"Benim için niye çok rahat diyemiyorsun?"

"Hatırlıyor musun, babam çok mutsuzdu demiştin. Siz İstanbul'dan Ankara'ya taşındığınızda kaç yaşındaydın?"

"Beş."

"Beş yaşında babasının mutsuzluğunu, yenilgisini görebilen kaç insan vardır? Vardır muhakkak, ama azdır. Ben neredeyse beş yaşımı hatırlamıyorum bile."

"İstanbul'dan Ankara'ya taşınsaydınız hatırlardın."

"Sahi, daldan dala atlıyoruz, babanı özlediğini anlatacaktın." Yokuş yukarı yürüyorlardı.

Feride, tekrar Ferdi'nin koluna girip, usulca "Artist" dedi.

Ferdi, Feride'nin kimi ve neyi kastettiğini anlamadı.

"Kim?" diye sordu.

"Babam, ..." Feride güldü, "yani, anlayacağın, ben bir artist kızıyım ve sanırım artistliğimi buna borçluyum."

Lindenhof'a varmışlardı. Merdivenin başında durup bakıştılar.

"Evet Ferdi" diye devam etti Feride, "ben artist olamayan bir babanın kızıyım. Adım Fatma. Yıllarca beni Feride bildin; ama işte sana şurada, şu höyüğün düzünde itiraf ediyorum: Ben bir Fatma'yım ve Fatma olmadığım için çok mutsuz oldum."

Aydı galiba, belki de park lambalarından birinin ışığıydı. Feride'nin yüzünde Çorum'da Hitit Otel'de seviştikleri gecenin ışığı vardı. Çok uzakta kalmış iki insanın, şehr-i Zürih'e düşmüş gölgeleriydiler. Ferdi, ne yaptığından habersiz, Feride'nin ellerini tuttu. Göz gözeydiler:

kaç ilişki daha geçmeliyim; söyleyin?
aldattığım şehirlerin sayısı bir elin parmağı
nedir ki bir el
yüz elim olsa
yüz elimle severim seni

* * *

ETH terasında yan yana durup şehre baktıkları gibi, yine yan yana durmuş, demin içinden, kıyısından herhangi iki insan gibi yürüyüp geldikleri Niederdorf'a, Limmat'a bakıyorlardı. Yalnız değildiler. Gecenin saati başladığı halde, şakalaşan gençler, durmadan fotoğraf

çeken bir iki turist, banklarda yorgunluklarına mı şehre mi daldıkları belli olmayan insanlar ve hemen yanlarında şırıldayan çeşmeyle Lindenhof ayaktaydı.

"Film sahnesi sanki; çok güzel."

"Evet, film sahnesi gibi."

"Üç filmde oynamış. Üçünü de buldum. Basit, sıradan filmler; ama defalarca seyrettim. Ferdi, ..."

"Efendim."

"Çocuğumuz olsun ister miydin?"

'Hayır!' dedi Ferdi iç sesiyle. Sessiz çığlığı, içini ustura gibi kesip geçti. 'Hayır, lütfen yıllar sonra bir çocuğumuz olduğunu söylemesin.'

Feride, sessizlik uzun sürünce Ferdi'ye döndü.

"Bazen insan, susması gerektiğini bilir; ama nasıl susacağını bilmez..."

Ferdi'nin içine soğuk su serpilmiş gibi oldu. Ama duyduğu ferahlık çok kısa sürdü. Tanımadığı, daha önce hiç tatmadığı bir pişmanlık doğdu içine.

"Feride" dedi son nefesinde yardım dilenir gibi, "bu gece çok şey kaybettik galiba."

"En azından kaybettiğimizi itiraf ettik birbirimize. Yıllardır bunu bile yapamıyorduk. Çok soğuk bir cümleyle, hayat tahtasına küçük burjuvaların varoluş meseleleri diye yazılırız belki; ama yıllarca nefes alamadım. Neyin var oluşu? O bile değil durumumuz. Baksana şu şehrin güzelliğine. Gelebilirdim. Her an hem de." Sustu. Ferdi'ye bir şey demeden az ileride boş duran banka yürüdü. Montuna sarınarak oturdu. Biraz ayrı durdular. Sanki içlerinde dağılmış taşları, tek kişilik kale duvarlarında açılmış gedikleri el çabukluğuyla onarıma girdiler. Fakat belki de harç tutacak duvarları yoktu. Yılların yıpranmışlığı bir yana, birbirlerinin tüm gizli geçitlerinden haberdardılar. Ferdi daha fazla uzatmadan, gidip Feride'nin yanına oturdu.

"Feride, çocuğumuz yok değil mi?"

Feride gülümseyerek Ferdi'nin elini eline aldı.

"Demek, yüz elin olsa yüz elinle sevecektin öyle mi?" Gözlerini Ferdi'nin gözlerine dikti:

Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana[15], ...

Gülümsedi. "Nazım gibi öyle mi? Nazım da kadınlarını arkasında bırakmıştı."

Ferdi'nin gözlerinde, ışığını Limmat Çayı'ndan alan yaşlar belirdi. Bu sefer saklayacak durumu da isteği de yoktu.

"Ben kimseyi arkamda bırakmadım ama..." Daha fazla devam edemedi. Feride suskun, Ferdi yaşlı gözlerle şehre daldılar. Çok yukarıda, sağda Alpler'in üstünde bir uçağın yanıp sönen ışığı, o ışığın hemen üstünde bulutsuz gökten binlerce ışık, Nazım'ın "Ceviz Ağacı" şiirinde İstanbul'a dokunan yapraklar misali Zürih'e dokunuyorlardı. Feride, bir şeye bakmaya gecikmiş gibi başını yukarıya kaldırdı. Altında oturdukları ağacın dalları göğe batmış damarlar gibi göründü gözüne. Sanki bir kuş pırıltısı duyar gibi oldu. Bakışlarını Ferdi'ye çevirdi.

"Filmde, muhtemelen bir yalı bahçesindeler. Feride şarkı söylüyor. Kamera davetlileri dolaşırken, bir an görünüyor. Esmer, yakışıklı; bütün rolü bu. O sahnenin profesyonel bir stüdyodan fotoğrafını aldım. Hiç insan yüzü inceledin mi? Ben inceledim. Hem de yedi yabancının yüzünü inceler gibi babamın yüzünü inceledim. Ne mi arıyordum? Bir kız, babasının yüzünde ne arar? Belki bir yağmur damlası, belki henüz patlamamış bahar tomurcuğu, ne bileyim belki de (...) hiç bulamadığı baba-

15. Nazım Hikmet Ran, "*Ceviz Ağacı*" şiiri. (y.h.n.)

sını..." Ferdi hâlâ karşıya, belirsiz bir noktaya takılmış, ama Feride'yi dinliyor vaziyetteydi. "Öldü. Çok hayalini kurduğu emekliliğin tadını çıkaramadı. İçiyordu. Onu da çok sonra anladım. Hayata katlanabilmek için içiyormuş. İnsan, coğrafyasının kaderini yaşarmış Ferdi. Çankırı'nın bir köyünde doğup, tesadüfen köye uğrayan seyyar sinemayı, havada uçuşan herhangi bir mikrop gibi bünyene çeker ve en ufak bir destek görmeden sinemaya gönül verirsen, hayat bir gün karşına kapı duvar gibi dikiliveriyor. Babam belki, *Cinema Paradiso*'da[16] 'Alfredo, Alfredo' diyerek Koca Dev'inin peşinde koşturan Topo[17] olmayacaktı; ama karşılığında bir devlet dairesine girip çürümesi de gerekmiyordu. Bozkır büyümüş, sinemanın evdeki faraş kadar gözünde değeri olmayan annemle evlenmiş, yine de İstanbul'a gidip kaderiyle savaşmak istemiş... Ben de, figüranlıktan öte yol alamadığından, için için kendisine kızardım. Ne kötü! Yıldız olmak. Baş rol oynamak. Bunlar değil mi hayatımızı zehirleyen şeyler? Sevmeyi, sevdiğimiz şeyle bütün olabilmeyi, ondan mutluluk duymayı bilmiyoruz; unutmuşuz. Düşünsene Ferdi, figüranı olmaya razı olacak neyi sevdik? Hayır, başarı başarısızlık değil, öte bir kavram gerek onu tarife; mesela erdem. Ama diyeceksin ki sonuç ne?" Feride, bacaklarını ileriye uzatıp, ayak ayak üstüne attı. "Sonuç, benim! Meğer, hiç ortak tarafımızın olmadığını düşündüğüm insanın kaderini devralmışım, üstelik bir kadın olarak."

Ferdi, ne anlama geldiği belli olmayacak şekilde kafasını salladı.

"Ne?" diye sordu Feride.

---

16. *Cennet Sineması* (*Nuovo Cinema Paradisio*), yön: Giuseppe Tornatore. İtalya. 1988. (y.h.n.)

17. Feride, Toto'yla karıştırıyor. Toto; Salvatore Di Vita karakterinin çocukluk ismi/lakabı. (y.h.n.)

"Yok bi'şey" diye yanıtladı Ferdi.

"Bütün bunları, baba kız karşı karşıya oturup konuşmadık. Hastane odasında, artık doğru dürüst nefes alamadığı, yani hayatından umudunu tümden kestiği zaman söylediği kopuk kopuk cümlelerden çıkardım." Sesini kısıp, fısıldar gibi konuşmasını noktaladı. "Demek bizde irsî."

"Anlamadım" dedi Ferdi, "nedir sizde irsî olan?"

"Boş ver" dedi Feride, "bacaklarını topladı. Tekrar sormuş olayım, dönmeyecek misin?"

"Bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum." Feride'ye baktı, "Döneyim mi sence?"

"Ne bileyim, en azından gel gör. Kalıcı gelmek zorunda değilsin. Sizinkilerle aran nasıl?"

"Bizimkiler?"

"Yoldaşlarla."

"Yoldaşlarla çok oldu, ..." Ayağa kalktı. Yere bakıyordu. Aradığı cümle, cümleler yere yazılıymış gibi ayakkabı ucuyla yerdeki kumları eşeledi. "İnsan, uzayın zamansız bir noktasına düşmüş gibi oluyor; yarın yokmuş gibi, dün hiç olmamış gibi. Bugün seni otele bıraktıktan sonra Matias'ın yanına uğradım. Biraz çene çaldık. Sonra eve gittim. Eve giderken, bir ara durup göğe baktım. Ne fark ettim biliyor musun? Zürih'in de bir göğü varmış! Tuhaf. Ne kötü." Kesik kesik cümlelerini toparlayabilmek için sustu. Yeri eşelemeyi bıraktı.

"Feride?"

"Efendim?"

"Ben düne dönerken, zaman beni yarına bırakacak, değil mi?"

"Galiba öyle."

"Desene, toplu bir eylemin bedelini, *Alman usulü* ödüyoruz. Özetimiz bu."

"Bedel, her ne ise artık o, zaten bireysel ödenen bir şey değil midir?"

"Bilmiyorum."

"Gel otur yanıma." Ferdi ikiletmedi. Feride, Ferdi'nin başını sol omuzuna, yüzünü sol el ayasına aldı.

"Küçükesat'ta karşı komşumuz vardı. Yıldız Abla, hatırladın mı, çocuklarıyla yalnız yaşıyordu."

"Hemşire mi?"

"Evet."

"Sen, buraya geldikten sonra bir gün kapımı çaldı. Nasılım biliyor musun? Zaten Ankara'da kendimi hep yalnız ve çıplak hissettim; çölde bir katre misali yapayalnızım. Akşamüstü falan, belki de daha geç; tam hatırlamıyorum. Bana, hep Güllü derdi, hatırladın mı?"

Ferdi'nin yüzünde hüzün noktacıklarının oluşturduğu bir gülümseme kırığı belirdi. Başını Feride'nin omzundan kaldırdı. Feride, Ferdi'nin yüz sıcaklığını avucunda tutmak istercesine, elini hemencecik yumruk yapıp dizine koydu.

"Garip bir sessizlik eşliğinde, sanki dünyanın bütün kelimelerini etmiş ve anlaşmışız gibi oturduk. Sehpanın üstüne koyduğu şarabı gösterip, 'Ne bu?' diye sordum. 'Yalnızlığımıza eşlik edecek' dedi. Kalkıp içeriden iki su bardağı getirdi. Hatırlarsın, beraber itfaiye meydanından aldığımız bardaklardan. İlk yudumdan sonra, başladı hikâyesini anlatmaya. *Masumiyet*[18] filminde öyle bir sahne var. Hani Bekir'in uzun uzun hikâyesini anlattığı sahne." Feride soluklandı. " (...) Görücü usulü evlendirmişler. Antep'e gelin gitmiş. Ama bizimki asi. Basmış tekmeyi kocaya, dönmüş. Liseye başlamış. Bitirmiş. Üniversite sınavı, hemşirelik derken, '*benimki*' dediğiyle karşılaşmış. Evlenmiş. O da çürük çıkmış. 'Fakat bu sefer yaralı ayrıldım' dedi. Yara dediği iki çocuğu: 'Evlat, Güllüm, kim ne derse desin, insanın kendi bedeninde açtığı yaradır. Acısından zevk aldığımız tek yara...' dedi.

18. *Masumiyet*. Yön: Zeki Demirkubuz, Türkiye, 1997. (y.h.n.)

Kendi halime baktım: Ne olmuştu bana? Aslında hiç. Evet, hiçbir şey olmamıştı. Sevgilim sürgüne gitmişti, o kadar. Ne var ki bunda? Şişenin dibini bulduğumuzda başka bir çift göz vardı artık bende. Bedenimi birilerine mi satmışlardı? Hayır. Yıkılmış, sıfırlanmış bir hayat mı kalmıştı bana? Hayır. Karşımda, hayatını kendi elleriyle, hem de iki kere kurmuş bir kadın vardı. Üstelik bu yaptıklarından övünç duymuyor; bir işten, herhangi bir sorumluluğu yerine getirmiş olmanın sıradanlığından bahseder gibi bahsediyordu. ... Ferdi!"

"Efendim?"

"Hayatla başa çıkabilmek için çoğunlukla hayatın kendisi olmak gerekiyormuş. Tıpkı Yıldız Abla gibi. Oysa, biz onu hep dışımızda bir şeymiş gibi tutuyoruz."

Ferdi. Feride'nin son cümlesini içine alıp, başını yukarıya, gökyüzüne çevirdi. Gökyüzü, o gece, iki insanın yıllardır birbirinden ayrı taşıdığı yalnızlıklarına, ağaç dallarının arasından yıldız yağdırıyordu. Ferdi, iç sesiyle Feride'yi tekrarladı: 'Tıpkı Yıldız Abla gibi...'

İkinci Günün Sonu

Pazar
Üçüncü Gün

Limmat Çayı, Zürih Gölü'nden aldığı suyu, göl çapkını Aare'ye Stroppelinsel'da teslim eder. Aare'nin yolculuğu çok sürmez, az ileride, Koblenz'de, Bodensee'nin dert tasasını Atlas Okyanusu'na taşıyan Ren Nehri'nde son bulur. Ren, ekseriyetle durgun bir nehirdir. Akan bir göl nasıl görünürse öyle görünür. Kimi düzlükte, dalgasını çarpacağı bir kıyısı dahi yoktur; nezaketlidir. Basel'dan sonra, ta Neunburg am Rhein'a kadar Fransa-Almanya sınırını çizdikten sonra; Karlsruhe, Mannheim, Mainz, Koblenz, Bonn, Köln, Düsseldorf, Duisburg şehirlerini mavi tespih ipine dizip, boynunu sola büküp, Roterdam'da denize, denizine kavuşur.

Vanessa'nın babası, Karanfil Devrimi'nden sonra yerini ve forsunu kaybeden Salazar yanlısı çoğu tüccar gibi, borçlarla başa çıkamayınca çareyi kaçmakta bulmuştu.

Ailesini Hollanda'nın Roterdam şehrine yerleştirdikten sonra eski bir hesap uğruna gittiği Angola'dan bir daha dönemedi. Aile Roterdam'da perişan olacağı kadar oldu. Vanessa'nın iki erkek kardeşi, kumar ve içki batağına saplandılar. Anne, çok sürmedi öldü. Vanessa, karşısına çıkan ilk kısmetle, –o da bir batık tüccar çocuğuydu– evlenip İsviçre'ye yerleşti. İki çocukları oldu. Koca, ikinci çocuk üç yaşına bastıktan bir hafta sonra başka bir kadına gitti. Vanessa, iki çocuğuyla baş başa kaldı. Yüksünmedi. Erkek gölgesinden kurtulan her kadın gibi, daha da rahat etti. Her işte çalıştıktan sonra, yedi yıl önce, kaderini Limmat-Aare-Ren kolyesi misali Zürich Roterdam uçlarıyla kilitleyip boynuna astı. Vanessa, St.Joseph otelinin en kıdemli işçisi. Şu anda Feride'nin üstünde uzandığı yatağın çarşaf ve nevresimleri her gün Vanessa'nın ellerinden geçer. Vanessa'nın elleri de, çarşaf ve nevresimler de, her daim tertemizdir.

Saat, şarkıda[1] söylendiği gibi hem gecenin, hem sabahın üçü. Limmat Çayı'nın bir kitabın ortasına konmuş ayraç gibi ikiye böldüğü şehrin doğu ve batı sayfasında iki insan, yıllar sonra birlikte geçirdikleri fırtınalı –evet, şiddetini sessizliğinden alan bir fırtına yaşamışlardı– günün dalgalarını kıyılarında teskin etmeye uğraşıyorlardı. O anda devasa bir el olsa ve açık bir kitap gibi duran şehri kapatsa, sonsuza dek birbirlerinden uzak kalmış iki insan, yaprak yaprağa, yüz yüze ve hatta nefes nefese değerlerdi. Fakat var mı öyle bir el?

Feride yatağa uzanmış, elde kâğıt kalem, ne olur ne olmaz, mektup yazıyordu. Önlerinde koskoca bir gün daha olsa da, Ferdi'ye söylemek istediklerini, söylemek zorunda olduğu şeyleri belki de sesli söyleyemeyecekti. Olur ya hani, içimizdeki bir sırrı, çok saklımızdaki bir

1. "Gecenin Üçünde" Fikret Kızılok. (y.h.n.)

duyguyu karşımızdakine sessizlikle aktarmak isteriz; çünkü ses dahil her şey; ışık, hareket onun tılsımını bozar. Bu yüzden değil mi zaten, çoğunlukla iç sesimizi duyabilenlere vururuz. Oysa kendine güveniyordu. Tıpkı gençliğinde, cümlelerinin dünyayı değiştirebileceğine inandığı için sözünü sakınmadığı zamanlardaki gibi, aradan çok yıl geçmiş olsa da, Ferdi'ye, birikmiş tüm sözlerini hiç tereddüt etmeden söyleyiverecekti. Gördünüz, olmadı. Işığın etrafında kanat yoran kelebekler gibi çırpınıp, bir türlü ışığı tutamadılar.

Sahi, ışık tutulur mu?

Ferdi, okuma masasına çökmüş, fotoğraf albümüne bakıyordu. Bu, hiç yaptığı bir şey değildi. Matias'ın gıpta ettiği darmadağın parçaları, hayat okyanusunda hedefsiz yüzüp duruyorlardı. Parçaları bir araya gelebilecek miydi? Gelebileceklerse bunu ne sağlayacaktı? Bilmiyordu. Fotoğraflara bakarken belki de baktığı, bakmak istediği, bütünlüğüydü. Anadolu turundan kalan fotoğrafların hepsi sepyaydı. Peki hayatın rengi? Feride'nin 'Hiç insan yüzü inceledin mi?' sorusuna yanıt arıyordu. Yüzü, ille de Feride'nin yüzü... Sararmış fotoğrafın ortasından beyaz bir ışıkla fotoğraftan taşıyordu. Ferdi, elinde fotoğraf değil, sanki ışık tutuyordu.

Evet, ışık tutulabiliyordu.

* * *

Ferdi, o gece yatağında değil, salonda, koltukta uyumuştu. Güneş, kuzeydoğuya bakan balkondan içeri girdiğinde, ocakta İtalyan cezvede kahve pişiriyordu. Sigarayı bırakmış ama kahveden vazgeçememişti. Fokurdayarak pişen kahveyi kupaya doldurup balkona çıktı. Salonun katılaşıp ağırlaşmış havasından taze havaya çı-

kınca sanki biraz hafiflemiş gibi hissetti kendini. Şehir çok sessizdi. Sokağa muntazam park etmiş araçlar, havada hafif pus, yer yer güneşle parlayan asfalt, ileride park ağaçlarında serçelerin çığlıkları... Başını kaldırıp göğe baktı. 'Dün bir, bugün iki' dedi içinden. Açık mavi göğün sonsuz boşluğunda, silüet şeklinde Feride'yi gördü. Gözlerini kırptı, yine içinden, 'İyice Türk Filmi olduk' dedi. Yüzüne hafif bir tebessüm dalgası yayıldı. Bir yudum kahve aldı. Kahvenin genzine çarpan acısını yüzünde henüz silinmeyen tebessümle yumuşattı. Yutkundu. İçini bir sıcaklık kapladı. Doğuya, güneşe, Feride'den tarafa bakıyordu. Daldı...

Uyanıktı. Aç karınla alması gereken ilaçları ardı ardına alıp oturduğu yataktan kalktı. Pencereyi açtı. Serin hava, bendi yıkılmış su misali içeriye girdi. Pencere, otelin arka bahçesine, ağaçlığa bakıyordu. Kumru sesleri, serçe çığlıkları, bahar kokusu, hafiften tramvay gıcırtısı ve Feride'nin üstündeki pijamanın birbirine sürten ipek hışırtısı... Çok değil, dünya o anda bunlardan ibaretti. Ağaçların henüz güneşe doymamış parlak yüzleri, gençlik günlerini hatırlattı. Yüzünde hafif bir gülümseme dalgası belirdi. Akşama uçağı vardı. Bunu düşünür düşünmez tıp dedi içine bir korku damlası düştü. 'Yaşlanıyorsun Feride Hanım' dedi iç sesiyle, 'Hiç tanımadığın ayrılık hüznü yaşına ermişsin.' Oyundan çok kavgaya tutuşmuş gibi görünen iki serçe, kıyamet gürültü çıkarıyorlardı. Yüzündeki gülümseme dalgası daha da belirginleşti. 'Uğruna kavga edecek bir hayat...' diye düşündü. Dönüp tekrar yatağa oturdu. Geceden yazdığı mektup, ufacık masanın üzerinde büyücek bir arşiv defteri gibi duruyordu. Kalkıp mektubu aldı. Üstünkörü okudu. Yüzündeki ifade mektuba dair ip ucu vermedi. Bir zarf bulmalıydı. Fakat bugün pazar, bu şehir pazar günleri son kilidine kadar kapalıdır. 'Neyse, resepsiyona sorarım'

dedi içinden. Cep telefonu çalıyordu. Ses çok derinden bir yerlerden geliyormuş gibi boğuktu. Feride dalgınlığından sıyrıldı. Telefonu açtı.

"Sen de mi erkencisin?" Gülümseyerek devam etti, "Yok, uyudum. Yeni uyandım zaten."

"Şansımıza hava güzel olacak."

"Yıllar sonra, o kadarcık şansımız olsun."

"Öyle deme, İsviçre'de mevsimler günlüktür. Kış da olabilirdi."

İkisinin de memnun olduğu bir sessizlik oldu; çünkü bazen, susmak daha çok kelime taşır içinde.

"Feride?"

"Efendim."

"Güzel bir şeymiş..." Ferdi, belki de Feride'nin 'ne güzelmiş?' demesini bekledi; ama Feride sesiz kaldı. "Telefonda sesini, susuşunu duymak güzelmiş."

Feride gülümsedi.

"Biliyor musun demin pencereyi açıp dışarı bakarken, içimden, 'Tam 'Yeşilçam filmi gibi olduk' dedim. Sanki yıllarca birbirinden zorla ayrı tutulmuş insanlar gibi konuşuyoruz."

Ferdi güldü.

"Sanırım *zor* olsa itiraz ederdik."

"Bilmem."

"Neyse. Gelip alayım mı seni? Kahvaltı için göl kenarına ineriz, olur mu?"

"Olur tabii."

* * *

Zürih o sabah çok güzeldi.

Ferdi, apartmandan çıkıp serin havayla sarmalanınca böyle düşündü. İçinde, yaşadığı yeri dolduran insanın iç huzuru ve kendine güveni vardı. Köşeyi dönerken elini

duvara sürttü. Altı yıldır yürüdüğü bu sokakta, ilk kez duvara dokunmuştu. İnsan, nedendir bilinmez, mutlu olunca, bir şeylere –canlı cansız, hiç fark etmez– dokunmak ister. Belki de dokunduğu nesne üzerinden kendini hissetmek ister. Belki de o anda, altında yürüdüğü ağaca, üstünde bulunduğu toprağa, karşısında yahut yanında durduğu insana dokunarak mutluluğunu aktarmak ister. Öyle ya, paylaşılmamış hangi mutluluk mutluluk olabilmiş ki?

Helvetiaplatz bomboştu. Çok uzakta, deniz dalgalarını hatırlatan güneş aydınlığı sokak aralarına henüz girememişti. Şehir, serin ve bahar kokuyordu. Volkshaus[2] restoranı açılmamıştı. Ferdi, Rotwandstrasse'yi yürüyüp, Matias'ın dükkânının önünden geçti. 'Benim çılgın arkadaşım, kim bilir hangi sevgilisinde geceledi!' dedi içinden. Matias, 'Sen benim antimsin' derdi ona. 'Kadınsız yapabilen erkeklerin şu dünyada gereği yok, ama sana istisna geçiyorum.' Ferdi bunları düşünürken, sabah koşusuna çıkmış bir kadınla burun buruna geldi. Ellerini havaya kaldırdı. Duruyorum demek istedi. Kadın gülümseyip teşekkür etti. Henüz nefesi düzgündü. 'Koşuya yeni başlamış olmalı' dedi içinden. Sonra da, 'Ah şu mühendis çıkarsamalarım' deyip gülümsedi. Şehri sessize almışlardı. Zeughausstrasse'den Kasernenareal'a girdi. Burası 1 Mayıs şenliklerinin yapıldığı alandı. Duvarda, en üstte, duvarla neredeyse özdeşleşmiş olan slogan, bütün parlaklığıyla yerli yerinde duruyordu: '*Der Kapitalismus hat keine Fehler, er ist der Fehler!*'[3] Burada da bir iki sabahçı vardı. Tur atıyorlardı. Alanı duvar dibinden boydan boya geçti. Militärstrasse'ye çıkıp sağa

2. Zürich Volkshaus (Halkevi): 1910 yılından beri, konser salonları, toplantı odaları ve restoranıyla politik ve sosyal aktivitelerin merkezi olan yer. (y.h.n.)
3. (Alm.) "Kapitalizmin hatası yoktur, kendisi hatadır." (y.h.n.)

döndü. Kasernenstrasse'den karşıya geçti. Sihl Çayı boyunca, sola yürüyüp Gessnerbrücke, Löwenplatz, Bahnhofstrasse'yi geçip Limmat kıyısına geldi. Bir iki sabahçı da Limmat boyunca yürüyorlardı. Tenha yollardan karşıya geçip otele geldi. Feride resepsiyonda bekliyordu. Günaydınlaştılar.

"Otur, soluklan istersen."

"Soluklanmak değil de, bu saatte pek açık yer yoktur, o yüzden biraz oturalım derim."

"Maddi bir sebep şart değil Ferdi Taşlık. Gel otur yanıma." Eliyle oturduğu koltuğu gösterdi. "Ne plan yaptın? Misafirine nereleri gezdireceksin?" Sesi sıcacıktı. Ferdi, Feride'nin yanına oturdu.

"Eğer sen de olur dersen gemi turu yapalım derim. Sonuçta bugün pazar, şehir kapalı. Öncesinde göle yakın, kahvaltı yaparız. Ne dersin?"

"Olur derim. Güzel midir?"

"Güzeldir. Saat kaçta oteli terk etmen gerekiyor?"

"Bilmem" dedi Feride, kaygısızca, "bir ara..." Sözünü bitirmeye fırsat bulamadan Ferdi araya girdi.

"Eşyaların odada mı?"

"Evet."

"İstersen resepsiyonla konuşayım."

"Ne çok istiyorsun gitmemi." Güldü. "Belki kalmaya karar verdim. Olmaz mı?" Feride gülümseyerek, biraz da '*Dur bakalım ne tepki gelecek?*' yüz ifadesiyle Ferdi'ye bakıyordu.

"Alıngan mı oldunuz Feride Karaca Hanım?" dedi Ferdi, gayet üst perdeden.

"Evet, oldum. Biraz da böyle yaşayayım diyorum. Bugüne kadar duvarıma çarpan çoğu insanı çatlaklarımdan korudum; ama artık yapmayacağım. Çatlaklarım mı büyüdü, insanlar mı küçüldü bilmiyorum."

"Aşk olsun." Ferdi, sözü ciddiyetten uzaklaştırmak istiyordu. "Sabahın ilk ışıklarıyla yanına geliyorum, sen beni duvar çatlağı sızıntısı olarak görüyorsun."

Feride, Ferdi'ye elini uzattı. Koltuğun üstünde iki el üst üste duruyordu.

"Ne demiştin, dün; '*yüz elim olsa, yüz elimle severim seni.*' Çok sevdim bu dizeyi."

"Şair olalı, bir dize yakaladık desene."

"Ders kitaplarının arasında da çok şiirin kaldı. Gerçi çoğu acemice şeylerdi ama, ... ama bu güzelmiş. Ferdi?"

"Efendim."

"Bardacık Sokak'taki o ev var ya..." Ferdi, gözleriyle 'evet, devam et' dedi. "O evi satın aldım." Yüzünde gülmekle ağlamak arasına çizilmiş incecik bir çizgi belirdi. "Ama hiç oturmadım, oturamadım. Meğer, eksik kalan hep eksik kalıyormuş; çünkü her şeyi yerine koyabilsen bile, zamanı, o zamanı bulup yerine koyamıyorsun. Hani, masallarda söylenir ya, her şey 'su, hava, ateş ve toprak'tan diye; eksikmiş; zamanı da eklemek gerekiyormuş."

Ferdi elini çekti, alnına götürdü. Alnına bir şeyler sürer gibi, parmaklarını alnında sağa sola getirip götürüyordu.

"Hadi kalkalım." Feride son anda Ferdi'nin imdadına yetişmiş, onu, attığı kuyudan yine kendi ipiyle çekip çıkarmıştı.

* * *

Otelden çıkıp sola döndüler. Az ileride, Seilergraben'a inip, lambalı yaya geçidinden karşıya geçtiler. Zentralbibliothek'in yanından Zehringerplatz'a vardıklarında güneş meydanlara vurmuştu.

"Hep sessiz mi olur pazarları?"

Ferdi dalmıştı. Gözleri arnavut kaldırımda, taştan taşa düş sektiriyordu. Başını yerden yumuşacık kaldırıp, ağır hareketlerle Feride'ye baktı. Dalmış ama, Feride'den kopmamış, Feride'nin sorusunu duymuştu.

"Evet" dedi, 'evet'i pek umursamadan.

"Yani, şehri çan sesleri ayakta tutuyor öyle mi?"

"Ayakta tutuyor ama hayatta değil" dedi Ferdi, o andan ve kendisinden beklenmeyen bir itiraz tonuyla.

Feride, sorusunda ciddi değildi; daha ziyade konuşmak için konuşuyordu ama itirazın tonu ilgisini çekti.

"Öyle mi?"

"Söz benim değil, İsviçreli bir solcunun. Tanıyabildiğim kadarıyla, Avrupalı solcuların kiliseye karşı öyle net ve tartışmasız bir tutumları var ki, hayran kalmamak mümkün değil; üstelik bütün aşırılıklarından arındırılmış, *terbiye edilmiş* bu kiliseye karşı. Biz hâlâ, *yok efendim saygı duyuyorum ama...* ile başlayan cümleler kuruyoruz. Neyse, sözü uzatmayayım. Bir toplantıdaydı. Muhtemelen 68 Kuşağı'ndan, beyaz sakallı, yumuşak ifadeli bir konuşmacıya sıra gelmişti. İfadeleri yumuşak, ama öyle sert cümleler kuruyordu ki, en çok da şu sözü hoşuma gitmişti: '*Din, yırtık ruhları dikmeye yarayan çürük bir iptir.*' "

"Çok ağır ama."

"Dedim. Çok net ve tavizsizler; ve bence en doğrusu."

"Biz, galiba, biraz daha alıştık dine; kanıksadık yani."

"Birilerinin zafer günleri. Tadını çıkarsınlar bakalım..." Ferdi cümlesinin sonuna üç nokta alıp sustu.

Çan sesleri daracık sokaklarda yankılanıyordu. Niederdorf boyunca dün gece yürüdükleri yerleri tersten yürüdüler. Suskunluklarının ve çan seslerinin sonuna vardıklarında, Bellevue'ye, Cafe Odeon'a gelmişlerdi. Hava, Almanca'da *kühl* olarak tarif edilen serinlikle soğukluk arasından serinliğe geçiyordu. Odeon tenhaydı. Pencere kenarına oturdular.

"Buraya da gelmiş miydin?" dedi Ferdi, olası bir sürprizin önüne geçmek istercesine.

"Evet" dedi Feride, "demiştim ya, turistik değil ama tarihi yerlerini bilirim."

Feride pencere kenarındaki koltuğa, Ferdi sandalyeye, karşılıklı oturmuşlardı. Feride, küçücük masanın üzerindeki menü kartına uzandı. "Bakalım, kahvaltıda değişiklik var mı?" Biraz da kendine konuşmuştu.

"Feride!" dedi Ferdi. Feride, menü kartını aşağı indirdi. Efendim, demekti bu. "Karşılaşırız diye hiç tedirgin olmadın mı?"

Feride, elindeki menü kartını bırakıp bırakmamakta kararsız kaldı. Ferdi'ye bakmıyordu. "Daha demin, Türk filmine benzediğimizi söyledin; ama... sanırım hiç Yeşilçam melodramı izlememişsin." Ferdi, Feride'nin sözü nereye getireceğini anlamadı. Nasıl tepki vereceğini de bilmiyordu. Yüzünde en ufak bir anlam kırıntısı olmadan Feride'ye bakıyordu. Feride, menü kartını masaya bıraktı. Tam karşısındaki barın üzerinden, raftaki bir içki şişesinin etiketine bakıyordu. Bakışlarını etiketten Ferdi'nin yüzüne indirdi. Etiketi de, Ferdi'nin yüzünü de çözememişti. "Yoksa hiç Freud okumadın mı demeliydim?"

"Freud okumadım" dedi Ferdi, sesinde de herhangi bir anlam yoktu. Garson geldi. Ödeve geç kalmış iki öğrenci gibi, konuşmayı kesip hızla menü kartlarına daldılar. Çok sürmedi. Feride, en sade; Ferdi en kalabalık menüyü istedi. Garson gittikten sonra, kaldıkları yerden devam ettiler.

"Ne diyorduk?" dedi Feride.

"Bilmiyorum. Freud'la Yeşilçam melodramı arası bir yerdeydik."

"Bir kere, doğru kelime *tedirgin* değil, onda anlaşalım. Neden tedirgin olacakmışım! En fazla heyecanlanmışımdır. Belki de, seninle karşılaşmak umuduyla gelmişimdir,

kim bilir? Hem bazen, hayat bize bir tesadüf yaratsın diye umut etmez miyiz?"

Ferdi, Feride'nin ciddiyetinden emin değildi; ama itiraf edercesine yanıt verdi:

"Bunu hiç düşünmemiştim!"

"Ferdi" dedi Feride, virgülle nefes alarak, "hayatımda yaptığım çoğu şeyi o anda ben de öyle düşünmemiştim. İnsan, çoğunlukla, yaptıklarına sonradan anlam veriyor. Sanki, anlam hep geriden geliyormuş gibi, değil mi?" Ferdi'nin yanıtının yerine servis geldi. Küçücük masa doluvermişti. Feride, masayı gösterip, "Ne güzel, gelmem iştahını açmış" dedi.

"Bu duru..."

Feride, Ferdi'nin cümlesini kesti. Gülümseyerek, "Biliyorum ne diyeceğini ama bu benim hayli iştahlı halim" dedi.

Meyve sularını yudumlayıp, kahvaltılıklarının ucundan bir iki lokma aldıktan sonra Ferdi, geriye çekilip sandalyesine yaslandı. "Feride" dedi, "madem anlam hep geriden geliyor, dünden beri, başladığımız hiçbir konuyu sonuna kadar götürememezin anlamı ne olabilir?"

"Öyle mi?" diye yanıtladı Feride, lokmasını yutarak, "Farkında değilim."

"Sanırım öyle" dedi Ferdi. Devam etti, "Komik olacak ama, memleketin *Avrupa Birliği macerası* gibiyiz." Güldü.

Feride merak etmişti. Ferdi'nin gülmesine ortak olarak sordu,

"Nasıl?"

"Bolca *chapter*[4] açıyoruz; ama sonuç yok..."

"Hiç şairane bir benzetme değil, fakat yine de güzel... Belli mi olur, belki bir mucize olur..."

"Anlamı sonradan gelen" diyerek tamamladı Ferdi.

4. (İng.) Bölüm. (y.h.n.)

"Ya da bakarsın, Cemal Süreya'nın dediği gibi, bir mısra daha söyleriz ve her şey düzelir.[5]

Ferdi, sevgi dolu bakıyordu. Masaya yanaştı.

"Hiç böyle bilmiyordum seni." Feride, hafifçe gülümsedi. "Duygu yüklü bir kadın olmuşsun."

"İyi mi olmuşum?"

"Rica ederim, haddime değil."

"Bir listem var, adı, Ankara'ya nasıl katlanılır? İlk beş maddesi şöyle:

1. Şiir
2. Şiir
3. Şiir
4. Sinema
5. Roman

Haliyle, duygulu bir kadın olup çıktım; yahut çiçek açmış bir kaktüs."

* * *

Masa, edilmemiş sözlerin, yerine ulaşamamış cümlelerin rahatsızlığıyla doluydu. Kahvaltı bitmişti. Kahvaltı sonrası için Ferdi, kahve; Feride, ıhlamur istemişti. Şehir uyanıyordu. Odeon; tabak kaşık sesleri, kahve makinesinin uğultusu ve hafif bir müzikle ufak ufak doluyordu. Yan masaya, altmışını geçkin, gözlükleri burun ucunda, fularlı, kır sakallı bir erkekle; bakımlı, düzgün, yüz hatları kaba, orta yaşlarda bir kadın gelmişlerdi. Erkek, koltuğa yayılmış, daha çok elindeki gazeteyle meşgul; kadın, sandalyede, sanki, erkeğin ağzından çıkacak her kelimeyi ağızdan çıktığı anda yakalamak istiyormuşçasına dik

5. "Bir mısra daha söylesek sanki her şey düzelecek" *Üvercinka*, Cemal Süreya. (y.h.n.)

ve tetikte oturuyordu. 'Bir eşitsiz ilişki daha' dedi içinden Feride. Erkekle aynı tarafta olduğu halde, kadının erkeğe tâbiliğinden –evet, Feride öyle düşünüyordu– erkeğin bütün mimiklerini hissedebiliyordu. Sinirlendi. Kendi iç muhakemelerinden Ferdi de haberdarmış gibi,

"Ihlamur, sinirlere iyi gelmez miydi?" diye sordu. Ferdi anlamadı. Elinde kahve fincanı kala kaldı. Zaman kazanmak için, hareketlerini yavaştan alıp kahvesini yudumladı. Fincanı masaya, altlığa bıraktıktan sonra, biraz da anlamadığını örtbas etmek için,

"Bilmem. Bende devreler birazcık ters; mesela kahve beni rahatlatıyor" dedikten sonra, Feride'nin sorusuna geldi, "Niye?"

"Şu yan masa" dedi Feride, gözleriyle sağını gösterdi, "sinirlendirdi beni." Ferdi hafif gülümsedi. Feride, Ferdi'nin gülümsemesinin ne anlama geldiğini biliyordu.

"Gördüğün gibi, hâlâ eski Feride'yim."

"Kusura bakma Feride Karaca, şiir girmiş hiçbir bünye eski halini muhafaza edemez."

"Eski halimi muhafaza etmek gibi bir derdim yok; kaldı ki buna gücüm ve isteğim de yok. Ama biliyorsun, dikenler kurudukça sivrileşir."

"Feride, sürgünün en güzel tarafı ne biliyor musun" soru değildi, "Yanındaki, sağın solundaki hakkında kendi dilinde rahat rahat konuşabilirsin. Öyle olunca, hakkında konuştuğun, zaten dilini bilmiyor, tonlamadan da bir şey çıkaramıyor."

"Serbest konuşma yani."

"Aynen." Gözleriyle solunu işaret ederek, "Yan masa örneğin, şu anda onlar hakkında konuştuğumuzu mümkün değil anlayamazlar; fakat bazen sürprizler de olmuyor değil. Çok kötü oluyor ama."

"Geldi mi başına?"

"Geldi gibi."

"Abarttığımı düşüneceksin ama sence de erkek şımarık durmuyor mu?"

"Bilmem. Hiçbir kadın öyle ağzımın içine bakmadığı için, kendim nasıl davranırdım bilemiyorum. Belki de kadının erkeğe aşırı tâbiliği erkeği yalpalatıyor."

"Sorun kadında yani? Oysa, ..." dedi, durdu, "bir yerde okumuştum:

'Kadın haklıdır!
Bakalım suçlu mu erkek?' "

"Şekspir olmasın?"

"Şekspir? Yok be, eşcinseldi o, düşünsene hiç kadın sevemedi."

"Kırkı geçtik Feride. Eve çıktığımız ilk günlerdeki gibi beni ezmeyi düşünmüyorsun değil mi?"

"Ben mi seni ezdim?"

"Bak, unutmuşsun bile. Kurduğum her cümlede, attığım her adımda *erkeklik* bulur, durmadan beni didiklerdin. Hatta işi bir ara su içmeme kadar vardırmıştın."

"Hormonlar, Ferdi, bütün suç onlarda. Hem, gençlik abartmaktır. Yapmışımdır. Fakat, sen değil miydin, 'Bir yerde haksızlık varsa, suç, haksızlığı yapanda değil ona izin verendedir' diyen."

"Evet ama fikrimi değiştirdim." Gülümseyerek, biraz da Feride'ye, poker diliyle söylemek gerekirse, *'gördüm'* diyerek devam etti: "İşin içine fazla duygu hormonu karışmışmış. Haksızlığı yapan haksızdır ve bedelini ödemelidir. Şimdi de böyle düşünüyorum."

"Anladım. Senin de dikenlerin kurumuş."

Saman alevi gibi parlayan tartışmaları sönüverdi. Fakat Feride ateşin temelli sönmesine müsaade etmedi.

"Biliyor musun Ferdi, işin sırrını yıllar sonra çözebildim. Tarihte bunu yapanlar olmuş; fakat, tarihin sahibi

erkeklerin işine gelmediği için pas geçilmiş. Zamanında, yani ta Frigyalılar döneminde, Ankara yakınlarındaki Pessinus'ta, kendilerini ana tanrıça Kibele'ye adayanlar penislerini kestiriyorlarmış. Bence onlardan sonra dünyaya hiç erkek gelmedi. Yani biz kadınlar, bin yıllardır onların müsveddeleriyle idare ediyoruz."

Ferdi, penisinin ucunda hafif bir sızı hissetti. Yüzü, gülümsemekle ciddiyet arasında gitti geldi.

"Feride" dedi, hafif utangaç, "bu *chapter*'ı da sonlandırmasak olur mu?" Göz göze geldiler. Dünden beri ilk kez birbirlerine dişi-erkek olarak bakmışlardı. Sönmeye yüz tutan ateş, son anda kora durmuş ve öyle bir köze yalım sarmıştı ki, üzerine kar da yağsa yağmur da boşansa sönmeyecekti.

* * *

Odeon'dan çıkıp karşıya geçtiler. Göl kokusu, göl havası Bellevue meydanını kaplamıştı. Rämistrasse boyunca Quaibrücke'ye doğru yürüdüler. Köprü ayağına gelince karşıya geçtiler. Zürih Gölü güne uyanmıştı. Köprü korkuluklarında yan yana durup, tıpkı ETH terasından Zürih'i, Lindenhof'tan Limmat'ı seyrettikleri gibi, bu sefer de gölü seyre daldılar. Göl, sola kıvrıldığı noktasına kadar hafif beyaz sürülmüş koyu mavi bir atlas misali uzanıyordu. Rüzgâr yoktu.

"Gemiler nereden kalkıyor?"

Ferdi sağ tarafı, Bürkliplatz'ı gösterdi. "Şu büyük çınar ağacının dallarının arasından görülüyor aslında. Buradan gölün diğer ucuna gidip geliyorlar. Aslında daha kısa mesafe gidenler de var; ama biz büyük tur yapalım diyorum. Ne de olsa zamanımız yeterli. Olur mu?"

"Olur, olur." Feride'nin gözü göldeydi. "Çok dingin, çok sessiz. Buraların bir zamanlar, senin dün gece söyle-

diğin gibi, kavga gürültü içinde olduğunu hayal etmek o kadar zor ki."

"Bugünden bakınca öyle."

"Biz de birgün böyle olabilecek miyiz acaba?"

"Neden olmasın! Fakat biz göremeyiz sanırım."

"Yanlış zamanda doğduk öyle mi?" Ferdi'nin el hareketiyle Bürkliplatz tarafına yürümeye başladılar.

"Yanlış zamanda mı doğduk, yanlış coğrafyada mı bilmiyorum. Bildiğim, tarihin bazılarımıza acımasız davrandığıdır."

"Tarih dediğin bir tane değil ki Ferdi. Bizim tarihimiz diyelim ona. Bak buradaki tarih, şu bankta uykuya dalmayı mümkün kılıyor." Feride, göle bakan meydanlık alana konmuş banklardan birini gösterdi. Kararlaştırmışlar gibi, iki üç basamaklı merdiveni çıkıp göle doğru yürüdüler. Çınar yaprakları gölden gelen belli belirsiz rüzgârla tatlı tatlı sallanıyordu. Martılar, telaşsız ve tembel; tünedikleri yerlerde güneş gözlüyorlardı. Meydanı uca kadar yürüdüler. Sağda, gövdesinde koca harflerle LİMMAT yazan bir gemi limana yanaşmış, bütün nezaketiyle sırasını bekliyordu.

"Bu mu gemimiz?"

"Bu sanırım."

Ferdi saate bakmak için elini cebine attı ama eli boşta kaldı. Diğer cebini yokladı, o da boştu.

"Feride, ben lobide cep telefonumu çıkardım mı?"

"Hatırlamıyorum."

"Evde unuttum galiba."

"Cep telefonunu mu?"

"Evet."

"Lazım mı? Benimkini kullan."

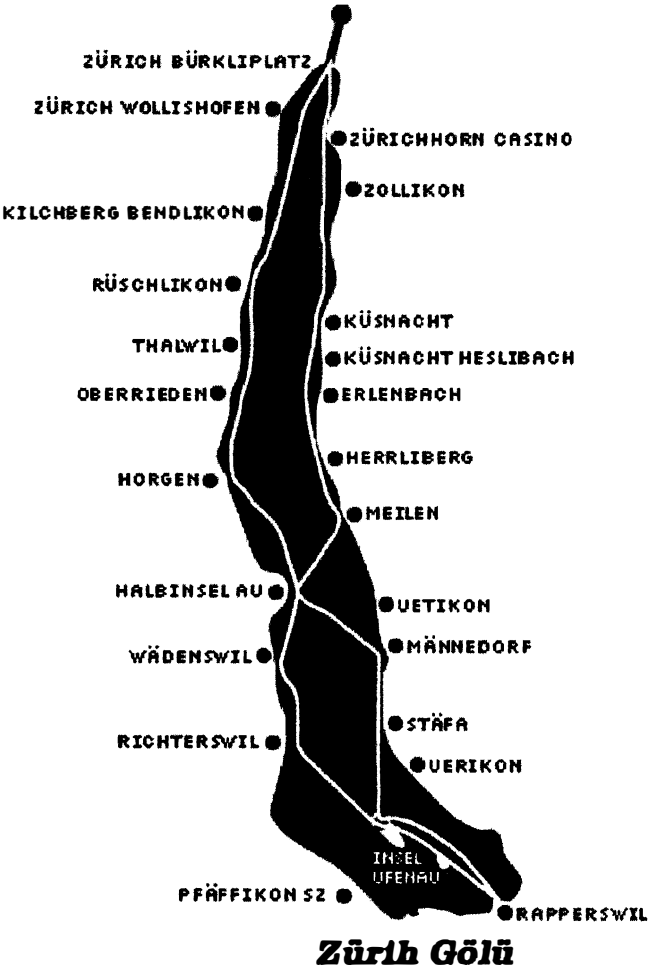
"Yok, saate bakacaktım sadece."

Feride tam çantasına davranmıştı ki, ileride direğe asılı koca saati gördü. "Bak" dedi Ferdi'ye saati işaret ederek, "oraya bir tane asmışlar."

Saat, 09:05'ti.

Ferdi, "İyi, hadi gidelim; biletleri anca alırız" dedikten sonra, ağzında henüz soğumuş telaş cümlesine tezat, Feride'ye dönüp yumuşacık, iki dize okudu:

şimdi kıyıda bir gemi bekler bizi
kimseyi değil, alıp götürür ikimizi

ZÜRICH BÜRKLIPLATZ
ZÜRICH WOLLISHOFEN
ZÜRICHHORN CASINO
ZOLLIKON
KILCHBERG BENDLIKON
RÜSCHLIKON
KÜSNACHT
THALWIL
KÜSNACHT HESLIBACH
OBERRIEDEN
ERLENBACH
HERRLIBERG
HORGEN
MEILEN
HALBINSEL AU
UETIKON
MÄNNEDORF
WÄDENSWIL
STÄFA
RICHTERSWIL
UERIKON
INSEL UFENAU
PFÄFFIKON SZ
RAPPERSWIL
Zürih Gölü

Saat: 09:20. Rota: Rapperswil.
Mevki: Bürkliplatz. Rüzgâr: Hafif
Sahife No: 1

Burnu, Feride'nin dikkatini çekmişti. Normali de buydu zaten. 'Biz Lazlar açık kimlikli insanlarız, kimliğimizi suratımızda taşırız' derdi. Ferdi, bebek arabalı bir kadına yardım etmek için iki adım arkada kalmıştı. Feride, gemiye adım attığı anda, kaptan köşküne çıkan merdivenin kapıdan görünen son basamağında görmüştü onu. Hani bazen olur ya, bir yere anlamsızca baktığınızı düşünürken, orada, bilerek baktığınız çoğu yerden daha fazla anlam bulursunuz. İsmail için de Feride için de öyle olmuştu. Göz göze geldikten bir saniye sonra ikisi de yoluna devam etmiş, ama o göz göze gelme anı, durgun suya atılmış taşın suda dalga büyütmesi misali, içlerinde büyümeye devam etmişti. Evet, İsmail'in kimliği suratında açık açık duruyordu; peki Feride'nin? Urs ve Newzad'tan sonra İsmail de Feride'ye takıldığına göre Feride'nin yüzünde de bir kimlik okunuyor olmalıydı. O anda İsmail de böyle düşünüyordu. Feride'nin yüzü tarifi zor, çizgileri karışık, renkleri iç içe bir haritaydı. Tanıdıktı; ama nereye aitti bilinemezdi. Bir erkeğin, içinde bocalayıp durduğu muammanın basit ve keskin bir yanıtı vardı: Kadın. Feride'nin yüzü, kadın yüzüydü. Çoğunlukla kendine benzeyen; hatta çevresini kendine benzeten. Newzad, bir Kürt Stran'ı hissetmişti o yüzde; İsmail, yeşile batmış bir çay bahçesi... Yukarıya, kaptan köşküne çıkan İsmail, Zürih'e 14 yıl önce gelmişti. Hopalıydı ama Mersin'de sendikal faaliyette bulunurken gözaltına alınmış; devletin rutinini, yani işkenceyi yaşamış; ikinci duruşmada tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmış, bırakıldıktan sonra Mersin'de rahat ettirilmeyeceğini anlayıp önce memleketi Hopa'ya, ar-

dından, çoğu kaçağın son durağı olan İstanbul'a gitmiş, fakat hesapta olmayan birinin itirafçı olmasını müteakip mahkemenin sarpa sarmasıyla çareyi yurtdışına çıkmakta bulmuştu. Kreuzlingen iltica kampında bir ay kalmış, peşinden Davos tarafında bir köye gönderilmişti. İsviçre'de oturum alması biraz daha uzayacak olsaydı kafayı yemesi işten değildi. Dağ bayır İsmail'e göre değildi. Ne etti etti Zürih'e yerleşti. Yıllarca uğraştıktan sonra başardı: O, Zürih Gölü'nde gemi yüzdüren belki de ilk Türkiyeliydi.

* * *

Saat: 09:35. Rota: Rapperswil.
Mevki: Mythenquai. Rüzgâr: Hafif
Sahife No: 2

"Nereye oturalım?"

"İsmail'in gemisi mi acaba?"

"İsmail?"

"Bizim bir arkadaş, kaptandır; gerçi aramız epeydir limoni ama..."

Ferdi sözünü bitirmeden Feride araya girdi:

"Laz mı?"

"Evet Laz, nereden bildin?"

"Biraz önce göz göze geldik. Yukarıya, sanırım kaptan köşküne çıktı. Üniformalı."

"İnanmıyorum, nasıl göz göze geldiniz?"

"Coğrafya çekti. Ne bileyim bir an bakıştık işte."

Zürih Gölü'nde, Zürih-Rapperswil arasında sefer yapan gemilerden birinin, Limmat'ın ikinci katında, iki kişilik bir masaya yerleşmişlerdi. Tatlı bir rüzgâr, altına girebildiği her şeyi ufak ufak gıdıklamakla meşguldü. Gemi sakin sayılırdı.

"Evet Feride Hanım" dedi Ferdi, keyifliydi, "Anadolu turundan sonra şimdi de Zürih Gölü turuna çıkıyoruz. Karada denedik olmadı, belki suda olur." Gülümsedi. Feride, yüzünde yapma bir ciddiyetle, işaret parmağıyla dışarıyı, yukarıyı gösterdi:

"Umarım işimiz havaya kalmaz. Hiç zevkli değil orası."

"Sahi senin yükseklik korkun vardı değil mi, nasıl da unuttum."

"Aştım o sorunu; yıllardır Çankaya'da yaşıyorum."

"Çankırı'dan Çankaya'ya..." Ferdi, henüz sözünü tamamlamamıştı ki, Feride bir kahkaha kopardı. Ferdi biraz şaşırdı. Sesini kısarak, "Ne oldu?" diye sordu.

"Ay ben hiç düşünmemiştim bunu. Doğru ya, benim kaderim Çankırı'dan Çankaya'ya." Kahkahasını gülmeyle teskin etmişti.

"Ya aslında kötü bir espri benimki. Senin Çankırı'yla ne ilgin var! Mesela, Çankırı'ya hiç gittin mi?"

"Aşk olsun, babam yakmadan önce her sene giderdim." Güldüler.

Ferdi, gülmesi henüz yüzünde, "Olsun, yine de Ankaralısın sen" dedi.

"Çankırı'dan daha iyidir diyorsun."

"Hayır, bir şey demiyorum. Olan neyse onu söylüyorum."

"O l a n n e y s e ..." dedi Feride, Ferdi'ye öykünüp kelimelerin harflerini yayarak. "Olan neyse" dedi peşinden, harfleri toplamıştı. "Olan, Ferdi, sensin, benim." Keyifle başlayan sohbet, hüzne batıvermişti. Ferdi kararsızdı. Feride'nin bir şey söylemek istediğini ve bunu da ancak bu kadar açabildiğini düşünüyordu. Kendisini suçluyordu. İçinden, 'Anlamam gerekiyor' deyip duruyordu.

Limmat gemisi yolcularını almış, günün pazar olmasına aldırış etmeden uzun uzun düdük öttürmüş, yengeç

misali yan yan manevra yapıp Bürkliplatz'dan ayrılmıştı. Gemi, rıhtımdan yeterince uzaklaşıp bir sonraki durağına doğru gölü tam ortalayarak çark çevirmeye başlayınca, rüzgârın keyfi daha da artmıştı. Yolculuğa hazırdılar. Zürih Gölü, harita üzerinde ters atılmış bir virgül gibi durur. Gölün kuzey ucunda Zürih şehri, doğu ucunda Rapperswil kasabası bulunur. İki kahramanımız, hayatlarında doğru yerde kullanamadıkları virgülün bir ucundan diğerine gidip geleceklerdi.

* * *

Saat: 09:40. Rota: Rapperswil.
Mevki: Wollishofen. Rüzgâr: Hafif
Sahife No: 3

Sabah güneşiyle birlikte şehrin ve gölün üstünde asılı duran ince sis dağılmıştı. Gölün koyu yeşil suları yamaçların yeşilliğiyle birleşmiş, kimi yerlerde, aynı tabloda farklı fırçalarla boyanmışçasına birbirlerinden ayrılıp birbirlerini tamamlıyorlardı. Wollishofen'ı geçiyorlardı. Yazın dolup taşan kıyıda tek tük insanlar görünüyor; kimi köpeğini gezdiriyor, kimi sabah yürüyüşü yapıyordu.

"Feride" dedi Ferdi, Wollishofen rıhtımını göstererek, "görüyor musun, şurada rıhtımdan hemen ötede, voleybol filesi gerili." Feride görmüştü. Evet manasında başını salladı. "İlk geldiğim seneler orada çok voleybol oynadık. Yakın oturuyordum zaten. İki İsviçreli, bir Şililiyle birlikte, malikâneliğini kaybetmiş bir evde kiracıydık. Çok eski bir binaydı. Bilmem torununun torununa miras kalmış, miras sahibi de beyazın dalgasında kayık yüzdürmekle meşguldü. Bir iki kere bize de misafir oldu. Kafa dengi çocuktu. Yaşıttık." Tekrar masaya, birbirleri-

ne dönmüşlerdi. "Düşünsene, Zürih'in en güzel yerinde dededen miras kalıyor. Yeminle, haritanın yanlış yerinde dünyaya gelmişiz."

"Aşk olsun! Atatürk Orman Çiftliği'nin şuradan ne eksiği var?"

Kahkaha atma sırası Ferdi'ye gelmişti. "Ne mi eksiği var?" Gülüyordu hâlâ. "Su" dedi, Feride'ye bir şey hatırlatmak istercesine devam etti, "hava, tarih ve süreklilik."

"İdare et, Ferdi Taşlık, biz genç bir cumhuriyetiz."

"Cumhuriyetten önce haritada Küçük Asya diye bir yer yoktu, değil mi?" Ferdi ciddileşti. "Burada, insan için binaların, mekânların ne anlama geldiğini öğrendim. Örneğin, demin oturduğumuz Odeon, doksan küsur yaşında. Bizim oturduğumuz yerde Einstein da oturmuş. Evet, aynı sandalye masa değil ama aynı duvar, aynı bina. İnsan kendini bir yere, bir tarihe ait ve bağlanmış hissediyor. Yoksa, çöl ortasında bedevi çadırı; bugün burada yarın orada. İki adıma kalmaz rüzgâr izlerini kapatır; ne yaşadığın belli olur ne de öldüğün..."

"Belki de en güzeli o. İz bırakıyoruz da ne oluyor; omuzlarımıza, yüreğimize yük!" Feride'nin yumuşak cümleleri, Ferdi'nin söylediklerini, göl sularında çılgınca yüzen bir balığı içine çekip çaresiz bırakan balıkçı ağı gibi çevreleyivermişti. Ferdi, Feride'nin ellerine, onu ağdan çekip çıkarabilecek ellere bakıyordu.

"Niye öyle söyledin?"

"Nasıl söyledim?"

"Pes etmiş gibisin. Yorgun görünüyorsun. Ve en kötüsü..." Söyleyip söylememekte kararsızdı: "Ve en kötüsü Feride, mutsuz görünüyorsun." Bakışlarını Feride'nin ellerinden gözlerine çevirdi. Feride, söylediklerinden pek etkilenmiş görünmüyordu. Göz göze kaldılar.

"Sana bir hikâye anlatayım mı?"

"Gerçekten mi?"

"Ama önce bir bardak su."

Ferdi, masaların düzen ve temizliğiyle meşgul olan esmer tenli garsona seslendi.

* * *

Saat: 09:45. Rota: Rapperswil.
Mevki: Kilchberg. Rüzgâr: Hafif
Sahife No: 4

Mayıs güneşi Zürih'e, Zürichberg[6] üstünden doğar. Sabah güneşi, şehrin içine serildiği Limmat Vadisi'ne vurduğu vakit, gölden yükselen buğu, şehrin üstünde tül gibi ince ince dalgalanır. Sonra, usulca şehre yağar. Duru bir damla olup, kâh bir papatya çiçeğinden, kâh bir mimoza yaprağından toprağa damlayacağı zamanı bekler. Herkesin pazar uykusunda olduğu o gün, Limmat gemisindeki işi için Stadelhofen İstasyonu'na inen Vasanthan'ın hafiften boğazı ağrıyordu. Trenden indikten sonra, alışkanlık icabı eli cebine gitti. Parmak uçları sigara paketine değmişti ki yutkundu. Ağrıdan yüzünü ekşitti. Sigaradan vazgeçti. Merdivenlerden indi. Pasajı yürüdü. Ortalık sakindi. İstasyondan çıktı. Daha mesaiye vardı. Hiç yapmadığı bir şeyi yapıp Stadelhoferplatz'daki bir banka, koca gövdeli çınar ağaçlarından birinin altına oturdu. Esmer yüzüne, soldan, sabahın aydınlığı vuruyordu. Vasanthan başını kaldırıp göğe baktı. Gök, çınar ağacının dalları arasından dilim dilim görünüyordu. Çok uzakta kalmış memleketi ve memleketinin puslu havalarını özlediğini fark etti. Yıllardır yaşadığı şehirde, gariptir, belki de ilk kez göğe bakıyordu. Şehrin sessizliğine kapılıp, hafif daldı. Böyle bir gündü; o uğursuz günde, o uğursuz

6. Zürih Dağı. 676 metre yüksekliğinde, şehrin doğusunda yer alan dağ. (y.h.n.)

haberi doğrulayan parti görevlisi, sisi göğün üzüntüsü olarak anlatmıştı. Son anda, tuzaktan kurtulmaya, çemberi yarmaya son bir adım kalmışken yakalanmıştı. Adını sormuşlar, söylememişti. Ne çare, tanımışlardı. Adı, Velupillai Prabhakaran'dı.[7] En çok aranan insan. Sri Lanka hükümeti, pek kimsenin umuru olmadan katliama kalkışmış ve yine pek kimsenin muhalefetiyle karşılaşmadan ortalığı kan gölüne çevirmişti. Zürih parti derneğinde, hiçbir hicap duymadan ağladılar. Sonra... İşte tıpkı şimdi olduğu gibi, ilahi bir emre uyarcasına, başları önde, ayaklarını sürüye sürüye şehrin mutfaklarına dağıldılar. Kimse onları duymamıştı. Kimse, bugün sizin acı gününüz, acınızı yaşayın da demeyişti. Vasanthan, başını salladı. Duyduğu, sebepsiz bir öfke değildi; ama yaşadığı, şu doğan güneş kadar hakikatli bir çaresizlikti... Kalktı.

* * *

Saat: 09:50. Rota: Rapperswil.
Mevki: Rüschlikon. Rüzgâr: Hafif
Sahife No: 5

Masaların düzen ve temizliğiyle meşgul olan esmer tenli garson, Vasanthan'dı. Masaya bir bardak su ve bir fincan kahve bırakıp gitti. Feride, sudan bir iki yudum aldıktan sonra, masal anlatmaya hazırlanan anlatıcı gibi yerini sağlamlaştırdı ve başladı:

"1960'lı yıllar, Sultan Hoca Dil Tarih'te henüz talebe. O zamanın üniversite talebeleri senin benim gezmeye gittiğimiz gibi Anadolu'yu gezmeye değil, öğrenmeye

7. Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları örgütü lideri. 18 Mayıs 2009'da Sri Lanka devletinin Tamiller'e karşı düzenlediği Demir Yumruk adlı operasyonda tüm ailesiyle birlikte öldürüldü. (y.h.n.)

hatta dönüştürmeye gidiyorlarmış. İşte o dönemde, Dil Tarih'ten bir grup öğrenci, başlarında çılgın bir hoca, Elbistan'a gitmeye karar vermişler; güya geç dönem Hitit harabelerini gezecekler. Elbistan'ın nerede olduğunu biliyor musun?"

Ferdi gülümsedi. "Evet, burada öğrendim."

"Öyle mi?"

"Evet. Bir devrimci, belki de bir devrimci adayı olarak memleketimin siyasi haritasını sürgünde öğrendim. Neyse, sen devam et."

Feride gülümseyerek, "Öğrenmenin yeri yok Ferdi" dedi ve devam etti. "Elbistan'a giderler. Aslında durum ikimizin gezdiği Anadolu'dan farklı değildir: Bozkır ve yoksulluk; hepi topu bu. Yine de Elbistan'a gitmek, işin kolay tarafı. Civar köylere gitmek için ayrıca bir harita bilmek gerekiyormuş. Bulurlar bir kılavuz, düşerler yola. Susuz ve sararmış tepeleri aşıp, sanki demincek kurulmuş kerpiç evli köyleri geçe geçe haritada belirledikleri yere, köye varırlar. Köy, höyüğün üstüne kurulmuştur. Höyüğü inceler, yani yüzey incelemesi yapar, orada kamp kurmaya karar verirler. Bir iki gün geçer, köylülerle hemencecik samimi olurlar. Köylüler, misafirperver; sürekli bunlara yiyecek bir şeyler getirir, bir taraftan da etrafı anlatırlar. Etrafı anlatırken, referans olarak neredeyse hep aynı yerden bahsederler: Halil'in Çeşmesi. Halil'in Çeşmesi merak konusu olur. Hemen yola düşerler. Köyden çok uzaklaşmamışlardır ki, vadilik bir yere varırlar. Biliyorsun, vadilerin güneye bakan yamaçlarıyla kuzeye bakan yamaçları bitki örtüsü bakımından farklıdır. Kuzey, otlu ve serin; güney, çıplak ve sıcak olur. Bu yüzden, hayvanların otlaklarını da korumak için, yerleşimler daha ziyade güney yamaçlarda olmuştur. İşte güneye bakan o yamaçların birinde, büyükçe bir kayanın önünde dururlar. Kayanın altında, tilki deliğinden büyükçe bir delik

vardır. Bunlara yolu gösteren köylü, deliği gösterip, 'İşte, Halil'in Çeşmesi!' der. Herkes şaşkındır. Ortada ne su vardır, ne de daha önce su olduğuna dair bir iz: Kupkuru bir yamaç, büyükçe bir kaya ve bir insanın ancak çömelerek girebileceği bir delik; hepsi bu kadardır. Feride sözüne ara verip su içti. Aradan istifade,

"Feride, ... Böyle güzel hikâye anlatabileceğini kesinlikle tahmin edemezdim" dedi Ferdi, şaşkın.

"İnsan öğreniyor Ferdi; öğrenmenin yeri olmadığı gibi yaşı da yok!"

"Yine mi yaş?"

"Benim bir şikâyetim yok Ferdi."

"Neyse... Sonra?"

"Sonrası..."

Feride gülümsedi. Limmat gemisi, Zürich Gölü üzerinde toprağı yaran pulluk gibi gidiyordu. Geminin burnuyla açılan su, köpürüp dalgalandıktan sonra birleşiyor, demin üstünden geçmiş koca ağırlığı düzleyiveriyordu. Feride, gözleri kıyıda, Ferdi'nin ısrarına yanıt verdi:

"O kadar da geldim, ama nedense gemiye binmek aklıma gelmemişti."

"Ankara'dandır" dedi Ferdi, "ben de gölü çok sonra keşfettim; fakat biliyor musun Feride, su alışkanlık yapıyor. Gerçi senin hikâyende su yok ama..."

"Hayali var ama, o daha büyük alışkanlık yapar."

"Nasıl?"

"Anlatacağım; fakat önce tuvalete gitmem gerekiyor."

Ferdi, tuvaletin yerini tarif etti. Feride gitti. Ferdi, Feride'nin sandalyesine baktı: Boş. Hep bir tarafı böyle boş kalmıştı zaten. Zamanın el çabukluğuyla geçtiği yirmili otuzlu yaşları; ve sanki sonsuz ömürleri varmış gibi, birbirlerine söylemeden, ama aynı cümlelerle ertelediklerı hayatları... Şimdi geride, tıpkı şu anda Feride'nin masada bıraktığı deri ceket, içini dehşet merak ettiği

çanta, yarısı içilmiş su, hafif buruşturulmuş kâğıt peçete ve evet, kendisi. Ferdi, içinde son anda kendisinin de olduğu bir tabloya bakar gibiydi; ama hayat bir tablo değil; dün Feride'nin geldiği, bugün karşı karşıya oturdukları Zürih şehri, Zürih Gölü; çok ileride atlasın bozkır yarısında kalmış bir ön gençlik çağı, Ankara ve onun bozkır ötesi... 'Nerede benim köklerim?' dedi Ferdi, iç sesini daha da yükselterek. 'Köklerim...: İnsanın kaç kökü vardır ki?' Bir kor düştü içine. Hayır, kor değil, içine güneş doğar gibi oldu: Isıtan, ışıtan...

"Ferdi?"

"Hı!"

"Dalmışsın; hatta çok dalmışsın." Yerine oturdu.

"Feride, ..." Ferdi, daldığı derinden henüz tam çıkamamıştı, "İnsanın kaç kökü vardır?"

"Kök mü? Niye sordun?"

"Hiç."

Feride güldü..

"Hititçe'de *hiç*, pek az kullanılmış; sana da az kullanmanı tavsiye ederim yavrum!" Gülmeye devam ediyordu.

"Dur!" dedi Ferdi, işaret parmağını Feride'ye doğru kaldırarak. Doğaüstü bir el, yine doğaüstü bir hızla onu çekip çıkarmıştı derininden. "Hatırlayacağım... Suyakatık, profesör Suyakatık! Doğru mu?" Ferdi'nin gözleri parlıyordu. Eğer doğru hatırlamışsa, bu, yıllar sonra yeşermiş olan üçüncü ağaç dalları olacaktı.

"Evet" dedi Feride, Ferdi'nin uzattığı eli tutup, yumuşacık, masaya indirdi, "Evet, benim yüz elli şairim."

"Utandırma beni."

"Ne güzel, o kadar az kaldı ki!"

"Ne?"

"Utanabilen insan."

Elini Ferdi'nin elinin üzerinden kaldırdı. Bir yudum su içti. Sandalyesine yerleşti.

"Nerede kalmıştım?"

"Halil'in Çeşmesi'nde."

"Ha evet... Köyün bir yarı delisi vardır. Adı Halil. Evlenmemiş, çoluk çocuk yok. Zararsız. Kimin işi olsa yapar; ama para almaz. Para ölçüsü bal dürümü. Örneğin, iki bal dürümüne yonca biçer. Üç bal dürümüne kara patozda[8] çalışır. Neyse, Halil bir gün yine dağ bayır ot toplamaktan yorulup –ki en büyük uğraşı kokulu ot toplamakmış–, topladığı otları başının altına yastık yaparak kaya gölgesinde uzanır. Uyur mu uyumaz mı bilinmez, birden, uzandığı yerden fırlayıp köye doğru koşmaya başlar. Bir taraftan da bağırmaktadır:

'*Su duydum, su duydum, su duydum!*'

Üstü başı toz, terden sırılsıklam, gelip köyün ortasında bağırmaya devam eder:

'*Su duydum, su duydum, su duydum!*'

Köylüler, Halil'in çılgınlıklarına alışıktırlar, ama böylesi ilk kez oluyordur. Sorarlar, 'Halil, hayırdır, su duymak da ne? Görmüş olmayasın?' 'Hayır!' der Halil, kati bir ifadeyle, 'Filanca kayanın gölgesinde uzanayım dedim. Uzandım ki ne duyam, bir şelale; hem de gümbür gümbür!'

Köylüler emindir, Halil kaya gölgesinde uyumuş, rüyasında da su sesi duymuştur. Halil de emindir ama, rüya-gerçek suyu duymuştur. Halil günlerce kayanın altını kazır; ama su yoktur. Köylünün yeni eğlencesi olmuştur. Halil'i her gören kızdırmak için takılır:

'Halil, de bakalım suyu bulunca ne yapacan?' Halil, her seferinde, ciddi bir soru sorulmuş gibi ciddiyetle yanıtlar:

8. Biçilmiş ekinleri saman-tane karışık harmanlayan makine. (y.h.n.)

'Her tarafa ağaç dikecem, her tarafa.' Eliyle etrafı gösterip, 'Cahiller, görmüyor musunuz, toprak su istiyor. Bu toprak güzel. Bu toprağa bir tas su dök, değil kayısı, şeftali bile verir. Baharda niye her taraf yeşil; çünkü göğün suyu iniyor. Ama yerin suyunu bulayım, ağaçları dikeyim. Benim, Malatya ziraatinde arkadaşlarım var. Hemen çitil[9] verirler. Kaysılar, şeftaliler olsun, görün o zaman. Çocuklar hariç tekinize koklatırsam şerefsizim.'

Halil suyu bulamaz. Köyü terk eder. Bir ara Malatya'da olduğu söylenir; ama onu bir daha gören olmaz; kaybolur gider. Fakat Ferdi, asıl hikâye bundan sonra başlıyor. Sultan Hoca o köye yıllar sonra, bu sefer hoca olarak gittiğinde ne görsün: Her taraf meyve ağacı."

"Nasıl yani, su var mıymış?"

"Hayır. Artezyen kuyular ve taşıma su! Sultan Hoca'nın bütün öğrencileri bu hikâyeyi bilirler. Hoca, her fırsatta mutlaka anlatırdı: '1960'larda o köye gittiğimizde, kişisel tarihlerimizi bir anlığına unutabilsek, değil Hitit harabelerine, bizzat bir Hitit köyüne geldiğimizi sanabilirdik; ama yıllar sonra orası bozkır ortasında bir vahaydı... Çocuklar, birimizin, ama en az birimizin rüya görmesi gerekir. Ben, yıllarımı toprağın altında ne var diye geçirdim, ama asıl hikâyeye toprağın üstünde, insanın içinde rastladım.' " derdi.

* * *

Saat: 10:05. Rota: Rapperswil.
Mevki: Thalwil. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 6

61 yaşındaydı.

9. Fidan. (y.h.n.)

Uzun boylu, dolgun, gözleri yerde, somurtkandı. Öfkeli bakardı; yahut sevgiyle bakacağı kimsesi yoktu. Luzern[10] tarafından; bir kız kardeş, anne, baba, mutluluk veya mutsuzluğu olmayan bir ailedendi. Babası, yakışıklı ve yumuşak bir İsviçreliydi. İnşaatlarda çalışır, çalışmaktan yüksünmezdi. Annesi silikti. Çok zorda kalmadıkça konuşmaz, konuşunca da kısa cümleler kurardı. Kız kardeşe gelince; onunla hep küstü.

Yaşı yetince evi terk etti. Asiliğinden değil, sıkıldığından yaptı bunu. Zürich'e yerleşti. Bir firmada işe başladı. Üşümek nedir bilmezdi. Yaz kış gömlekle dolaşırdı. Sevgilisi olmadı; olduysa da kayıtlara geçmedi. Herr Schläger, kalın defter tutmazdı. Günlük öteberisini, cebinde taşıdığı telefon defterine yazar; yazdıklarını çoğu zaman okumazdı. Zaten, liste gerektirecek bir hayatı olmadı. İnsan, akşam demleneceği restoranı ya da ayin titizliğinde gidip geldiği işini de yazacak değildi ya. Bir tek hafta sonları sıkıntı oluyordu. Yaş kemale erince ona da çare buldu. Cuma gecesinden başladığı içkiyi, pazartesi sabahına kadar sürdürür, masadan kalkıp işe giderdi.

Kasaptı.

Mezbahada çalışıyordu. Kanı sudan daha çok görmüştü. Zaten su üçüncü sıradaydı: Kan, bira ve su. Bunu hiç sıkıntı etmedi; hatta böyle bir sıralaması bile olmadı. Kiliseye gider miydi? ... Hayır! Katolikti. Vergi beyannamesinde kilise vergisi de öderdi. Kiliseye gitmezdi, ama kiliseyi gerekli bulurdu. Elbet, restorandan sonra gidecek bir yer olmalıydı; hiç gidilmese bile.

İki odalı bir evi vardı. Evinde mutfak var mıydı bilemedi. Dağınıktı ama çok düzenli bir hayatı vardı. Tarihi sarkmış tek faturası olmadı; bira parasını ayırmadan önce faturalarını öderdi. Her zaman oy kullanmadı ama ayık-

10. Zürih'in güneyinde bir şehir/kanton. (y.h.n.)

lığına denk geldiyse kullandı da. Politik bir görüşü yoktu. Daha doğrusu, paket yapılacak bir görüşler bütünü olmadı. Mesela, birayı hep şişeden içti. Bu, kendisi için bir yasaydı ama görüşü değildi. Kasapların tersine, sosis salam severdi. Bira Haldengut; sigara Brunette, yemek St. Galler sosisi.

Son zamanlarda topallıyordu. Sol kasığında çekme vardı. Hiç gitmediği doktora gitmek zorunda kaldı. Çok ayakta kalmaktan, ki işte bütün gün ayaktaydı, kaslarına yüklenme olmuş; çok geciktirdiği için de artık ameliyat olması gerekiyordu. Doktor ne dediyse kabul etti. Ameliyat tarihi ve yeri belirlendi. Zürich Unispital'de[11] 4 Temmuz 2012, saat 08:00'de ameliyata alınacaktı. Kimseye haber vermedi; haber verecek kimsesi de yoktu zaten. Bu, Herr Schläger'ın görünen tarafıydı, ki o, lazım olduğu zaman, genellikle diğer tarafı kullanırdı.

Ameliyat olacağını öğrendikten sonra, ne kadar içerse içsin, etine değecek bıçağın dişlerinde kamaşmasına engel olamıyordu. Acı değildi hissettiği, dişleri kamaşıyordu sadece. Sık sık elini sol kasığına götürüyor, bıçağın muhtemel yerini incelemeye çalışıyordu. "Hayır! Hayır bunu istemiyorum!" İçinde fırtınalar kopuyordu. Hiç canlı hayvan kesmemişti. Günahı yoktu. Kesilmiş hayvanı parçalamak hayvana acı vermezdi ki! "Hayır! Bütün bunları, bir gün etimde bıçak olsun diye yapmadım!"

Herr Schläger abarttığını düşünüyordu. Sıradan bir ameliyata bu kadar anlam yüklememeliydi. Ama...

Cumartesiydi. İsviçre yazı coşmuş, güneş Zürich Gölü'nü gözüne kestirmiş, buharlaştırmakta kararlıydı. Hava, değil gömlekli, çıplakken dahi sıcaktı. Herr Schläger, sabah erkenden kalktığı evinde dört dönmüş; duş almış, kahvaltı yapmış –sanırız en son kahvaltıyı baba evinde

11. Zürih Üniversite Hastanesi. (y.h.n.)

yapmıştı–, ödenmiş bütün faturalarını masaya dizmiş, saklı gizlide eskiye dair ne varsa büyük bir titizlikle gözden geçirmiş, ne zaman ve niye aldığını hatırlamadığı takım elbisesini giymiş, ayakkabılarını siliyordu. Evden çıktı. Kapıyı hafif aralık bıraktı.

Zürich Enge[12] tren istasyonuna geldiğinde, saat 7:45'ti. S8'in[13] gelmesine dört dakika vardı. Peronun ucuna kadar yürüdü. Ceketini ilikledi, hiçbir şey düşünmeden veya ucu kaçmış düşünce yumağını sağdan soldan çekiştirerek beklemeye başladı. Burası Zürich'e ilk ayak bastığı yerdi. Babasını özlemişti. Keşke annesi önce ölseydi. Luzern'de kalsa daha iyi olurdu belki. Yine de Zürich güzel şehir... Düşünce yumağını bıraktı. Raylar gıcırdamaya başlamıştı. Gözünü tünele dikti. Uğultu gittikçe şekilleniyor, tren sesine dönüşüyordu. Birden trenle göz göze geldi. Çoktandır kimsenin gözüne bakmamıştı. Hafif dengesini kaybeder gibi oldu; toparlandı. Trenle arasında iki insan boyu kalmıştı ki, şaşırtan bir zamanlama ve çeviklikle kendini raylara bıraktı.

Adı Josef'ti.

* * *

Saat: 10:15. Rota: Rapperswil.
Mevki: Horgen. *Rüzgâr: Hafif.*
Sahife No: 7

Limmat gemisinin ikinci katında, iki kişilik ufak bir masada, iki kişi, göl suyunun yırtılan sesini masalarına almış, susuyorlardı. Feride'nin gözleri, kıyıda mekik misali bir sağa bir sola gidip gelen banliyö trenlerindeydi.

12. Zürih'te bir semt. (y.h.n.)
13. Weinfelden (TG) ile Pfäffikon (SZ) arasında çalışan banliyö treni. (y.h.n.)

Sanki her geliş gidişlerinde kıyıyı göle dokuyorlardı. Ferdi, dünden beri ikide bir içine düştüğü bilmezlik kuyusundaydı yine. İç sesinin gürültüsünden başka bir şey duyduğu yoktu: 'Feride mutlaka önemli bir şey söylemek istiyor ve galiba bunu anlamamı bekliyor. Peki ne? Belki de, evet belki de, öylesine gelmiş, öylesine aramış ve şu anda öylesine karşı karşıya oturuyoruzdur. Olsun ama, öylesine de olsa, şu an, tek gerçeğimiz ve yılların ertelediği iki kişilik hayatımızın ta kendisi. İki kişilik? İki kişilik hayat mümkün değil ki ama. Şu göl, kıyısına mukim şehir, üstünde yüzen gemi, gemi içinde onlarca insan, kıyıda durmadan işleyen otomobil ve trenler; ağaçlar, balıklar, göl dibini döşeyen yosunlar, hepsi hepsi iki kişiden çok daha fazlası değil mi...'

"Ferdi, istersen sesli düşün, belki faydam dokunur sana."

Tanıdık bir sesti; düştüğü kuyudan onu yine çekip çıkaracak tek tanıdık ses. Ferdi, bakışlarını Feride'ye çevirdi.

"Niye geldin?"

Feride bu soruya hazırlıksızdı. Bocalar gibi oldu ama çabuk toparlandı.

"Bunu mu düşünüyordun?"

"Evet. Yani dünden beri ..."

"Trenler" dedi Feride, başıyla kıyıyı göstererek, "renkli bir kuşak gibi geçip duruyorlar." Konuyu hızla değiştirmişti.

Ferdi yüzünü kıyıya döndü,

"Evet, renklidirler..."

"Niye? Sanki trenleri sevmiyormuş gibi konuştun."

"Ben mi? Nasıl sevmem? Unuttun mu babam demiryolu mühendisi. Evimiz, ben küçükken, hep demiryolu kokardı. Bilir misin nasıl bir kokudur?" Hayır yaptı mimikleriyle Feride.

"Metal, pas, sıcak ve odun karışımı bir koku... Çok sevmezdim."

"Baba kokusu yani..."

"Bilmem. Belki de. Burada bir de ölüm vardır içinde; muhakkak." Feride anlamamış gözlerle Ferdi'ye bakıyordu. "Ölüm diyorum, intihar yani. Bazen anons geçerler istasyonlarda, 'filanca ile falanca arasında *Personenunfall*[14] olduğundan, yol, geçici bir süre için kapanmıştır' diye. Biliyor musun anlamı ne?" Ferdi, Feride'ye baktı. Feride, hayır manasında başını salladı. "İntihar demek. Ve bizler, bir telaşın içinde zaman kovalayanlar, istasyonda ya da bir tramvay durağında hiçbir şey olmamış gibi; demincek içimizden biri intihar etmemiş gibi, yüzümüze hayatın rezilliğini haykırmamış gibi gazetemizi okumaya devam eder, cep telefonumuzla uğraşır, çantamızı karıştırır, ayak ayak üstüne atmış oturmaya devam eder; yahut en duyarlımız, içinden, fısıldar gibi 'tüh' der geçeriz. Sonra kaldığımız yerden hayata devam ederiz. Budur! Bir insanın aramızdan çekip gitmesi, büyük harflerle KENDİNİ ÖLDÜRMESİ hepi topu bu kadar zamanımızı alır. Hatta, ufak ufak içimizde öfke kabarmaya başlar: 'Madem kendini öldürecektin, ne diye bizi sefil ediyorsun?' demeye başlarız. Unuturuz; onun, bunu bilerek ve isteyerek yaptığını... Feride?"

"Efendim."

"İntihar etmeyi hiç düşündün mü?"

"Yok. Ankara'da buna pek zaman bulamıyoruz."

Ferdi'nin gözlerinde öfke ve kırgınlık belirdi. Feride gördü.

"Ciddi söylüyorum bunu. Toplu bir intihar seremonisindeyiz belki de. Belki de gerek kalmıyor. Freni boşalmış bir kamyon veya belediye otobüsü ya da trafik

14. İnsan kazası. (y.h.n.)

lambasını, yaya geçidini lüzumsuz bulan bir maganda alıveriyor canımızı." Sustu. Geldiğinden beri ilk kez içinde bir ürperme duydu. Ürpertinin sebebi, içine düşen soruydu? Nefesini toparlayıp sordu:

"Peki sen?"

Derin bir nefes aldı Ferdi. Uzağa bir yere sabitlediği bakışlarını, panoramik çekim yapan kamera misali dolandırıp Feride'nin yüzünde noktaladı.

"Evet."

İçinde on binlerce kelime, binlerce cümle, hayat ve nihayet insan taşıyan bir 'evet'ti bu: Keskin. Çıplak. Soğuk. Sıcak. ... Feride, ürpertisinin hüzün ve acıma karışımı bir duyguya dönüştüğünü hissetti. Bardağında kalan son yudumu da içip, bardağı elinde ufak ufak salladı. Durdu. Bardağı, masaya ses çıkarmayacak şekilde bıraktı.

"Ferdi."

"Efendim."

"Su duyanlar intiharı düşünmez diye biliyordum."

"İltifatın için teşekkür ederim ama düşünmez de ne olur? Bak, Halil almış başını gitmiş. Bir çeşit intihar işte. Kaldı ki, ..." Ferdi cümlesinin başına üç nokta alıp sustu. Küfretmek istemiş, edememişti.

"Küfretmek istedin değil mi?"

Limmat gemisi gölden havalandı. Geminin gövdesinden sular akıyordu. İleride Alpler'in karlı başı görünüyordu. Orman da havalanmıştı. Çok sürmedi göl suları, evler, binalar, yollar; koca bir uçar kentti Zürih. Hepsi hep beraber uçuyorlardı...

"Birbirimizi unutmamışız" dedi Ferdi, başı döner, sarhoş halde. "Feride, biliyor musun, şu anda her şey uçuyor, her şey..." Gülümsedi Feride.

* * *

Saat: 10:40. Rota: Rapperswil.
Mevki: Männedorf. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 8

"Belki de hiç gerek yok intiharı düşünmeme; zaten ölüyorum. İsimsiz bir kuşağın isimsiz bir parçasıyım. Çok uzaklara savrulmuş, kendini bir arada tutabilmek için yine kendi şehr-i vücuduna gömülmüş bir isimsiz. Ölüyorum işte. Yapabildiğim tek şey, mağdur olmadığımı haykırabilmek. Ama ne değişiyor? ... Hiçbir şey! Belki de kuşağımın payına düşen buydu. Öyle ya, bir ormanda bütün canlılar göknar değildir. Bazılarımız göğü göremeyecek, bulutlara yüz süremeyecek. Bütün yapabileceğimiz, belki de, bir şehirde, o şehrin orta yerinde hayatta kalabilmiş üç dört ağacın toprağı dibinde bir parça azot olmak olacak. Gezi bize bunu söyledi. Hem kahramanlığın da içi boş bir şey olduğunu gösterdi. Sanki, yıllardır çektiğimiz nefes darlığına son verir gibi oldu; birdenbire oksijene doyduk. Bizim bile ta burada yüzümüze kan yürüdü."

Feride, dalmış, uzaklarda bir yerlere bakıyordu. Ferdi'ye dönmeden,

"Koca ülkenin yüzüne kan yürüdü" dedi, sustu.

Ferdi, konuşmasına es almış gibi, kaldığı yerden devam etti.

"Eski bir dilin şifresini çözer gibi... Koca bir tarih aydınlanıverdi. Gölgeler kısaldı. Ve bence en önemlisi, alçakgönüllülüğü bir kez daha keşfettik. Okyanusun en ıssız köşesinde, her gün, yüksünmeden; alkış iltifat beklemeden, suyu dokuyan mercan gibi yaşayan insanlarımızın varlığını fark ettik. Yemin olsun, dünya tam da o insanların yüzü suyu hürmetine dönüyor. Kimse bilmez onları; tıpkı yağmurda hangi damlaların seni ıslattığını bilememen gibi..." Sustu. Bir yelkenli, ters yönde, suda

seken taş misali geçti. İleride Villa Alma, ağaçlar arasında, parlak teniyle göle göğüs açmıştı. "Adliye Sarayı'nın arka merdivenlerinden indirdiler bizi. Biliyor musun, etraf demiryolu kokuyordu. Babamı özlediğim tek andır o an. Önde polis, yanda polis, arkada polis. Başım önde; ama sanki her şeyi görüyorum. Âşık olduğum yere üç adım ötedeyim. Ve biraz ileride Sıhhiye Köprüsü. Bunu sana, çıktığımda söyleyememiştim ama şimdi rahatlıkla söyleyebilirim, evet o gün, senin kızdığında bana söylediğin gibi kendimi Sıhhiye Köprüsü kadar çirkin hissediyordum. Oysa, sorguda iyi dayanmıştım. Kendimle gurur duyabilir, hatta övünebilirdim. Ama öyle olmadı. Polis, işkence, savcılık derken, apar topar Ankara'nın içinden geçirip, Ankara'nın içine koydular bizi. Biz?" Yüzüne hüzünlü bir gülümseme yayıldı. "Kimdik biz? Ne yapmıştık? Ne yapacaktık? 'Anayasanın tamamını yahut bir kısmını...' " Güldü. "Polis, soruyor bana, 'Lan oğlum nesini beğenmediniz de değiştiriyorsunuz bu anayasayı?' Gülmemek için zor tuttum kendimi. Anayasa? Anayasayı hiç okumadım ki! Feride, İsviçreliler en çok neyimize şaşırıyorlar biliyor musun? İşkenceyi gülerek, gülümseyerek anlatmamıza. Öyle oluyor, sen de yaşadın, biliyorsun. Gülmek, galiba, hayatın yumuşatıcısı... Sonra sen geldin. Ulucanlar Hapishanesi... Annem, yerine seni göndermiş."

"Hayır, yerine değil! Bizzat ben gireyim istedi."

"Neyse işte. Çok güzeldi."

"Benim için değil ama. Çocuk yapmamaya o gün karar verdim.

"Anlamadım!"

"Anlamayacak bir şey yok; çocuk yapmamaya o gün karar verdim diyorum."

"Ama dün, çocuğumuz olsun ister miydin diye sordun."

"Evet."

"Evet de, ..."

"O kadar matematik fizikle uğraştığın halde, bazen dümdüz oluyorsun."

"Sıhhiye Köprüsü gibi mi?"

"Can, Ferdi Taşlık, sendeki değil, sevdiğindekidir. İnsan en kolay kendi acısına katlanır. O gün, anneni görsen, ama benim gözümle, bir kadın olarak, sen de benim gibi düşünürdün."

"Yine mi biz erkekler?"

"Evet, yine siz erkekler. Devrim denen şeyin en çok nesini sevmiyorum biliyor musun? Çükünü. Ne vakit devrim, çükünü keser, Kibele'ye kendini adayan keşişler misali, işte o devrim benim devrimim."

Ferdi, çaresiz bakıyordu Feride'ye.

"Demin, her şey uçuyor demiştim ya, vazgeçtim, her şey yerli yerinde Feride. Aradan geçmiş yirmi yıl ama değişen hiçbir şey yok. Nasıl oluyor bilmiyorum, ben istersem astrofiziği anlatıyor olayım, önünde sonunda iş gelip erkeklikte bitiyor."

* * *

Saat: 11:03. Rota: Rapperswil.
Mevki: Insel Ufenau. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 9

"Feride istersen içeriye de geçebiliriz; eğer üşüyorsan?"

"Bu manzara ve rüzgârı bırakıp bir yere gitmem; ama biraz ayağa kalkmak istiyorum. Ayaklarım uyuştu."

"İstersen ön tarafa yürüyelim. Üstü açık oranın."

"Olur." Feride, eşyalarını almaya davranmıştı ki,

"Çantanı al yeter bence, montun kalsın. Ben de bırakıyorum." Merdivenlerden alt kata inip öne yürüdüler.

Kalabalık sayılırdı. Bir Japon turist kafilesi, kendi arasında ufak bir karınca kolonisi misali hareket halindeydi.

"Feride" dedi Ferdi, kısık sesle, "bu bölüm, Titanik bölümü." Gülümsedi. "Vallahi. Sevgililer burada Titanik pozu verirler."

"Batmak da dahil mi?"

"Yok. Gerçeği o kadar taklit etmeye gerek yok. Bir tane var ve yeterince sıkıcı zaten."

"Ne?"

"Gerçek."

"Ama, bu lacivert gerçeğin sıkıcı olduğunu sanmıyorum." Geminin hafif havaya kalkık burnundan arı göle bakıyorlardı. "Aaa, ada değil mi bu? Gölde ada da mı varmış?"

"Evet. Gerçeğin küçük bir kopyası. Farzet ki dünya turundayız ve bu da sayısız adalardan biri."

"Farzet ki bir hayat yaşadık zaten Ferdi, ..." Sesini kısarak devam etti: "Artık, etmek istemiyorum ama." Ferdi daha da yaklaştı Feride'ye. Şimdi aralarından sadece rüzgâr geçebiliyordu. Zürich Gölü, açık lacivert parlıyordu. İleride Ufenau adası, burnunu sudan çıkarmış; püsküllü mısır koçanı misali yemyeşildi. Feride, kendi içinde sürdürdüğü konuşmasını, sesi hafif açılmış, uzak ülke radyosu misali dışarıya taşıdı. Sözleri, yarılan suyun sesi eşliğinde sanki cızırdıyordu. "Dün bahsettiğim Frigyalılarla ilgili saha çalışmasında, mola vermiştik. Sultan Hoca, bozkırı gösterip, 'Tıpkı deniz gibi, değil mi çocuklar?' diye sordu. Bozkır büyüyen ben ve o –Sultan Hoca Kırşehirliydi– hariç hiç kimse kabul etmedi bunu. Denizi gören bütün arkadaşlar, nedense, bozkırın denize benzerliğini bir türlü görememişlerdi. Sultan Hoca bana dönüp, 'Feride, sen doğma büyüme Ankaralıydın değil mi?' diye sordu. 'Hayır' dedim. Şaşırdı. 'Doğma İstanbul, büyüme Ankaralıyım.' Çok hoşuna gitti. 'Desene kökün

suda, başın bozkır; yine de insan, Feride, doğduğu değil, büyüdüğü yere benzer' dedi. 'Hocam, yapmayın, nerem Ankara'ya benziyor?' diye itiraz ettim. Ne dedi biliyor musun?" Ferdi, Feride'ye döndü. Gölün rengi Feride'nin beyaz tenine karışmış; yüzü, hoş, kumral bir tona dönüşmüştü. "İnat. Meğer inadım Ankara'ya benziyormuş."

"Ne güzel söylemiş."

"Ciddi misin?"

"Evet, ciddiyim."

Tekrar manzaraya döndüler.

"Sultan Hoca, hayatımı çok değiştirdi; hatta, ..." sesinin perdesini pişmanlığa alıp, "o inadım olmasa kökten de değiştirebilirdi. Ben de bunu sana itiraf etmiş olayım. Buraya, yanına, gelmeyi düşünmüyor değildim. Hatta neredeyse 'inadımı' kırmıştım; fakat Sultan Hoca öyle söyleyince, bir kez daha düşündüm... Ferdi, aslında, ..." eliyle Ufenau'yu gösterip, " şu ada göle inat, değil mi?"

"Bilmem. Doğada inat var mı ki?"

"Okuduğum bilim kitaplarında rastlamadım diyorsun... Her şeyi yazamaz ki onlar." Ferdi, sessizlikle geçiştirdi. "Bence doğada en çok inat var. Ada göle inat, göl karaya inat, dağ ovaya inat ve en mühimi, kadın erkeğe inat... Madem bende de ondan bir parça var, neden onu kırayım ki diye düşündüm. Ama yine de bilemiyorum; sanki, doğru bir şeyi yanlış ve yanlış yerde kullanmışım gibi bir his var içimde."

"Feride, Bardacık Sokak'taki evi niye satın aldın?"

"Bak işte onu biliyorum: İnat. Madem siz bizim hayatımızı istediğiniz gibi kesebiliyorsunuz, ben de onu eskisi gibi bağlayabilirim inadı; ama, dediğim gibi, olmuyor."

"Boş mu şimdi?"

"Hayır, boş değil! Nefret ettiğim şeyi ben de yaptım."

"Neymiş o?"

"Dershaneye kontenjandan gitmiştim, biliyorsun."

"Evet, biliyorum; üstelik o adamdan nefret ede ede."

"O adam gibi oldum işte." Ferdi, Feride'ye döndü. Anlamamıştı. "Anlamayacak bir şey yok; babam gibi oldum, o adam gibi oldum, hızla annem gibi oluyorum; ne kadar karşıtım varsa onu oluyorum. Sonunda hayırsever de oldum. Belki de günahlarımı ödemenin kolay bir yolunu buldum. Belki de..." Feride cümlenin sonunu getirmedi. Nefesini tazeledikten sonra başka bir cümleye devam etti. "Üç öğrenci kalıyor; ikisi benim fakülteden, Hititoloji'den; biri de senin meslektaşın olacak, makineden."

"İnanmıyorum!" Feride, gözleri gölün suyunda, aklında uçuşan binlerce kelimeyle başını salladı.

"Ben de."

* * *

Saat: 11:15. Rota: Rapperswil.
Mevki: Rapperswil (Varış). Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 10

"Biliyorum. İçinde bana dair bir sürü dal kırıldı. Kırılsın. Çoktan kurumuş olmalılardı zaten; üstelik, kuruyan her şey kırılmayı hak etmiştir. Herkesin ilk fırsatta terk ettiği bir şehirde, yalnız ve bir kadın olarak ayakta kalmak; inan bana Ferdi, yeşermekle değil, kurumakla mümkün. Ruhun, iç ırmakların, yaşam sevincin ve daha bir sürü şey kuruyup gidiyor. Yetmiyor, toz fırtınasında kalmış, sam yeline tutulmuş ceylan misali kimi vakit, kartal gölgesini sığınak sanıyorsun. Tuhaf bir hayat mücadelesi. Her sabah, tartışmasız her sabah kavgaya uyanıyorsun. İçinde yaşadığın ülkenin ruhunu ruhundan ayıklama kavgası; ve bir balığın, denizin tuzunu pulla-

rından uzaklaştırmak istemesi kadar beyhude. Sana hayat mı veriyor, senden hayat mı alıyor belli değil. Rus klasiklerindeki Moskova; Emma'nın[15] hayalini kurduğu Paris, Pip'i[16] baştan çıkartan Londra'ya benzer hiçbir tarafı yok: Ankara. Ankara'nın niye hiç doğru dürüst romanı yok? Düşündün mü? Hayır, düşünmemişsindir. Düşün bence. Hatta içinde beni de düşün, hatta hatta kendini de düşün. Söyle Ferdi, ne yazardın? Bak, dört kişinin Kızılay'da bir araya gelme hikâyesini bile yazamamışsın. Neden? Mühendis olduğun için mi? Hayır. *Tutunamayanlar*'ı bir mühendis yazdı. İşin içine Ankara girdi mi her şeyi senin yazman gerekir. Şehir o kadar nekes ki, hece koklatmıyor. Boğazköy'e gittiğimizde, hatırla, hiçbir şey duymuyorum demiştin. İşte onun gibi. Toprağın altında. Saklı! Dışarıya taşan tek satırı yok. Kapağı kapatılmış bir kitap, hikâyesine ne kadar cimriyse, o kadar cimri. Hepsini sen bulmalısın, hepsini. Al sana inat. Gel ki, benim memleketim, doğru, kabul ediyorum, İstanbul'dan yazılır; ama Ankara'dan anlaşılır. Kim anlamak istiyor ki dersen, başka bir soru. Pek kimsenin anlamak gibi bir derdi yok. Gülten Akın'ın dediği gibi: kimsenin vakti yok, durup ince şeyleri anlamaya.[17] Tesadüf mü, Ankara'da yazmış bunu. Durmak, anlamak ve hissetmek: Bu masanın yüzeyi kadar düz, aramızdaki mesafe kadar kısa, tonlarca ağırlıkla suda yüzen şu gemi kadar mucize... Ferdi, biz Ankara'da bir mucizeyiz her sabah; ama her sabah. Şimdi gelmiş karşında... Söylemesi zor be Ferdi. Bunca zaman sonra, filmin yanlış kurgulandığını son karede fark etmek dehşet verici. Niye

15. *Madam Bovary* romanın kadın kahramanı: Emma Bovary. (y.h.n.)
16. Charles Dickens'ın *Büyük Umutlar* romanının erkek kahramanı. (y.h.n.)
17. "İlkyaz", Gülten Akın. "Ah, kimselerin vakti yok / Durup ince şeyleri anlamaya". (y.h.n.)

geldim?" Sustu. Suyun hışırtısı kesilir gibi oldu. Limmat, Rapperswil'e yanaşmak için manevra hazırlığındaydı. Ters atılmış virgülün sol yakasından ucuna varmışlardı. Feride, kapakları açılmış baraj gibi fışkırmıştı. Ferdi, yıllardır kesilmiş suyunu bekleyen balık benzeri, suyun geldiğine mi sevinsin, seline kapıldığına mı üzülsün bilemedi. Kendisi hakkında çoğu zaman Feride'nin dediği gibi düşünüyordu: Düz ve rasyonel.

"Feride, ben seni yazsaydım, kesinlikle başka bir insanı yazmış olurdum. Mesela, çok net, yardımseverlerden nefret ederdi derdim. Şefkat yoksunu derdim. Küfürbaz ve sivri derdim. Ben, ... Feride, ... galiba, senin kadar değişmedim. Yine gerinde kaldım işte".

"Kötü mü bu?"

"İyi mi peki?"

"Değişmemek mümkün değil ki Ferdi; fakat nedir değişmek? Bütün hücreleriyle değişir mi insan, ruhu mesela, duygulanışı; baştan sona değişir mi?"

"Bilmiyorum."

"İki gündür, durmadan yük atıyorum ruhumdan. O kadar yüklenmişim ki! Aynamda seni görünce fark ettim. Oysa kendimi koruyabildiğime o kadar emindim ki. Ne büyük yanılgı! Demin bir kısmımız gübre olacak dedin değil mi? Öyle anladım ben. Çürümek değil midir bu? Ben çürümek istemiyorum. İçimdeki kadın hep dans etmek istesin istiyorum. Zor değil ki bu. Ama Sultan Hocamın söylediği oldu... Herkes kendi şehrine benziyor. Riyakâr, paragöz, kendimci, ilkesiz ve çirkin. Sıhhiye Köprüsü'ne haksızlık etmişiz. Dedim sana, koca ülkeyi, estetikten yoksun, çirkin bir kara parçasına çevirdiler. Atlasımda dünyanın bütün renklerine boyasam ki ne. Boş. Ben de, biz de onun gibi olduk. Gel, diyorum sana ama ... nereye geleceksin! Koca bir çirkinliğe, koskoca bir riyakârlığa mı! Evet, bir erkek olarak sana çok

haksızlık ettim; ama çoğunda haklıydım. Fakat bu haksızlık benim değil. Hiç olmazsa baştan söylemiş olayım. Galiba ülkemi seviyorum. Eğer öyleyse bugüne kadar şu kadarcık olsun kendimi tanıyamadığımı düşüneceğim."

Ferdi, kelimeyi sonsuz parçaya bölüp telaffuz etti.

"Sevmek!"

"İnanmıyorsun değil mi?"

"Demin dedim ya, seni yazsaydım başka bir insanı yazarmışım diye, en çok da 'sevmemen'i' yazardım."

"Kabul etmeliyiz ki birbirimizden çok uzak kaldık. Sonsuz ve –böyle ifade ettiğim için özür dilerim– iğrenç bir sahiplenmeyle birbirimizi bağladık. Yapmamalıydık. Kendi payıma özür diliyorum."

"Bunu mu söylemeye geldin?"

"Hayır."

"Acıktın mı?"

"Evet."

Limmat gemisi Rapperswil iskelesine, son durağına bağlanmış, yolculuğuna on dakikalığına ara vermişti. On dakika sonra, gerisin geri, bu sefer virgülün sağ kıyısından Zürih'e dönecekti.

* * *

Saat: 11:30. Rota: Rapperswil.
Mevki: Rapperswil (kalkış). Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 11

Öğle yemeği için içeriye geçmişlerdi. Pazar gününün ilk seferi olmasından olsa gerek, Limmat tenha sayılırdı. Mayıs güneşi tepede kızarmaya başlamıştı. Servisi beklerken ikisinin de şaşırdığı bir olay oldu. İsmail Kaptan ziyaretlerine geldi.

"Sizi ön güvertede gördüm. Rahatsız etmiyorum umarım."

"Ooo İsmail, buyur, buyur otur. Tanıştırayım." Ferdi ayağa kalkmıştı. "Feride, ..." dedi, devamını getiremedi. İsmail, Feride'ye elini uzattı.

"Girişte görüşmüştük zaten. Ben İsmail, memnun oldum."

"Ben de memnun oldum, Feride. Evet, görüştük."

"Feride Hanım, azıcık açık sözlüyümdür, baştan söylemiş olayım; umarım kabalığıma yormazsınız..."

Feride, İsmail'in sözünü bitirmesini beklemeden, gülümseyerek,

"Sorun değil, İsmail Bey, aynı sayılırız" dedi.

Ferdi araya girdi,

"İsmail otursana."

"Çok az zamanım var Ferdi; ama iki dakika sizi rahatsız edebilirim." Yan masadan, buranın sahibi benim rahatlığında, bir sandalye çekti. Oturdu.

"Feride Hanım, siz bana çok tanıdık geldiniz; açık açık söyleyeyim."

Feride gülümsedi.

"Siz de bana."

"Benimki normal. Biz Lazlar açık kimlik dolaşırız zaten."

"Severim Lazları İsmail Bey. Hem ne güzel, Arheveli İsmail'le de adaşsınız."

"Çok teşekkür ederim. Çevremden pek az duydum bu iltifatı."

"İsmail, Feride şiir düşkünüdür." İsmail, Feride'ye baktı. Bir an gözleri parladı.

"Ne güzel. Biz de, Feride Hanım, epeydir Ferdi ile limoniyiz; ama şahsen ben niye tartıştığımızı bile unuttum."

"Vallahi ben de unuttum."

Feride, hiç üstünde durmadı.

"İsmail Bey, Zürih Gölü'nde Karadenizli bir kaptana rastlamak ancak kitaplarda olur sanırım."

"Kim bilir Feride Hanım, belki de kitabızdır zaten. Akdeniz, Karadeniz derken gelip buraya kanaat getirdik. Bizim orada, bilmem hiç kulağınıza geldi mi, dolunayda, aya baktığınızda büyükçe bir krater, yan yatıp uzanmış bir insana benzer. Bizim büyükler, 'İşte' derlerdi, 'aramış taramış, dünyada sığacak yer bulamamış, gidip oncacık yere sığmış.' Ben de buraya sığdım; ama Feride Hanım, Ay gibi, Zürih Gölü de dünya manzaralıdır. Belki Ferdi anlatmıştır, gölün bu tarafına" eliyle Zollikon, Küsnacht tarafını gösterip, "Goldküste[18] denir. Şimdi dönüşte oralara da uğrayacağız. Goldküste, Altın Yaka demek; değil mi Ferdi?" Ferdi başıyla onayladı. "Yani, kodamanların, zenginlerin mekânı; dünyanın bütün zenginleri, batan güneşte, yer yer altın renginde parlayan kıyıya gelip yerleşmişler. Karşı taraf da, bir ismi yok, işte onlara nazire, diğer dünyayı temsil eder. Mesafe küçük, dediğim gibi; ama dünya manzaralı..."

"İsmail Bey, kaptanlar gizemli insanlardır diye biliriz, ki siz, gerçekten öylesiniz."

İsmail güldü.

"Yok Feride Hanım, herhangi bir gizemim yok. Ben" eliyle Ferdi'yi gösterdi, "Ferdi ve diğer arkadaşlar, devrim dersinde çakmış talebeleriz. Gizemimiz falan yok." Hemen sözü değiştirdi, "Siz, memleketten mi?"

"Evet. Dün geldim, bugün gidiyorum."

"Yapmayın. Ateş almaya mı geldiniz? Bakın memleketimiz güzel. Gölümüz küçük; ama dediğim gibi, hikâyesi uzundur. İki gün yetmez."

"Haklısınız, memleketiniz güzel; ve eminim, dediğiniz gibi, hikâyesi de uzundur; ama benim zamanım bu kadar."

18. Zürih Gölü'nün doğu kıyısında zenginlerin oturduğu bölgeye verilen ad. (y.h.n.)

"Akraba mısınız?" der demez, fazla ileri gittiğini fark etti. "Çok soru soruyorum değil mi?"

"Yok yok estağfurullah." Feride Ferdi'ye bakıp devam etti. "Akraba değiliz, ... ama sayılırız da. Yani" hüzün dolu bir gülümseme çizgisi belirdi yüzünde, "bizim de, cürmümüze tezat, tıpkı Zürih Gölü gibi, hikâyemiz azıcık uzun."

İsmail, potunu düzeltmek için hemen başka konuya geçti.

"Anladım. Ferdi hâlâ Helvetiaplatz'ın orada mı oturuyorsun?"

"Evet. Hâlâ oradayım."

Sessizlik oldu. Sessizlik kısa süreli olsa da, bu tür –henüz bir olamamış– masalar için uzun sayılırdı. İsmail, sessizliği bozdu:

"Ben kalkayım, umarım rahatsızlık vermemişimdir."

"Rica ederim İsmail Bey, zamanınız varsa oturun lütfen. Bence gerçekten hiç mahsuru yok. Hem Ferdi'nin, ..." Gülümseyerek yumuşattı kelimeyi, "arası limoni de olsa bir arkadaşını tanımış olmak benim için sevindirici."

İsmail çok kısa süreliğine gözleriyle Ferdi ve Feride'yi taradı. İlk kez, masada ağır bir şeyler olduğunu fark etti."

"Nasıl buldunuz gemiyi, rahat mıydı?"

"Hem de çok. Daha önce de gelmişliğim var ama gemiye ilk kez bindim. Gerçekten güzelmiş. Siz çoktandır mı buradasınız?"

"Evet. Bir önceki yüzyıldan kalmayız." Başını sallayıp, "Oldu bir on beş, yirmi yıl" dedi.

"Ferdi gibi siz de çok olmuşsunuz. Memlekete gidip geliyor musunuz?"

"Sık değil. Bazen..." Sağ elini şöyle bir salladı. "Gitmiş olmak için gidiyorum. Kimsem kalmadı. Zaten Feride Hanım, buraya, marketlere bulgur ve rakı geldiği gün, gurbet de bitti, sürgün de." Başını öne eğdi. "Siz hangi ... şehirden geldiniz?"

"Ankara."

"Öyle mi, İstanbul sanmıştım."

"İlginç. Desenize İstanbul havası var bende. Beş yaşıma kadar İstanbul'daydım. Sonra Ankara'ya taşındık. Hâlâ oradayım. Siz Karadeniz'in neresinden?"

"Hopa. Kazım Koyuncu'nun hemşehrisiyim."

Feride başıyla onayladı.

"Çok erken kaybettik."

"Çoook hem de." Ellerini hafif dizlerine vurup, "Ben gerçekten kalkayım" güldü, "yoksa Zürih'e dönemeyeceksiniz." Kalktı. Hafif öne eğilip, Feride'ye elini uzattı. El sıkıştılar. Ferdi de kalkmıştı.

"Ferdi görüşelim be ya. Çok olmuş."

"Olur valla, görüşelim."

İsmail gitti. İsmail'in gitmesiyle servisin gelmesi neredeyse bir oldu.

"Ferdi, kaptan kafa dengi insanmış, nesiyle anlaşamadın ki?"

"Yok, İsmail iyidir. Bilmiyorum, o zaman bir şeylerden ötürü azıcık karşılıklı sesimizi yükseltmiştik."

"Sen? Sesini yükselttin? Öyle mi?" Feride 'sen'deki 'n'yi bastırıp, tek cümleden üç soru çıkarmıştı.

"Evet, ben. Ben de değiştim biraz. Eski sendikacıdır İsmail. O da burada benim gibi yalnız."

"O da eksik yani..."

"Evet. Ne güzel söyledin. Hepimiz bir parçamızı, çoğunlukla da en değerli parçamızı bırakıp geldik. Eksildik ve haklısın, eksilttik. İşte, Feride, –gerçi sen bunu düz mühendisliğime verirsin ama– yenilmek böyle bir şey."

* * *

Saat: 11:50. Rota: Zürih.
Mevki: Richterswil. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 12

İki kişi, otobüs durağından Richterswil Paracelsus Hastanesi'ne doğru yokuş aşağı yürüyordu; orta yaş, orta boy, orta karardılar. Esmer tenlinin adı Dino Mir, kumral olan Deniz'di. Dino Mir, "Öldü ama kimsesiz, yalnız değildi" dedi. Eliyle Zürih Gölü'nü gösterip, "Bu manzarada, dostlarının, sevdiklerinin arasındaydı" diye sözünü tamamladı. Deniz, başı önde, ayak uçlarına bakarak yürüyordu. "Yoldaş" dedi, "ne talih, bu manzarada da payımıza ölüm düşüyor." Sustular. Aylardan şubat, günlerden cumartesiydi. Hastanenin ikinci katına, onkoloji bölümüne çıktılar. Koridor dip odada beş on kişilik bir kalabalık vardı. Suskun, çaresiz ve sanki biraz rahatlamışlardı. "İçeride" dedi dostlarından biri, "yüzüne Ay'ı almış, uyuyor." "Bu gece" dedi bir başkası, "odasında kalacak. Hastanenin böyle bir uygulaması varmış. Ölen kişi hastaneyi terk etmeden, yakınları da kabul ederse, odasında tutulurmuş." "Biz yanında kalırız" dedi Dino Mir, "isterseniz siz gidin. Ne de olsa yarın hepimiz için yoğun geçecek." Dino Mir'in biz dediği, kendisi ve Deniz'di. On beş yıllık, Zürih Üniversitesi'ne kayıt yaptıklarının ikinci haftasından beri dosttular. Bir gün, İrchel Kampüsünde, Dino Mir derse, Deniz eve giderken, göletin başındaki merdivenlerde karşılaşmışlardı. Dino Mir, 'Hocam, tanışalım mı?' diye sormuştu, doğrudan ve Türkçe. 'Tabii' demişti Deniz, hafif utangaç. Tanıştılar. Şehri, üniversiteyi, birbirlerini ve hikâyelerini öğrendiler. Dino Mir, doksanlardaki savaşın tam ortasından –öğrenciliği Diyarbakır Dicle'den, öğretmenliği Dersim'den– geliyordu. Deniz, öğrenci, Ankara ODTÜ'dendi. Dino Mir'in Diyarbakır Dicle tercihi, tıpkı Feride'nin Dil Tarih Hititoloji tercihi gibiydi. İlk günde dekan odasına çağrılmış, o kadar puanı neden Dicle Matematik'e gömdüğü merak konusu olmuştu...

Hastane koridorunda sessizlik vardı. Oradaki herkes, eğer birilerinin geceye kalması gerekiyorsa onların Dino Mir ve Deniz'den başkası olmayacağı konusunda hemfikirdi. Dağıldılar. Dino Mir ve Deniz, birer sandalye alıp koridorda, koridor duvarını karşılarına alarak, duvarın arkasında yoldaşları, ağabeyleri (d)uyuyormuş gibi eski günlere daldılar. "Dino Mir" dedi Deniz, "Cemal Süreya'nın Üvercinka adlı bir şiiri var, bilir misin?" "Bilmez miyim?" dedi Dino Mir, "Ama ezberimde yok." "Hepsini ben de ezbere bilmiyorum; ama bence en güzel dizesi şöyledir:

Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız[19]

Hatırla, üniversitenin ilk yıllarında akşamları Med TV izlemek için Yoldaş'a giderdik. Şimdi, ikimizi, Hardbrücke köprüsünde, 72 numaralı otobüsün içinde düşünüyorum da, tıpkı, Cemal Süreya'nın dediği gibi:

Hardbrücke'den dünyaya doğru giden bir otobüsteydik.

Canlı yayınları izlerdik. Bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa devri güne, Kürt Devrimi muhakkak olacaktı." Mırıldanarak ve küçük harflerle tamamladı cümlesini, "Olamadı nedense..."

"Hatırlamaz mıyım? Programlardan sonra Yoldaş bizi karşısına alır, sanki onun gibi düşünmüyormuşuz gibi fırçalardı bizi."

"Sonra" dedi Deniz, nefes aldı, "Limmat boyunca ıslak saçlı bir kadın yürürdü."

"Sonra, aşk olurdu."

"Gel ki şimdi, şu duvarın arkasında, bütün acılarını dünyamıza bırakmış, sonsuz ve huzurlu yolculuğunda

19. *Üvercinka*, Cemal Süreya. (y.h.n.)

bizi dinliyor. Çiçekler dikiyordur. Ege'ye bağır açan asma fideleri, hanımeliler, kasımpatılar, mor salkımlar. Mola verdiğinde, topraklı ellerine aldırmadan, gömlek cebinden paketin içinden bir dal sigara çekiyordur, Doktor'un cümlelerini diziyordur aklında... Ve kim bilir, belki de, çok uzakta kalmış bir kadının ilk sesi büyüyordur içinde. Sonra..." Deniz, Dino Mir'e döndü. Dino Mir'in bakışları yerdeydi. "Sana takılıyordur mesela. Sana takılmayı severdi."

"Bana takılmasını ben de severdim." Bir an yüzü aydınlanır gibi oldu, "Dur aklıma ne geldi!" Sandalyeye astığı montunun cebinden cep telefonunu çıkardı. Bir iki işlemden sonra, yakını göremeyenler gibi, cep telefonunu hafif uzağında tutup, ayak ayak üstüne atıp, yumuşak bir sesle okudu:

Gece gelen telgraf[20]
dört heceden ibaretti:
"VEFAT ETTİ."
İmza yok.
Bu dört hece bile çok.

Bakıyorum duvara:
duvarda bir yara-
duvarda bir resim-
vefat edenin,
elimle çizmişim.

Saat bir.
Saat üç.
Saat beş.
Polis düdükleri, saatlar...

20. Nazım Hikmet, "Gece Gelen Telgraf". (y.h.n.)

Yatağım bozulmamış.
Çekmecemde kaatlar:
bazıları
onun el yazıları.

Gece gelen telgraf
dört heceden ibaret...
Şafak söküyor-
odam
geceden ibaret.

Avuçlarımda
ellerinin gölgesi dolaşan adam
demir parmaklıklardan gördü son gündüzünü.
Mahpushane doktoru
örterek paltosuyla upuzun yatanın yüzünü:
- Tamam!
dedi.
Bunu belki evvelki akşam
dedi.
Evvelki akşam
ben.....
Satıcılar geçiyor mahalleden.

Bakıyorum
gece gelen
telgrafa.
O mükemmel bir kafa
mükemmel bir yürek,
yumruklarıyla erkek
gözleriyle çocuktu.
Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o.
Yoldaştı o..
Düşmanlar kına yaksın

dostlar girsin saflara.
Sen gözyaşı göstermeden ağlıyacaksın
gece gelen telgraflara...

Deniz, sandalyeden kalktı. Normal zamanlarda da kullanılabilen acil çıkış kapısından, dışarıya, yangın merdiveni sahanlığına çıktı. Gölün, Richterswil'in, Paracelsus Hastanesi'nin tam tepesinde dolu dolu; ışıyan ay değil, Yoldaş'ın yüzüydü...

* * *

Saat: 12:20. Rota: Zürih.
Mevki: Halbinsel Au. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 13

Yemek yemiş, İsmail'in ikinci sürpriziyle karşılaşmışlardı. Servisi yapan İtalyan aksanlı yeni garson, hesap isteyen Ferdi'ye –ki yine Feride ödeyecekti– '*Es ist schon bezahlt*'[21] dedi. Ferdi, şaşkın bir suratla Feride'ye döndü:

"Hesap ödenmiş."

"Ödenmiş mi?"

Ferdi garsona dönüp,

"*Wie, ist schon bezahlt?*"[22] Garson, parmağıyla yukarıyı işaret etti. Anlamışlardı. Garson gitti. Masada sessizlik oldu. Ferdi sevinmişti. Feride ~~da~~ha çok sevinmişti.

"Ferdi Taşlık, görüyorsun değil mi, Zürih Gölü'nde, bir gemide, yediğimiz yemeğin parası ödeniyor... Hayat güzel; bilhassa yalnız olmadığını bilmek daha güzel."

"Bunca yıldan sonra mı?"

"Evet. Neden olmasın? Yalnızlığın çoğu psikolojik değil midir?"

21. (Alm.) Ödendi. (y.h.n.)
22. (Alm.) Nasıl, ödendi? (y.h.n.)

"Öyle midir?"

"Bilmem. Öyle olsun, ne olur sanki?"

"Erkekleri etkiliyorum Ferdi, sen hariç ama." Güldü.

"Dalga geçme Feride Hanım." 'Hanım'ı İsmail'e öykünerek söylemişti.

"İlk kez kıskandın beni."

"Kıskanmak mı? Nereden çıkardın?"

"Üstelik, sadece kıskanmadın, utandın da." Feride, Ferdi'nin çaresizliğinin tadını çıkarıyordu. "Tuhaf bir erkeksin Ferdi Taşlık, kıskanırken utanır mı insan? Kıskanan kızmıştır normalde."

"Nor-mal-de" dedi Ferdi, kelimeyi heceleyerek, "ben normal değilim yani?"

"Olma da zaten. Dünya normal dolu. Ne oluyor? Hiç."

İkisi birden,

"Hititçe'de *hiç*, pek az kullanılmış; sana da az kullanmanı tavsiye ederim yavrum!" dedi.

Rüzgâr ve su, nasıl doğayı aşındırıp şekillendiriyor; fazlalıkları, çürükleri alıp götürüyorsa, zaman da insana aynısını yapıyor. Fakat kimimizi aşındırıp, inceldiği yerden koparıyor; kimimizin de fazlalıklarını alıp, parlak yüzünü, gül tenini ortaya çıkarıyor. Yine de, Ferdi ve Feride'nin hikâyesinde de olduğu gibi; ortaya hikâyenin yer yer parlak yüzü çıksa da, aşınmışlık, galiba başa çıkılmaz bir zaman olgusu olarak hayatlarımızda yerini alıyor. Fakat bütün bunlar bir yana, demin, ikisinin birden aynı şeyi düşünüp sesli söylemesi, hikâyenin başından beri, dal sürmeye gayret eden ağacın gövdesi oluvermişti.

"Dünden beri, zaman zaman içimden, iyi mi olmuş diye düşünmüyor değilim."

"Ne?"

"Ayrı kalmışlığımız. Eskiden olsa bu kadar süre kavga etmeden duramazdık."

"Duramazdın" dedi Ferdi, 'dın'a vurgu yaparak, "gerçekten ilginç Feride! Benimle veya herhangi biriyle iki gün dirlik edemeyen biri olarak o kadar süre Ankara'da ne yaptın? Ben de, demin İsmail'in dediği gibi senin ilk fırsatta Ankara'yı terk edeceğini, yani İstanbul'a gideceğini düşünmüştüm."

Keşke sana bu korkulu tufanı
Anlatacak gücüm olsaydı.[23]

Füruğ gibi bir kadın olamadıktan sonra, Ankara'da kalmışım yahut İstanbul'a gitmişim ne fark eder? Hem bilmek istemezsin zaten ..."

"Füruğ? Kim ki o?"

"Füruğ Ferruhzad. Yıldız Abla'nın şair olanı. İran Sineması'nın ruhu." Sözü değiştirdi. "Ne demişti İsmail Kaptan bu taraf için?" Gölün sağ tarafını göstermişti.

"Goldküste."

"Altın Yaka, değil mi?" Ferdi başıyla onayladı. "Ben de Ankara'nın Altın Yakası'na sakin oldum. Sıkıldım ama. Belki de çürüdüm."

"Bizim kuşağı bu kelimeyle anacağız galiba."

"Bilmiyorum. Benim, kuşak diye bir derdim olmadı. Sen de çok takılma bence; nihayetinde 80'lerin hüznünü yemiş insanlarız, bizden kuşak bile olmaz; kaldı ki, biliyorsun, ben hep ferdî takıldım."

'Kuşak'la kelime oyunu yapmıştı ama, Ferdi bunu fark edecek durumda değildi.

"Kendini kandırıyorsun. Öyle bir şey mümkün değil."

"Yaşadığım hayat yalandı öyle mi? Pekâlâ da oluyor Ferdi Bey! Ben bizzat denedim oldu."

23. Füruğ Ferruhzad, *Tutsak*. (y.h.n.)

"Niye çürüdün o zaman?"

"Siz de çürümüşsünüz."

"Demagoji yapıyorsun."

"Yazsana beni."

Konuşma, hızla akan bir nehrin, yatağına düşmüş bir kayaya zamansız ve yersiz çarpıp dağılması gibi dağıldı. Ferdi, tepkisiz kaldı. Halbinsel Au,[24] göle ayaklarını uzatmış, tepesinde restoranı; restoran önünden göle doğru çizgili defter gibi duran bağıyla zamanın tadını çıkarıyordu. Birkaç martı, geminin yanından, yolculara yüz vermeden uçup geçtiler. Yemekten sonra, dışarıya, eski yerlerine geçmişlerdi. Ferdi beyaz şarap, Feride su içiyordu.

"Ben mi? Seni mi yazayım?" Feride tepkisizdi. "Bir kere: Ben yazar değil, mühendisim; üstelik düz olanlarından. Hem anneme, yazıyorum dediysem, mutlu olsun, bir şeylerle meşgul olduğumu sansın diye dedim. Kaldı ki" Feride'ye baktı, "yazacak, yazar olacak kadar fazlam yok."

Feride kıyıya dalmıştı. Kıyıdan bir yerden bahseder gibi yanıt verdi,

"İnsan, Ferdi, fazlasından değil, eksiğinden üretir. ... Tanrım, şu manzaranın güzelliğine bak: Şato, orman, geride dağlar, ... Hah, ne diyordun?"

"Ben bir şey demiyordum, sen diyordun."

"Ferdi, bu manzarada da ölünüyor mu?"

Ferdi sarsıldı. Feride, ikinci kezdir yersiz bir şekilde ölümden bahsediyordu.

* * *

Saat: 12:30. Rota: Zürih.
Mevki: Meilen. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 14

24. Au yarımadası. (y.h.n.)

Ali, kebap dükkânından içeriye adım atmıştı ki, Oruç'u elinde telefon ahizesiyle donakalmış gördü. "Hayırdır Oruç" dedi, pek üstünde durmayarak, "avrat mı kaçtı?" Oruç'un yanıtını beklemeden, geçti masalardan birine yorgun çöktü. "Kimdi arayan?" "Ali abi, biri telefon etti, eğer ben doğru anladıysam 18 tane dürüm döner istedi." Ali, yanıt cebindeymiş gibi elini cebine attı. Cep telefonunu çıkardı. "Tatilden döndü desene" dedi. Oruç, anlamamış gözlerle Ali'ye bakıyordu. "Hele sen bir kahve ver. Sonra da hemen döneri tak." Oruç, tezgâhın solunda duran kahve makinesine doğru yönelip, "Ali abi, dünden döner var, onu ısıtsak?" "O olmaz" dedi Ali kesin bir tonla. "Şimdi sen buna alış artık, haftada olmasa da iki haftada bir, pazar günü, bu saatte döner siparişi gelecek." "Kim ki bu Ali abi?" "Zengin!" dedi Ali, kısık sesle, telefona daldı.

Bu, Ali'nin üçüncü dükkânıydı. Ali, Zürih'e *Türk Bakkalı* açan ilk kişilerdendi. Josefstrasse'de küçük bir dükkân açtığında, ilk zamanlar, sırf memleket hasretinden gelip raflara bakanlar olmuştu. İyi para kazandı. İyi de harcadı. Boşandı. Sloven sevgilisine uyarak bar açtı. Yine iyi para kazandı. Sevgilisi paraları alıp memleketine, ailesine döndüğünde ikinci dükkânı da kapattı. Çok sürmedi, internetin modemlerle hayata girdiği dönemde, ICQ[25] üzerinden bir sevgili daha buldu. Sevgili, İzmir'dendi. Günlerce, hatta aylarca yazıştılar. İş tam çiftleşme aşamasına gelmişti ki –Ali'nin tabiri bu– Ali, hayatının en içli ve uzun mesajını aldı. Serpil Hanım –Ali öyle biliyordu– dul, çocuksuz, mutsuz bir evlilik sonrası kendi dünyasına

25. 1995-1996 yıllarında İsrailli bir grup olan Mirabilis tarafından yazılan, dünyanın en çok kullanılan anında mesajlaşma programlarından biridir. ICQ ismi İngilizce "I seek you" ("Seni arıyorum") cümlesinin söylenişidir. (Kaynak: Wikipedia). (y.h.n.)

çekilmiş bir kadın değil; iki çocuklu, evli, banka çalışanı ve mutaassıp sayılacak bir çevrede elle gösterilen örnek bir anne, aile kadınıydı. Ali'ye yazdıkları yalan değildi. 'Ali yazdıklarımın hiçbiri yalan değil, tek eksiklikleri gerçek olmamaları; umarım beni affedersin.' Ali, gariptir ama mutluydu. Hayatında ilk kez biri, üstelik bir kadın, kendisinden af diliyordu. Serpil Hanım'ın –mektupta her şeyi anlatmış, ama gerçek adını yine de gizlemişti; muhtemeldir ki şehir de İzmir değildi– mutsuzluğu doğruydu; ama iki çocuğu, bir kocası, bir çevresi, bir mahallesi, bir şehri ve bir ülkesi vardı. Aynen böyle yazmıştı. 'İşte bütün bu birler yan yana üst üste geldiklerinde, insan sırtında, ruhunda tonlarca ağırlık hissediyor' demişti. Bir de, Ali'nin gönderdiği paraları çocuklarına ve ailesine değil, tamamen başka şeylere harcamış, gerçek ismi gibi o şeylerin ne olduğunu da gizli tutmuştu. Son olarak, Ali'den helallik istiyordu. Ortada, aslında, helallik istenecek bir durum yoktu; zira Ali, bir İsviçre şirketinde yöneticilik yapan, üniversite mezunu, hiç evlenmemiş, hayalleri uğruna yurtdışına çıkmış biri değildi...

"'Ali abi, ... Ali abi! ..."

"Efendim?" dedi Ali, uykudan uyanırcasına.

"Ali abi, daldın. Uyudun sandım valla."

"Uyusam yeridir. Dün gece yine uyduk birine, ..." Usulca kapatılan bir radyo gibi kıstı sesini. Oruç, kahveyi masaya bıraktı. Tezgâha geçip on beş kiloluk döneri tek başına taktı. Döner ocağını hafif açıp, dönerin üzerindeki jelatini aldı.

"Ali abi, kim bu müşteri?"

"Zengin. Borsacı. Görsen şu kadar." Elini karış yapıp, masanın iki karış üstünde tuttu. "Ama şerefsiz, paraya para demiyor."

"Ne iş yapıyor?"

"La oğlum dedim ya borsacı, borsa işi yapıyor."

"Ali abi, benim o işe aklım ermiyor, tam olarak nedir bu borsa?" Ali'ye göre bir patron, iki konuda çok titiz olmalıydı. Bir, müşteri daima haklıdır; iki, personelin her sorusuna mutlaka bir cevap verilmelidir; bilmiyorum demek olmazdı.

"Borsa, büyük iş. Böyle döner gibi akarı kokarı da yok. İyi yani." Yanıttan ikisi de memnun kalmışlardı. "Ne zamana dedi, bu arada?"

"Valla Ali abi, onu tam anlamadım."

"İthal damatlığını her yerde belli etme. Öğren artık şu Almancayı." Fazla sert davrandığını fark edip, bir yudum kahveyle sesini yumuşattı. "Neyse, taze döner hazır olunca yapar, götürürsün. Göreceksin, nasıl bir evde oturuyor. Ev dediğime bakma, üç katlı teraslı villa. Göl ayağının dibinde. Terastan olta at, göle düşer; o derece yani. Onlar şimdi dün geceden kalmışlardır. Ha unutma, mutlaka faturayı yanına al. Şerefsiz, faturasız kuruş ödemez."

"Abi, zengin madem, niye döner yiyor ki?"

"Ne yesin, bok mu yesin! Senin benim yediğimi yiyecek işte." Bir müşteri içeri girdi. Ali ayağa kalktı.

"Bitte schön."[26]

* * *

Saat: 12:45. Rota: Zürih.
Mevki: Herrliberg. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 15

"Bilim insanı olabilirdim; ama olmadım. Ayrıldığımızın üçüncü yılıydı. Mastırı bitirmiş, doktora için hazırlık yapıyordum. Her şey normal görünüyordu. Fakat,

26. (Alm.) Buyurun. (y.h.n.)

Hititoloji'yi tercihim nasıl keskin bir karardıysa; ondan ayrılmam da o kadar keskin oldu. Sultan Hoca çok uğraştı. Bölümde, yanımda kal, dedi ama ben kararımı vermiştim. Para kazanmak istedim. Açık! Niye, bilmiyorum. Birden öyle bir tutkuya kapıldım. Para kazanıp ne yapacaktım, onu da bilmiyordum. Çok samimiyim Ferdi, gerçekten bilmiyordum. Araba tutkum yok! Lüksüm yok! Görüyorsun hâlâ makyajsızım, süs derdim de yok. Bir sinema, bir kitap. İnsan aslında bunları parasız da yaşar; hatta en çok parasız yaşar; ama ben para kazanmak istedim. Sultan Hoca'ya böyle demedim tabii. Kadın, mesleği uğruna bırak aile sahibi olmayı, sevgili bile edinmemiş..." Ferdi araya girdi.

"Birimizin mutlaka rüya görmesi lazım diyen insan için normal değil mi?"

"Değil. Değil. Değil Ferdi. Senden ruhunu isteyen, onu kurban eden hiçbir şey normal değil. Gel ki, bunu diyen ben, on on beş yılımı böyle geçirdim."

"Nasıl?"

"Ferdi ..." dedi, sustu. Yüzü bulutlanır gibi oldu. Göle baktı. 'Bozkır' dedi içinden. Sanki dünya küçülmüş de üstünde uçuyormuş gibi hissetti kendini. Bütün gölleri, dağ, tepe; en çok da bozkırları görüyordu. Irak, İran, ötede Afganistan, beride Suriye, hemen altta Abu Dabi, Katar. Sonra gelip Ankara'nın tepesinde durdu. Genç bir kadın, Tunalı Hilmi Caddesi'nden Esad Caddesi'ne doğru yürüyordu. Yanına bir taksi yanaştı, 'Abla bırakalım.' Genç kadın aldırış etmedi. Üç katlı, bahçeli, ahşap kaplamalı bir binanın önünde durdu. Üstüne başına çeki düzen verdi. İkili yan yana duran zillerden sağ üsttekine işaret parmağını uzattı... "Dünya o kadar zengin ki Ferdi; böyle rezil olabilmesi, yani bir kıtanın açlıktan, birinin savaştan, birinin tokluktan kırılması için ancak ve bilhassa kötü olmak gerekir. Kötü; üstelik katıksız kötü. Ferdi,

sence ABD'nin ne işi var Afganistan'da! Çorak, kurak, kuş konmaz kervan geçmez bir ülke Afganistan. Sonra Irak'ta! Söyler misin Suriye Çölü'nün hepsi senin olsa ne olur! Sonsuz kum. Ne yapılır kumla!" Hiçbiri soru değildi. Sadece soru formunda kullanılan birer itiraz cümleleriydiler. "Bir şirkette işe başladım; Amerikan şirketiydi; gövdesi Brüksel, ayakları Abu Dabi, cebi İsviçre, aklı Londra. Yani, Ferdi, buraya gelişlerimin hepsi seninle ilgili değildi. İşe başladıktan üç yıl sonra, kendi şirketimi kurmuş, iş kadını olmuştum. Hiç iş kadını tanıdın mı?

"Hayır."

"İyi. Şart değil zaten. Hepsinin ruhu erkek; çirkin."

"Feride, sen erkek olacak en son kadınsın."

"O kadar emin olma. Demin, babam gibi oldum, o adam gibi oldum, dedim ya, nedir bunların ortak özelliği? Ben söyleyeyim: Karşıtlarım. Hayattan öç almak isterken, insan galiba en çok karşıtına, öç almak istediğine benziyor."

"Feride, ben hâlâ ne iş yaptığını anlamadım."

"Ferdi, eskiden savaşlar savaş alanında olup bitermiş. Misal, benimkiler Çorum'dan yola düşüp Kadeş'e kadar gitmiş, Mısırlılarla savaşmış, sonra paşa paşa evlerine dönmüşler. Mısırlılar da öyle. Onlar da evine dönmüş, bir daha Kadeş'in yüzüne bakmamışlar. Tamam, Çorum'dan, Kahire'den yola düşüp Kadeş'e gitmek, üstelik o şartlarda, sakat aklın ürünü; ama nihayetinde, efendice savaşlarını yapıp evlerine dağılmışlar. Ama şimdi öyle değil. Kimse bir yere dağılmıyor; zaten savaşacak iki güç de yok. Uygar insan, beyaz insan, gelip talanı yapıp, bırak insanı, coğrafyayı bozuyor. Akarsuların yatağı, kuşların otağı, şehirlerin yerleri değişiyor Ferdi. Düşünsene, ABD Irak'a girdiğinde,[27] önce Petrol

27. Irak Savaşı (Irak'ın İşgali), 20 Mart 2003. (y.h.n.)

Bakanlığı'nı, sonra da müzeleri kontrol altına alıyor. Tamam, petrolü anladık; peki müze? Ne işi olur Coni'nin Irak'taki bir müzeyle. Şimdi, Ferdi, atlasın bir parçasını akıldan, duygudan, hafızadan ediyorlar. Kum kalıyor geriye, sadece kum. Kumun hafızası yok ki! İşte asıl savaş bu. Kadife eldivenli bir el tarafından gizlenen; borsa endekslerinde, müzayede salonlarında, lüks antikacılarda, akşam serinliği çökmüş galerilerde süren bir savaş. Nasıl, haklı mıymışsın?"

"Ne?" diyebildi Ferdi, zor bela. Feride'nin söylediklerini kafasında toparlamaya çalışarak, "Ben senin kötü bir şey yapacağına ihtimal vermem; sen yaptığını söylesen bile!"

"Ferdi, bunu, dün buluştuktan hemen sonra fark ettim. Sanki zaman, sadece benim için geçmiş. Sen gerçekten, ayrıldığımız andasın. Hâlâ o günkü koku var üzerinde. Ben öyle değilim Ferdi. Korkunç bir ırmakla boğuşmuş, Denizci Sinbad misali bin bir badire atlatmış, her badireden ruhunda bir leke kalmış gibi hissediyorum kendimi. Yoruldum; yordum kendimi... Boş."

* * *

Saat: 12:55. Rota: Zürih.
Mevki: Erlenbach. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 16

Öğleden sonraya dönen zaman, göğün mavisinde, yeni silinmiş, tertemiz bir okul tahtası gibi şehrin tepesinde duruyordu. Birazdan, güneyden, Milano'dan havalanıp Kuzeybatı Avrupa'ya; batıdan, Paris'ten gövde kaldırıp, Balkanlar'a, Ön ve Uzak Asya'ya; doğudan, Viyana'dan motor çalıştırıp, güney Fransa'ya; kuzeyden, Frankfurt'tan *start* alıp Kara Kıta'ya kanat açacak uçaklar, Zürih göğü-

nün mavi tahtasını tebeşirle çizer gibi çizip geçeceklerdi. Kahramanlarımız yolculuklarının sonuna yaklaşıyorlardı. Bir okumaya göre, durumları, iki gün öncesinden daha karışık, bir okumaya göre de, ortak kütle merkezlerinin yörüngesinde dolanan Çift Yıldız[28] misali birbirlerinden uzakta geçirdikleri yıllar, sadece hayat yörüngelerinin icabıydı. Ve şimdi, yine aynı mutlak fiziksel zorunluluktan ötürü, yan yana duruyorlardı. Eğer bir kıyaslama yapılacak olsaydı, Feride, tartışmasız Çift Yıldız'ın yüksek kütlelisi; Ferdi, onun etrafında dönen, ona eşlik eden ikincil yıldız. Yine, rahatlıkla okunabilirdi ki, her ikisi de dün, ETH terasında, Zürih'i karşılarına alıp yan yana durduklarından beri oldukça değişmiş, Çift Yıldız benzetmesi üstünden tarif etmek gerekirse, kayda değer kütle değişimi yaşamışlardı. Okumadan görüntüye, yani günlük hayata, sıradanlığa geçilecek olursa, tablo şöyleydi: Sabah 9:30'da, Bürkliplatz'dan demir alan Limmat gemisi, saat 11:30'da yolculuğunun uç noktası olan Rapperswil'e varmış, oradan burun çevirmiş, 12:53'te Erlenbach'a yanaşmış, bir iki yolcu indirip bindirdikten sonra, sondan bir önceki durağına doğru pervane dönderiyordu. Bu arada, kahramanlarımız, sandalyelerini yan yana çekmiş, gölü, kıyıyı seyrediyor, bir taraftan da kendi aralarındaki kütle alışverişine devam ediyorlardı:

"Zamanın ruhu. Zamanın ruhu böyle bir şey galiba. Bana Hititoloji'yi tercih ettirenle, beni ondan koparan, farklı zamanların farklı ruhları. Ya ben? Ben neyim? Benim irademe, benim hayatım, benim kararlarım! İllüzyon mu hepsi?

"Bilmem."

---

28. Çift Yıldız, ortak kütle merkezlerinin yörüngesinde dönen iki yıldızdan oluşan bir yıldız sistemidir. Bu yıldızlardan daha parlak olanı ana yıldız, diğeri ise eşlik eden ya da ikincil yıldız olarak adlandırılır. (Wikipedia) (y.h.n.)

"Son iki yıldır, özellikle ..., son iki yıldır. Her günüm bu tür iç muhakemelerle geçti. Çoğu zaman şiir bile kâr etmedi. Roman desen, ortalık kadın ruhundan anlayan erkek yazarlardan geçilmez/okunmaz oldu. Eskisi kadar sinemaya da gidemiyorum; daha doğrusu gitmiyorum. Canım salonları, küçük küçük, belediye otobüsü küçüklüğünde odalara böldüler. Herhalde o da zamanın ruhu. Neymiş efendim, ürün çeşitliliği olacakmış. Ürününüz batsın. Hatırlar mısın, sırf salonu için Kızılırmak sinemasına, Akün'e giderdik?" Ferdi'nin yanıt vermesine fırsat vermeden sorusuna devam etti. "Özledin mi oraları?"

"İsmail dedi ya; rakı ve bulgurdan sonra sürgün bitti diye." Güldüler.

"Çok ilginç birine benziyor."

"Evet, çok ilginçtir; ama haklılık payı da yok değil. Zamanın ruhu, gurbet ve sürgünü de değiştirdi. Özellikle internet, hepsini kökten değiştirdi. Feride, ne olduğunu anlayamadığım, ..." İşaret parmaklarıyla tırnak işareti yaptı, " 'kötü' işine devam ediyor musun?"

"Hayır, bıraktım. İki yıl oldu. Bir gün gözlerimi hastanede açtım ve bıraktım."

Ferdi, içinde bir ürperti duydu.

"Nasıl? Kötü bir durum mu?"

"Yani, işi bırakmama vesile olduğuna bakarsak kötü diyemem. Bir çeşit kalp ağrısı. Şimdi hayatıma, çantamda taşıdığım haplarla devam ediyorum." Başını Ferdi'nin omzuna yasladı. "Dünyayı aklımla yaşıyorum sanıyordum, meğer bütün yük yürekteymiş." Son sözleri, suya atılmış yassı bir taşın, sayısız sekmeden sonra suya yumuşacık gömülmesi misali dudaklarına gömüldü.

"Feride niye hep yarım anlatıyorsun? Bak, işi de tam açık etmedin, hastalığını da etmiyorsun. Yarım kelimeler, yarım cümleler... Ben görüntü çağının düz bir mühendi-

siyim. Saklı gizliyi bulacak uzuvlarım çoktan köreldi. Her şeyi, hepsini bir arada göremeyince..."

Feride, başını Ferdi'nin omzundan kaldırıp söze girdi.

"Biliyorum Ferdi, biliyorum; ama söyle bana, kim kime bütün hikâyesini verebilmiş? Bir: Bu mümkün değil. İki: Bütün hikâyemi alabilseydin, kara deliğim olurdun. İster miydin? İçinde olduğum halde bensiz kalmayı, yokluğuma sahip olmayı ister miydin? Hayır, herkesin hikâyesi kendi üstünde güzel; başka türlü çırılçıplak kalırız."

"Ama Feride, bu dediğin kitap okurluğunla çelişmiyor mu?"

"Nasıl?

"Edebiyat niye var? Birinin hikâyesini bir başkasına anlatmak için değil mi?"

"Hayır, benim düz mühendisim, hayır!" Feride o kadar keskin 'hayır' demişti ki, yumuşatmak zorunda kaldı. "Yani bence hayır. Edebiyat, hikâye teşhirciliği değil, birinin hikâyesinden diğerini haberdar etmektir. Hepsi bu!" Ferdi, Feride'nin yumuşattığı keskinliğe itiraz etmek niyetinde değildi. Derdi, deminden beri, bir türlü punduna getirip soramadığı 'ölüm'deydi.

"Hepsi bu mu bilmem. Bildiğim, dünden beri iki kere ölümden bahsettiğin; üstelik, durup dururken." Feride araya girdi:

"Durup dururken hiç bitmeyecekmiş gibi bağlanıyorum başladığım güne,
ve her seferinde sen çıkıyorsun suyun yüzüne..."

"Hep şaşırttın beni, hep. Kimin?"

"Nazım'ın."

"Nazım'ın mı? İlk kez duydum."

"Dinle o zaman:

Durup dururken içimde bir şeyler kopup tıkıyor boğazımı,
Durup dururken sıçrayıp kalkıyorum yarıda bırakıp yazımı,
Durup dururken rüya görüyorum bir otelde, holde, ayakta,
Durup dururken çarpıyor alnıma kaldırımdaki ağaç,
Durup dururken bir kurt uluyor aya karşı bahtsız, öfkeli, aç,
Durup dururken yıldızlar inip sallanıyor bir bahçede, salıncakta,
Durup dururken mezardaki halim geçiyor aklımdan,
Durup dururken kafamda bir güneşli duman"

Nefeslendi. Elini Ferdi'nin elinin üstüne koydu:

"*Durup dururken hiç bitmeyecekmiş gibi bağlanıyorum başladığım güne,*
Ve her seferinde sen çıkıyorsun suyun yüzüne..."

* * *

Saat: 13:00. Rota: Zürih.
Mevki: Küsnacht. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 17

"Halil gibi, Matias gibi tutkum olmadı benim. Bazen muhasebeye oturmak istiyor, peşinden hemen vazgeçiyorum."

"Kendine haksızlık etme."

"Feride hatırlıyor musun, Ayaktakımı Arasında'nın finalinde, bir oyuncu sahneye girip, ..."

"Baron."

"Baron muydu o?"

"Evet."

"İşte, Baron içeri girip –hepimiz nefesimizi kesmiş ona bakarken– 'Aktör kendini asmış' dedi ya, arka sıralardan biri 'Ayy!' deyip, neredeyse çığlık atmıştı."

"Ay evet, gerçekten öyle bir şey olmuştu. Bak, ne güzel, unutmamışsın."

"Unutmadım; çünkü onu yadırgamış, hatta küçümsemiştim. Oysa, yıllar sonra anladım ki, o anda, onca insanın içinde, içimizdeki tek gerçeklik oymuş. Biz hepimiz oyunla aramıza bir mesafe koymuş; onu dışımızda bir yerde tutarken –dün senin, hayatı dışımızda tutuyoruz, dediğin gibi– o, oyunla, yani anla bütünleşmişmiş. Hayatımda hiç öyle bir durumum olmadı. Evet, haklısın, ben düz bir mühendisim. Devrime de öyle bakmışım. Öğrendiğim bilimsel gerçekler zamandan kopmamı, tersinden, zamanın kendisi olmamı engelliyor. Yani kendimi, hayatımı, hayatları, yaşadıklarımı denetlerken yakalıyorum hep. Matias'la aynı evi paylaştığımız bir gün, okuldan eve geldim, içeride ağır bir koku; ama nasıl ağır; bizimki uzanmış kanepeye, kafa hafif dumanlı, son ses müzik dinliyor. Bağıra çağıra sesimi duyurdum. 'Matias bu koku ne, duymuyor musun?' 'Koku mu?' dedi. Kalktı, müziği kapattı. Havayı kokladı. 'Evet ya, yanık kokusu var' dedi. Şaşkın bakıyorum. 'Matias' dedim, 'müzik açıkken o kokuyu duymuyor musun?' Gayet sakin yanıt verdi: 'Hayır.' İlk o zaman anladım. Ben Matias'ın okulu terk etmesinin tembelliğiyle ilgili olduğunu düşünüyordum."

"Okuldan mı tanışıyorsunuz."

"Evet. Anlatmadım mı?"

"Hayır.

"Pardon. Matias'la aynı bölümdeydik. Okulda sınıftan çok bilardo masasında karşılaşıyorduk. Bir iki derken, tanıştık. Çok iyi üç bant oynar; ben de fena değilimdir. Hiç seremonimiz olmadı. Çabucak birbirimize ısındık;

ama gerçekte çok zıtızdır. Çapkındır. İlişkilerde çok rahattır. Eğlenceyi sever; içmeyi, dans etmeyi, müziği... Bir müzikte anlaşıyoruz... Neyse, müzik açıkken koku duyamayacak kadar müziğe tutkun olduğunu bilmiyordum. Keşke benim de öyle bir tutkum olsaydı. Kafamı toprağa dayadığımda şelale duyabilseydim. Ya da bir film seyrederken ağlayabilseydim." Feride'nin gözlerine baktı. Feride'nin gözleri şefkat doluydular. "O şelaleyi, suyu... suyu duymak isterdim."

"Peki, benim güzel elli mühendis şairim, niye yıllardır buradasın?"

"Nasıl yani?"

"Nasılı var mı Ferdi! Bu kadar tevazuya gerek yok diyorum. Benimkilerin dediği gibi, *suyun mu yoktu, ekmeğin mi kıttı*? Ne diye buralara gelmek zorunda kaldın?"

"Seninkiler?"

"Hattiler işte canım. Unuttun mu, Hitit dili, *Şimdi ekmek yiyeceksin, ardından su içeceksin* cümlesinin çözülmesiyle gün yüzüne çıkmıştır."

"Ne güzel aslında, koca tarihin iki kelimelik özeti: Ekmek ve Su." Güldü. "Bizim Sakallı'dan[29] uyarlayıp; tarih, aslında, su ve ekmeğin ürünüdür, desek yanlış olmayacak; fakat ekmek, büyük insanlıktan başka herkese yetiyor; 'su duydum' diyen de meczup ilan ediliyor. Terslik var Feride; bu dünyada çok terslik var. Dedin ya demin, 'ancak ve bilhassa kötü olmak gerekir' haklısın. Dünyada ancak ve bilhassa kötülük var. O kötülüğü alt etmeye bizim kuşağımızın da gücü yetmedi."

"Taktın kuşağa."

"Öyle deme Feride. *Her kuş kendi sürüsüyle uçar*. Siz toprağın altında tarih ararken, onu katman katman ayırmıyor muydunuz? Aynı şey. Toprağın üstünde biz insanlar da, tıpkı bir ağacın boğumları gibi kat katızdır. Ve

29. Karl Marks. (y.h.n.)

ben, insanın dünyaya bir misyonla geldiğine inanıyorum. Gezi ne öğretti bana biliyor musun, meğer tarih, her kuşağa bir devrim rezerve etmişmiş. Gel gör ki biz, cümlenin boşluğuna denk geldik. Ya da ne bileyim, satır sonundan dönemedik galiba; kitaptan düştük. Bak iki örneği biziz." Ferdi, tıpkı St. Josef'teki gibi alnını kaşıyordu. "Feride, hiç isimlerimizin baş harflerini yan yana yazdın mı?"

"Hayır. Yazınca ne oluyor ki?"

"Sıfır."

"Nasıl?"

"Amerikan not sisteminde FF en düşük nottur; bizim ODTÜ'deki sistem." "Takıldığın şeye bak. Benim güzel mühendisim, iki harfin arasına bir kalp yaparsan, sıfırdan sonsuza fırlarız; düşünemedin mi?" Ferdi, 'Ah o kadar kolay olsa' manasında başını salladı.

"Feride, buraya geldiğimde nasıl bir manzarayla karşılaştım biliyor musun? İnsanlar, sanki ırmağı, denizi, gölü kurumuş balıklar gibiydiler. Kimse doğru dürüst nefes alamıyordu. Herkes bir köşe başında çırpınıyor gibi görünüyordu gözüme. Muhtemelen ben de onlardan biriydim. 12 Eylül'ün artçı bir dalgasıyla yine Avrupa kıyılarına vurmuştuk. Bir ara çürümekten bahsettik. Ben çürüyebildiğimizden bile emin değilim. Doğanın yaşam döngüsünü düşünürsen, çürümek, çürüyebilmek yok olmak değil; tersine, çoğu zaman, su ve güneş isteyen canlılara besin olmak, onları hayatta tutabilmektir. Çürüyememiş çok insan gördüm; doğaya hiçbir faydası, katkısı olmayan insanlar. Üstelik bunu, başkalarının mücadelesiyle kamufle ediyor, aslında tükenmişliklerine mücadele süsü veriyorlardı. Feride, ben, sana tuhaf gelebilir ama, kendi toprağımda, kendi canlılarımın kökü dibinde çürümeyi, çürüyebilmeyi bile bir mücadele biçimi olarak görüyorum; ama kendi toprağımda. Topra-

ğımda derken, yanlış anlama, toprak anlamında değil, dünyaya benim gibi bakan insanların arasında demek istiyorum. Tarih, rezerve etse de, neylersin, her kuşağa devrim fırsatı vermiyor. Yenildik. Bunu içimdeki tuhaf huzurdan anlıyorum. Yenilgi, çünkü, en çok huzur olarak tezahür eder; tıpkı, tanrıya karşı her türlü mağlubiyeti kabullenmiş kulun iç huzur denizinin kıyısında karıncanın su içebildiği gibi. Oysa Feride, ben hayatı huzur değil mutluluk üzerinden tarif etmek isterdim. Şimdi söyle bana, nereye döneyim? Olay mahalline mi? Neye? Ne yüzle? Hı, Feride, ne dersin?"

"Yıldız Abla'dan öğrendiğimi söyleyeyim. Hayat kavga edeceğimiz, yeneceğimiz bir şey değil. O biz, biz oyuz. İnsan kendisini yenip nasıl mutlu olabilir ki? Beş yaşımdan, İstanbul'dan Ankara'ya taşınmaktan, babamın sinemayı sonsuza dek kaybetmesinden biliyorum: Bütün yenilgiler mutsuzluk taşır. Vazgeç hayatla kavga etmekten; o sensin çünkü."

* * *

Saat: 13:10. Rota: Zürih.
Mevki: Zollikon. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 18

"Hayatın anlamı yok! İnsafı, hele hele adaleti hiç yok! Bunca yılımı partiye, devrime verdim; ne oldu? Bak, bana bak. Kimim ben? Kimim ben? Burası nere? Ben söyleyeyim. Burası bir klinik, ben de hastayım. Doğru mu? Hepsi bu! He-p-si bu!"

Balgrist'te,[30] hastane bahçesinde; tıpkı Feride ve Ferdi'nin Limmat güvertesinde karşılıklı oturduğu gibi,

30. Zürih Gölü ve Alp Dağları manzaralı, Zürih Üniversitesi'ne bağlı bir klinik. (y.h.n.)

bir kadın bir erkek, büyükçe bir kafeterya masasında karşılıklı oturuyorlardı. Kadın öfkeliydi. Erkek sakindi.

"O kadar takip, o kadar polis atlattım. O kadar işkence gördüm. Yalnız kaldım. Bir gün yüksündüğümü, of dediğimi duydun mu, duydunuz mu? Ama beni yalnız bıraktınız. En çok da sen!"

"Haksızlık ediyorsun Selver."

"Etmiyorum! Nasıl edebilirim ki. Ruhum kanıyor Fırat. Ruhu kanayan hangi insan haksızlık yapabilir? Boşaymış. Hepsi, hepsi boşaymış. Kafayı yedim ben, değil mi? Öyle söyleniyordur: Selver kafayı yemiş. Niye ben kafayı yiyorum? Niye sıradan bir insan gibi, ruhuma yediğim kamçıları gülümseyerek geçiştirmiyorum? Niye? Güçsüzüm değil mi? Devrimci irade noksanlığım var. Hepiniz tamsınız, bir ben noksanım öyle mi? Burjuva siyaseti, burjuva siyaseti deyip lanetlediğiniz şeyin aynısını bana yaptınız!"

"Haksızlık ediyorsun Selver."

"Etmiyorum! Nasıl edebilirim ki. Her gün bir avuç hap kullanıyorum. Kafam yerinde mi ki haksızlık edeyim. Artık aklımla değil, kalbimle konuşuyorum. İnsan kalbiyle kötülük yapamaz. Ama siz bir gün olsun kalbinizin sesini duymadınız. Nedir benim bu durumum? Hani düşkünlük burjuvaların işiydi. Hani psikolojik bozukluklar kapitalizmin ürünüydü. Benim ne işim oldu kapitalizmle? Kendimi bildim bileli, görmediğim, göremediğim ama bin kolla beni sarmaladığını hissettiğim kapitalizme karşı kılıç salladım. Ama siz beni yalnız bıraktınız. En çok da sen! Niye yaptın? Benim sana karşı savunmam yoktu ki! İnsanın yoldaşlarına karşı savunması olmaz ki!"

"Haksızlık ediyorsun Selver."

"Etmiyorum. Nasıl edebilirim ki? Dünümü hatırlamıyorum Fırat. Muhtemelen, yarın bunları da hatırlamayacağım. Hangi hafızayla haksızlık yapabilirim ki? Bir

toplumu düzeltecektim; bir halkı, halkları; bir sınıfı kurtaracaktım. Bak! Bak bana. Nasılım? Gözler kan çanağı, surat bir karış şiş. Kendimi çirkin hissediyorum Fırat. Bundan daha beter duygu var mı? Ruhumu, kalbimi, bakışlarımı, duruşumu çirkin hissediyorum. Hadi diğerleri o kadar bilemez beni, ya sen? Sadece yoldaş mıydık? Sevdik birbirimizi, seviştik. Nasıl benim hakkımda şüpheye düşebildin? Neyimle seviştin sen? Ruhumla mı, bedenimle mi? Diyemedin mi, Selver devrimi hepinizden daha çok ister diye. Ne kaldı uğruna feda etmediğim? Daha nasıl kanıtlayacağım bu lanet devrimi çok istediğimi? Ölmek mi illa. Bu mu tek kurtuluşumuz? Bak! Ölmedim işte. Lanet olsun o devlete ki öldüremedi beni! Ama sağ olsun yoldaşlar, ayaktayken öldürdüler beni."

"Haksızlık ediyorsun Selver."

"Etmiyorum. Nasıl edebilirim ki? Elim ayağım tutmuyor zaten. Durmadan uyuyorum." Sesini yükseltti. "Nefret ediyorum uykudan, nefret." Fırat'a baktı. Bakışları duygusuzdu. İçinde kabaran duygu dalgaları, gözlerine varmadan, içindeki dalgakıranlara çarpıp gerisin geri dönüyorlardı. Masada duran sigara paketine uzandı. Fırat hemen çakmağa davrandı. "Hayır, içmeyeceğim. Sadece biraz tütün koklamak istiyorum." Sadece duygu dalgaları değil, ses dalgaları da dalgakırana çarpmış gibiydi. Yumuşak bir tona geçti. "En çok kokuları özledim Fırat. Su kokusu, yosun, tuz, ... İstanbul. Beni İstanbul'a götür Fırat. Götür beni buradan. Her coğrafyanın kendi psikolojisi vardır. Ne anlar İsviçreli psikiyatr benim derdimden. Beni, derdimi anlayacak bir yere götür Fırat." Soluklandı. "Fırat, ne pahasına olursa olsun İstanbul'a gitmek istiyorum."

"İsmail'le sözleştik. Belki Selver de gelir dedim. Göle inmek ister misin? Biliyorum, İstanbul'un yerini tutmaz ama ..."

"Tutmaz tabii, nasıl tutsun. O benim devrimimin şehri, burası çöktüğüm şehir. İsmail kim?" Fırat, içine tırpan atılmış gibi oldu. Yüzünü buruşturdu. Sessiz bir çığlık koptu içinden: 'Lanet olsun!' Hemen toparladı kendini. Sesinde üzüntünün her tonu mevcuttu.

"Bizim İsmail, İsmail Kaptan."

* * *

Saat: 13:15. Rota: Zürih.
Mevki: Tiefenbrunnen. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 19

"Geldik galiba."

"Evet, az kaldı. On on beş dakika sonra çıktığımız limana varacak, dünyanın yuvarlaklığını bir kez daha ispatlamış olacağız."

"Oysa düz gidip geldik." Gülüştüler.

"Mühendisliğimi kaşıma. Nasıl buldun göl turumuzu?"

"Güzeldi." Feride başıyla yukarıyı işaret edip, "Üstelik, emin ellerdeydik."

"Gidiyorsun öyle mi?" Sessizlik oldu. Göl kalabalıklaşmış, sabah pelüş kâğıt gibi kıyıyı ve gölü örten sis kaybolmuş, görüntü kontrastı keskin bir resim halini almıştı.

"Gidiyorum, ..."

"Feride, Sultan Hoca'nın bahsettiği o köye sen de gittin mi?"

"Halil'in Çeşmesi'ne?"

"Evet."

"Hayır. Niye sordun?" Feride, elini karanlık bir deliğe sokan insanın parmak uçlarıyla bir şeye dokunması ama onu tanımlayamaması gibi, iki gündür ilk kez Ferdi'nin

bir yerlerine dokunabildiğini hissetti. Bu, umut demekti. "Ama istersen birlikte gideriz. Tıpkı şu yolculuğumuz gibi, bozkır denizinde yelken açarız. İster misin?" Göz göze geldiler.

"Peki sonra?"

"Ne demek peki sonra? Sonrayı da sonra düşünürüz Ferdi." Feride sertleşti. "Su duymak istemiyor musun? Gidelim. Belki Halil'in duyduğu suyu biz de duyarız. Üstelik çok da umutluyum. On beş yirmi yılını ayrı geçirip ayrılık sebebini tarif etmekte zorlanan iki insan, su duymaya yatkındır bence. Belki notumuzu da yükseltme şansı buluruz. Hı, ne dersin? Bozkırda bir taşın üstüne isimlerimizin baş harflerini yazar, ama bu sefer araya kalp de kondururuz. III. Hattuşili ile Puduhepa oluruz." Ferdi, Feride'ye, 'kim ki onlar?' diye baktı. "Koca Hitit krallığında, birbirine âşık olmuş tek çift."

Ferdi, bakışlarını göle, kıyıya çevirdi.

"Çalıştığım şirketin ABD'de de bir kolu var. İki yıl önce bir kişilik kontenjan açtılar. Buradan isteyen biri, üç yıllığına gidebilir, dediler. Hevesliydim; ama yapamadım. Niye biliyor musun? Burada kendimi memleketten o kadar uzak hissetmiyorum. Hem, ... korkuyorum Feride, dönmeye korkuyorum."

"Korkmak mı? Niye? Neden korkuyorsun? Hepi topu iki buçuk saatlik uçak yolculuğu."

"Rolleri değiştik galiba. Şimdi de sen düz oldun."

"Düz değil, pratik diyelim biz ona."

"Yok yok, basbayağı düz." Feride'nin elini eline alıp öptü. Feride şaşırdı. Tam bir şeyler söyleyecekti, Ferdi, eliyle *dur!* yaptı. "Matias'in annesi, Elsa, çok güzel bir kadın. Latin. Esmer. Anaç. Dişi. Acı çekmiş, kendi tabiriyle acı yeşertmiş bir kadın. Matias için öyle diyor. 'Her soylu acı, insan toprağına düşmüş diri bir tohumdur; tükenmek için mutlaka yeşerir. Matias benim yeşermiş

acım.' Ona takılacağım zaman Tante Elsa derim. Kızmış gibi yapar. 'Ne o, rahibe adı gibi, ben devrimciyim Ferdi, tıpkı senin gibi!' der. Çok konuştuk. Bilhassa, şarap açtığımız günlerimizin değişmez konusu 'Ülkeye Dönüş'tür. Onun derdi Arjantin, benim derdim Türkiye! Ama ikimiz de dönmeme kararındayız. Elsa, sevgilisi Matias'ın ölümüyle yüz yüze gelmemek için dönmüyor. Dönmemesi gerçeği değiştirmiyor ama az da olsa ondan uzak tutuyor. Biliyor musun Feride, insanlar birbirine çok benziyor. Gerçi Elsa, yaşıtı olduğu bizim kadınlardan çok farklı; ama içimizde, en içimizde, el değmemiş bir yerimiz var ki, o hepimizde aynı. Bilhassa acı çekmiş insanlarda bu ortaklık çok daha bariz. Hikâyeler arasında kıyas olmaz; ama benim hikâyem, pardon bizim hikâyemiz, Elsa'nın hikâyesinin yanında hiç kalır." Ferdi, öptüğü eli avucunda tutmuştu, el eleydiler. "1976 yılında, karnındaki bebeğiyle ülkesini terk etmiş. –Biliyorsun, onların 12 Eylül'ü bizimkinden dört yıl önce oldu; çünkü onlar dalga merkezine yakın. Biz, iki kıta artı bir okyanus uzakta olduğumuz için, dalganın bize gelmesi zaman almış.– Neyse önce gemiyle Uruguay'a, oradan İspanya'ya, ardından İsviçre'ye gelmiş. 'Karnımda bebeğimi, Matias'ı değil, sanki ülkemi taşıyordum' diye anlatmıştı."

"Ay, çok güzel söylemiş." Feride, elini sıcak kuma gömercesine Ferdi'nin eline daha da gömdü.

"Latinlerin en çok neyine şaşıyorum biliyor musun? Ağlarken dans edebiliyor yahut dans ederken ağlayabiliyorlar. Biz sanki daha köşeliyiz."

"Bilmem, hiç düşünmedim."

"Bizde, biraz Kürtler farklı; onlar her durumda halay çekebiliyorlar."

"Ne güzel işte, Latin damarımız." Gülümsedi. "Elsa'yı merak ettim doğrusu."

"Cidden?"

"Tabii."

"Uzun gelseydin tanıştırırdım. Eminim'o da seni görmek isterdi."

"Benden bahsettin mi?"

"Dedim ya, masaya şarap koyduğumuz çok sohbetimiz oldu diye. Hikâyelerimizden haberdar ettik birbirimizi." Hafif sıktı Feride'nin elini. "Nasıl, doğru anlamış mıyım?"

"Neyi?"

"Ne oldu? Hızında düşme var. Demin edebiyat tarifi verdin ya, onu diyorum."

"Hıı, ay ben şurada biraz mayışmışım. Yolculuk biraz daha sürse uyuyabilirim."

"Yoruldun mu?"

"Evet." Mutlu bir mırıltıydı, başını Ferdi'nin omzuna yasladı. "Seyir defterini seṇ yazarsın artık."

* * *

Saat: 13:15. Rota: Zürih.
Mevki: Quaianlagen. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 20

Manda kasa Mercedes'in bagajına, evdeki soğutucularda muhafaza ettiği dondurmaları ve diğer öteberileri yerleştirip, bagaj kapısını usulca kapattı. Başı çatlayacak derecede ağrıyordu. Ne zaman şarabı biraz fazla kaçırsa hep böyle oluyordu. Kapıyı açıp direksiyona geçti. Torpido gözünden ağrı kesiciyi çıkardı. Tek elle, hapı jelatininden çıkarıp ağzına attı. Su arandı, bulamadı. Arabadan çıkmaya, bagajı açmaya erindi. Hapı susuz yutuverdi. Saat dokuza geliyordu. Göl kenarındaki büfesine gitmesi pazar gününün tenhalığında en fazla on beş dakika sürerdi. Öteberileri yerleştir, kahve makinesini ısıt derken, dokuz buçuk on gibi satışa başlayabilir-

di. Arabayı çalıştırdı. Parktan çıkması biraz zamanını aldı. Manda kasa, yolda rahat, hele hele uzun yolda çok konforluydu; ama şehir içinde, bilhassa park mevzusunda birazcık hantal kalıyordu. Sokaktan çıkıp ana caddeye dahil oldu. Eli sigara paketine gitti, vazgeçti. Baş ağrısı biraz hafiflesin içerdi. Boşta kalan eli radyo düğmesine yöneldi. Radyonun açılmasıyla arabanın içine oksijen verilmiş gibi oldu. Hareketli bir müzik parçası, bitmedi, adeta kökünden hızar yemiş ağaç gibi devriliverdi. Radyo, dokuz haberlerine geçti. Akdeniz'de Sicilya açıklarında bir mülteci gemisi batmış, yüzlerce insan ölmüştü. 'Yüzlerce insan' dedi içinden, tekrarladı, 'yüzlerce insan!' Fouad, spikerin ağzından ufak bir tükürük parçası gibi çıkan o gemi benzeri bir gemiyle gelmişti İtalya'ya. Kim bilir, belki de gemi, geldiği geminin ta kendisiydi. Günlerce aç susuz, en yakın arkadaşın dahi patlamaya hazır bomba gibi dokunulmaz olduğu, ölüyle dirinin aynı yeri ve aynı kaderi paylaştığı; çıplak demir, çıplak insan bir yolculuk. Radyo habere devam ediyordu. 'İtalyan sahil güvenlik görevlileri kaybolan mültecileri aramayı sürdürüyorlar. ...' Küfretti. 'Bok arıyorsunuz şerefsizler. Geberseler de kurtulsak diye gemimizi taciz edenler başkasıydı değil mi!' Kırmızı ışığı son anda fark etti. Freni kökledi. Bagajdaki öteberi birbirine girdi. 'Niçin geldin? Bu gemiye ne cesaretle bindin?' demişti İtalyan polisi. 'Kader. Zorundayız' demişti tercümana. Tercüman, yanıtı polise ilettikten sonra, polis başını kaldırıp Fouad'a bakmıştı. 'Ne iş yapıyordun ülkende?' 'İnşaat.' Polis, el hareketiyle, 'Geç' yaptı. Kamptan içeri, binlerce 'geç'in içine girdi. Kamptan sonraki ilk durak Napoli'ydi. Su sattı. Sokakta yattı. Peşinden Roma'ya geçti. Dilendi. Milano'ya gidecek kadar yol parası biriktirip, kaçak, trene bindi. Yol parası cebinde kalınca Milano'da biraz rahat nefes aldı. Üç aylık Milano misa-

firliğinden sonra kapağı İsviçre'ye attı. Bundan sekiz yıl önce ve yine böyle bir mayıs günüydü. Hava, yağmurdan güneşe, güneşten yağmura geçip duruyordu. İsviçre'ye iltica başvurusunda bulunduktan bir ay sonra Zürih Kantonu'na verildi. Bu, memleketi Cendube'den[31] yola düştüğünden beri başına gelen ilk güzel şeydi. Eski araba ihracatı yapan bir hemşehrisinin yanında kaçak, araba getir götürü yaptı. O kaçakların birinde Gabriela'yla tanıştı. Çok sürmedi, sevgili oldular. Yine çok sürmedi evlendiler. Yine çok sürmedi peş peşe iki çocuk yaptılar. Yine çok sürmedi boşandılar. Çocuklar annede kaldı. Fouad İsviçre'ye yerleşmişti. Dört yıl önce, biraz da şans eseri, yazın göl kenarında tezgâh açan büfelerden birini devraldı. Bu, kırk yıllık hayatının –İsviçre'ye yerleşmeyi saymazsak– tek başarısıydı. Radyo, hava durumuna geçti. Gün güneşli olacaktı. Tunus-İtalya arasında susuzluk ve cehennem sıcağı olan güneş, İsviçre'de para demekti.

Baş ağrısı hafiflemişti.

* * *

Saat: 13:15. Rota: Zürih.
Mevki: Bürkliplatz. Rüzgâr: Hafif.
Sahife No: 21

Limmat gemisi Bürkliplatz'a, son durağına manevra yapmak üzereydi. Uzak, atlasın ıssız bir köşesinden şehre, limanına dönen bir eski zaman gemisi misali, Limmat, burnunu kalabalığa sokmuştu. Şehir sabah bıraktıkları şehir değildi. Kıyı boyunca insan doluydu. Ferdi, eliyle Bellevue kıyısını gösterip,

31. Tunus'un kuzeybatısında bir şehir. (y.h.n.)

"Feride, bak şehir uyanmış" dedi.

Feride, başını Ferdi'nin omzundan kaldırdı.

"Peki sen?" diye sordu, sesi yorgundu. "Senin sevgilin ölü değil ki?"

Ferdi şaşırmıştı. Feride'ye döndü:

"Anlamadım."

"Dedin ya, Elsa, Matias'ın ölümüyle karşılaşmamak için dönmüyor. Sen peki?"

'Hiç değişmeyeceğiz' dedi içinden Ferdi, 'ayrılıktan bir adım önce, en zor cümleyi kurarız.'

"Ne fark eder Feride, ikisi de kayıp işte. Benim ülkem için on beş yirmi yıl, yüz yıl uzunluğundadır. Dizisini heyecanla seyrettik ama *Zamanda Yolculuk* o kadar da zevkli bir şey değil." Ayağa kalkmışlardı. Ferdi, biraz da sözü değiştirmek amacıyla, "İsmail'i görüp teşekkür etseydik, iyi olurdu" dedi.

"Evet, iyi olurdu gerçekten."

"Neyse, olmazsa ben sonra ararım; hem vesile olur."

Limmat, iskeleye, iskeleden ayrıldığı gibi yanaştı. Kıyıda oldukça kalabalık bir insanı grubu ikinci tur için sıra bekliyordu. Alt kata inip, adım hızıyla ilerlemeye başladılar. Çıkışa gelmişlerdi ki, Feride, Ferdi'ye döndü,

"Bak kim var orada!"

İsmail Kaptan çıkışta bekliyordu. İsmail Kaptan'ın yanına vardıklarında, sıradan hafif dışarıya çıktılar.

"Size hoşça kalın demek istedim" dedi İsmail, erken davranıp.

"Niye zahmet ettiniz İsmail Bey, zaten bizi mahcup ettiniz."

"Rica ederim Feride Hanım, ne demek."

"İsmail sağ olasın."

"Bi'şey değil Ferdi. Varsa zamanınız sizi karada da bir yere davet etmek isterdim." Gülümsedi. "Bugün normal-

de mesaim yoktu. Bu seferi bir arkadaşın yerine yaptım. Hayatta böyle güzel tesadüfler de oluyor..."

"Öyle mi?" Feride, yüzüne hafif bir tebessüm yerleştirip, "Tanışacağımız varmış. Gerçekten çok memnun oldum" dedi.

"Ben de." İsmail, Ferdi'ye döndü: "Ferdi, Fırat'la sözleştik. Belki Selver'i de getirecek. Varsa zamanınız siz de buyurun."

"Sağ ol İsmail, biz oteldi valizdi derken havaalanına anca gideriz. Selam söyle. Selver'in yanına bir kere gidebildim ancak, ayıp oldu. Nasılmış son durumu?"

"Hep aynı. Sürekli aynı şeyleri söyleyip duruyormuş."

"Lanet olsun. İçimizdeki en günahsızdı."

"Öyle."

"Nasıl, tedavi falan?"

"Zor be Ferdi. Bir düşen bir daha zor doğruluyor, ... Neyse" Feride'ye döndü, "sizi tutmayayım. Tekrar memnun oldum. İyi yolculuklar. Bir dahaki sefere daha uzun görüşürüz umarım."

"Bir dahaki sefere Ankara'da görüşürüz belki."

İsmail güldü.

"Ankara'ya deniz gelirse söz."

"İsmail Bey, tarihten biliyorsunuz, Ankara, vapurla çıkılabilen bir şehirdir." İsmail, olduğu yerde iki kat ağırlaşmış hissetti kendini. Feride ve Ferdi hatır alıp ayrıldılar.

Seyir Defteri / Güverte Jurnalı
(Ankara - ...) Zürih - Rapperswil - Zürih
Son

* * *

"Selver kim?"

Karşıya, Bürkliplatz'a geçmiş, Bürkliplatz'dan Bahnhofstrasse boyunca el ele yürüyorlardı. Feride, tramvaya binmek istememiş, cadde boyunca istasyona kadar yürümeyi teklif etmişti. Bahnhofstrasse, istasyon binasından göle açılmış susuz bir kanal misali uzuyordu. Dünyanın en pahalı markalarının kenarına tezgâh açtığı bu susuz kanal boyunca şehir turuna çıkmış, ikide bir durup kapalı dükkânların vitrinlerine bakan çokça insan vardı.

"İsmail'e de dedim ya, en temizimiz; artık temizlikten ne anlarsan. Klasik olacak ama, ömrünü mücadeleye adamış bir kadın. İlk geldiğim günden beri tanırım. Her an ülkeye dönecekmiş ruh haliyle –o zaman örgüt olarak da çok hareketliydiler– yaşıyordu. Sonra hep beraber fark ettik ki, o hareket bir bünyenin ölmeden önceki son çırpınışlarıymış. Sanki çok uzakta bir şaltere bağlıymış gibi, teker teker söndü insanların yüz ışığı. Burada en çok insanların yüzünün kararmasına şahit oldum. Bilmem, belki benim yüzüm de öyledir. Yüzü güzelleşen, yahut yüz güzelliğini koruyabilen o kadar az insan var ki." Ferdi –yine– yere, tam ayak uçlarına bakarak yürüyordu. "Kliniğe yatırıldığında ziyaretine gitmiştim. 'Sürekli uyutuyorlar beni. Her uyandığımda acılarım daha da çoğalmış oluyor' demişti." Göz ucuyla Feride'ye baktı. Karşı tarafta Cafe Sprüngli müşteri taşıyordu. "Feride, Vedat Türkali'nin *Kayıp Romanlar*'ını okudun mu?"

"Okudum. Romanın bir ucu buradaydı, değil mi?"

"Evet. İsim vermemiş ama romanın bir yerinde" boştaki eliyle karşıyı, Cafe Sprüngli'yi gösterdi, "tam burayı tarif etmişti bence. Oturalım mı?" Feride başıyla 'hayır' yaptı.

"Yürüyelim."

"Bu bencilce olacak ama Selver'in durumunu görünce, ilk kez, senin buraya gelmediğine sevinmiştim. Selver gibi sen de burayı kaldıramayabilirdin."

"Ben ömrümü herhangi bir mücadeleye adamadım Ferdi; biliyorsun adanmaya da hep karşı oldum."

"Feride, emin ol kimse bundan derin bir haz duymuyordur zaten. Çoğu zaman hayat seni zorluyor, bazen de sen hayattan fazlasını istiyorsun. Sonuç ne biliyor musun? Düşünü kurduğun dünyanın bile en mutsuz insanı sen oluyorsun. Selver de onlardan biri. Devletin her türlü kaba kuvvetine direniyor, ama bir yoldaşın samimiyetsizliğine dayanamıyorsun. Sonra koca bir boşluk açılıyor önünde. Bir adım daha atsan, ki bazılarımız cesaretli, atıyor, kendinden düşüyorsun. Hani, hiç intiharı düşündün mü diye sormuştun ya, evet, düşünüyor insan ve o anda neyi fark ediyorsun biliyor musun? Hiçbir uçurum, insanın kendi uçurumundan daha derin değildir." Tramvay yolunu geçip Paradeplatz'ın[32] ortasında durdular. Ferdi etraftaki iki büyük bankayı gösterip, "Bunlar da dünyanın uçurumları" dedi. Sonra, geriye dönüp oteli göstererek ekledi: "İşte burası da o uçurumun konforu."

"Önce burada oda ayırtmak istedim, sonra vazgeçtim" dedi Feride, Ferdi'yi şaşırtmak istercesine.

"Nasıl? Sen buranın fiyatlarını biliyor musun?"

Feride sakindi.

"Evet, biliyorum. Üstelik birkaç kere de kaldım."

Ferdi teslim olmuştu.

"Öyle mi? Peki bu sefer niye üç yıldıza razı oldun?"

"Çünkü bu sefer yıldıza değil, bozkıra, kendi elimle terk ettiğim hayatıma geldim."

"Feride, ..." Ferdi yere bakıyordu, "daha zamanımız var. Matias'a, müzik evine gidelim mi?"

"Niye?"

"Orası da benim bozkırım. En azından bir parçamı gör de öyle git. Üstelik İsmail'le bir daha kim bilir ne zaman

32. Finans merkezi olarak sembolleşmiş, Tren Garı ile Zürih Gölü arasında uzanan Bahnhofstrasse üzerindeki ünlü alan. (y.h.n.)

görüşürüm. İsterim ki, biri şahit olsun, sabah uyandığımda bu iki günün rüya olmadığını söylesin bana."

"Bugün pazar ama, müzik eviniz kapalı değil mi?"

"Müşterilere kapalıdır. Biz Matias'la çoğu pazar dükkânda buluşup kafa yaparız. İstediğimiz plağı alır, istediğimiz seste dinleriz. Hem son zamanlarda nargileye merak saldık, ben de ara sıra Matias'a eşlik eder oldum."

"Anlattıklarının hepsi çekici." Kararsız kaldı. "Rahatsızlık vermeyelim?"

Bu, tamam demekti.

* * *

8 numaralı tramvayın Helvetiaplatz durağında indiler. Meydanın yüzü açılmış, güneşe ışık gönderiyordu. Ferdi, yıllar önce, tanıştıkları gün, birlikte Atatürk Bulvarı boyunca yürürken bir anlığına geride kaldığı gibi –ama bu sefer bilerek– bir adım geride kalmıştı. Yıllarını geçirdiği görüntünün içine Feride'yi yedirmek istiyor; şehre, meydana, meydanın köşesindeki anıta, Volkshaus'a, geride kalmış Kanzlei'a onu göstermek istiyordu. Tabloyu tamamlayan son eksik renk, tableti tamamlayan son kırık parça, şiiri tamamlayan son kayıp dize, ... İşte O buradaydı! Burada; yıllarca, ürkek bir gölge gibi geçtiği meydanda; kısık bir türkü gibi yürüdüğü kaldırımda, her seferinde yağmurda ıslanmış çocukluğunu hatırladığı çeşme önünde, ... O buradaydı. Endamlı yürüyüşü, hafif çıkık kalçaları, yere itiraz edercesine basan ayakları ve yüreği ve kafasıyla buradaydı işte! ... Feride birden durdu. Ferdi'ye döndü. Ferdi, düşündükleri yüzünden okunuyormuş gibi ürktü.

"Niye arkamdan yürüyorsun, burada adet böyle mi?"

"Bilmiyorum" dedi Ferdi mırıldanarak, "seni burada, mahallemde, sokağımda, alanımda görünce, ... ancak idrak ettim galiba."

"Ev ne tarafta? Yakın mı?"

"Hemen şurada, yakın."

"Mahallene geldim öyle mi?"

"Hoş geldin" dedi Ferdi, bütün kontrolünü kaybetmişti. Feride, Ferdi'nin perişanlığını geçiştirmek için eliyle çeşmeyi gösterdi.

"İçme suyu mu?"

"Hı hı" dedi Ferdi. "Güzeldir de."

"Zürih: Çeşmeli Şehir."

Çeşmeye yöneldi. Bir iki yudum su içti. Yüzüne hafif su çarptı. Ferdi, Feride'yi seyrediyordu. Feride suyla işini bitirip doğruldu.

"Bence sen de bir iki yudum içsen iyi olur."

"Böyle iyi" dedi Ferdi.

"Nerede müzik eviniz? Çocuğu rahatsız ettik, bari bekletmeyelim."

Ferdi, Volkshaus tarafında bir yer işaret etti. Yürüdüler.

Matias, müzik evinin kapısına çıkmış, sokağı gözetliyordu. İkisini görür görmez el salladı. Kısa süreliğine içeriye geçip gözden kayboldu. Sekerek dışarı çıktı. Ayakkabısının birini giymiş, diğerini ayak ucunda sürüklüyordu. Ferdi, Feride'nin kulağına fısıldadı,

"Yine çıplak ayak geziyormuş içeride."

Sokağın ortasında buluştular. Matias, taşkın bir sevinçle Feride'ye el uzattı. Yüz yüze öpüştüler. İngilizce 'hoş geldin' dedi. Feride, İngilizce 'hoş bulduk' dedi. Ferdi'ye merhaba demeden, eliyle Feride'ye yolu gösterdi. Çok değil beş on adım sonra kapıdan içeri girdiler.

Koku!

Feride içeri girer girmez, müzik evinin kokusuna başını yukarıya kaldırdı.

"Ferdi" dedi, yanlarında Matias yokmuş rahatlığında, "nedir bu koku?"

"Koku?" dedi Ferdi, kararsız kalmıştı, Matias'a döndü. Matias anlamamıştı.

"Nargile mi demek istiyorsun?"

"Hayır Ferdi, sence de burası müzik kokmuyor mu?" Ferdi rahatlamıştı. Bir an, Feride'nin nargile tütününe katılmış esrar kokusundan bahsettiğini sanmıştı. "Ama burası çok güzelmiş." Gözleri parlıyordu. Tezgâhların üstünde alfabetik sıraya göre dizilmiş plaklara tek tek dokunuyordu. "Ferdi, bütün bunları nereden topladınız?" Ferdi, Matias'la göz göze geldi. Tercümeye gerek yoktu. Feride'nin ses tonu ve vücut dili her şeyi açık ediyordu. "Ben de, iki plağım, bir plakçalarım var diye kendimi müziksever sanıyordum." Daha ziyade kendi kendine konuşuyordu. Epey bir süre plak tezgâhlarının arasında dolaştı. Ferdi ve Matias, dükkâna gelmiş alımlı bir kadını izler gibi Feride'yi izliyorlardı. Matias, Ferdi'yi dürttü. Fısıltıyla,

"Paşa, çok güzel" dedi.

Ferdi, kıskanmış gibi, Matias'ın dürtmesini sertçe iade etti. Ferdi'nin yüzünden mutluluk akıyordu. Matias, Ferdi'yi ilk kez böyle görüyordu. İçinden, 'bravo paşa, güzel kadın beklemişsin' dedi. Feride, biri seslenmiş gibi, kapıya, ikisinin bulunduğu tarafa döndü. İki çift erkek gözün hayranlığıyla karşılaştı. Ferdi, Matias'ın yanında, uygun alt zeminini yakalayan fotoğraf objesi gibi pırıl pırıl ortaya çıkmıştı. Feride, içinde bir ılıklık hissetti. Kararsız kaldı. En erken toparlanan Matias oldu.

"İstediğiniz, sevdiğiniz varsa, tabii ki alabilirsiniz."

Feride gülümseyerek,

"Hepsini istiyorum" dedi.

Matias, Ferdi'ye dönüp, ondan izin almış gibi yapıp tekrar Feride'ye döndü. Kırık bir Türkçeyle,

"*Dukan sizen*" dedi.

Feride, önce İngilizce ve Türkçe dışında bir dil sandı ama çok sürmedi, kopardığı kahkaha plaklara çarpıp

dükkânın içinde hoş bir seda oldu. Ferdi, tıpkı Helvetiaplatz'da olduğu gibi dalmıştı. Yaşadığı, her an içinde Feride'yi taşıyarak yaşadığı mekânların hiçbirine Feride'yi canıyla kanıyla yerleştiremediğini fark etti. Bu, Ferdi'nin, kendisine itiraf etmek istemediği ayrılığın ta kendisiydi.

"Dükkân benim öyle mi!" Kahkahasını yumuşattı. "Dükkân benim olmasın, ama bir ortağı olmak isterim."

"Payımı sana verdim gitti" dedi Ferdi, Feride'nin coşkusuna uyanmıştı. Matias eliyle arka tarafı gösterip,

"İsterseniz o tarafa geçebiliriz. Size kahve yapmamı ister misiniz?"

"Evet" dedi Ferdi, "İtalyan cezvede bir espresso çok iyi olur. Feride sen?"

"Ben su içerim; kahve bana dokunuyor."

"Öyle ya iki gündür sadece bir kere kahve içtin. Soracaktım aslında, ..." Sözünü bitirmeden Matias araya girdi.

"Nasıl buldunuz Zürih'i?"

"Güzel şehir, çok güzel. Ama burası gördüğüm en güzel yeri."

"Teşekkür ederim."

"Feride, buraya bakıp yanılma; Matias aslında dünyanın en dağınık insanıdır."

"Hayır Feride, ben dağınık değilim, bu çok titiz." Pot kırdığı sanısına kapılıp, "Siz benden daha iyi bilirsiniz" dedi. Kırdığı pot ikiye çıkmıştı.

"Ankara'da o kadar titiz değildi, Zürih onu böyle yapmıştır."

Arka bölmeye geçmişlerdi. Üç dört tabure. Bir kenarda Arap usulü süslü bir nargile, mutfak masası gibi kullanılan bir masa; yerde, kolilerden taşan plaklar, duvarlara asılmış çeşitli albüm afişleriyle burası ön tarafa göre oldukça dağınıktı. Mutfak masası, karşı duvar

boyunca, üstünde Uni-WC yazan kapıya kadar uzanıyordu. Feride, göz ucuyla Matias'ı inceliyordu. Nedense onu uzun saçlı düşünmüştü. Matias; kısa saç, kumral, kara göz, kirli sakal, uzun ve düzgün parmaklar, çekici bir dağınıklık içindeydi. Feride için yakışıklı değil, ama etkileyici bir çocuktu. En çok parmaklarını beğenmişti.

"Evet Feride, Matias bu." Ferdi, kahve için İtalyan cezveyle uğraşan Matias'ı gösterdi. Matias, geri döndü. Ferdi ve Feride'yi, Ferdi'nin gösterdiği sepya fotoğraflardan sonra ilk kez yan yana ve kendi renklerinde görüyordu. Yüz perdesinde bir kat geride duran gülümsemesi, dışarıdan zor bela fark ediliyordu. Gülümseme, Ferdi'yi ilk kez bir kadınla yan yana görmekten mi, yoksa dostunun tamamlanmış görüntüsünden ötürü müydü belli değildi.

"Sizin hakkınızda çok şey dinledim." Feride, sevgi dolu Ferdi'ye baktı. "Bir gün tanışacağımızı biliyordum."

Feride, bakışlarını Matias'a çevirdi. Kendini Matias'ta tahmin etmeye çalıştı. Anne-baba Arjantinli, kendisi İsviçreli, bambaşka bir kültür ve hayat hikâyesiyle yetişmiş birinde nasıl duruyordu acaba? Aklına, Ferdi'nin 'İnsanlar birbirine çok benziyor' sözü geldi. Olsun, yine de Matias'taki Feride'yi merak etmemiş değildi.

"Güzel şeyler mi anlattı?"

Matias gülümsedi. Masaya, fokurdayan cezveye döndü. Cezveyi uyduruk ocaktan tezgâha alıp döndü.

"Evet, güzel şeylerdi."

"Matias hadi, kahve?"

"Gel kahveni kendin al, konuşuyoruz biz."

Ferdi tabureden kalkıp masaya yürüdü. Sırtı Feride'ye dönük halde,

"Feride, kahve içmeyeceğine eminsin değil mi?" der demez, "Ya sen su istemiştin değil mi? Hemen!" diye ekledi. Masanın altında, plastik ambalajda bir su şişesi

çıkardı. "Feride plastik bardak mı, yoksa kullandığımız bir cam bardakta mı istersin?"

"Fark etmez."

Ferdi, Matias'ın bulaşık yıkamasını (yoksa yıkamamasını mı demeliydim) düşünüp, poşetinden bir plastik bardak aldı. Suyu doldurup Feride'ye götürdü.

"Matias, kahve?"

"Evet, Paşa" deyip Feride'nin sorusuna verdiği yarım cevabı tamamlamaya girişti: "Güzel şeylerdi. En güzeli de yaptığınız Anadolu gezisiymiş. Ferdi o kadar anlattı ki, neredeyse gezdiğiniz yerleri ezberledim. Kaç kere dedim, birlikte de gidelim diye ama, ... tuhaf gelebilir" gülümseyip, eliyle pejmürdeliğini gösterdi, "tarihe, eski toplumlara meraklıyımdır. Siz Hitit uzmanısınız değil mi?"

Ferdi, kahveleri doldurmuştu.

"Buyur paşa, bir de birbirinize öyle mesafeli durmayın." Eliyle bir Matias'ı bir Feride'yi gösterip,

"Matias, Feride; Feride, Matias."

Evet, Ferdi, Matias'ın yanında kendini çok rahat hissediyordu. Feride, ikisini yana yana bir kez daha görünce bundan emin oldu.

"Hatta, bir keresinde, ..." Ferdi'ye bakıp sustu.

"Evet, bir keresinde?" diyerek Matias'ı tekrarladı Feride; su sesi duyar gibi olmuştu.

"Başıma bunun geleceğini bilmem gerekirdi." Ferdi, tatlı bir şikâyet tonuyla konuşmuştu. Feride nefesini kesmiş dinliyordu. Müzik evinden içeri girer girmez aldığı koku ve hissine kapıldığı hafiflik daha da arttı.

"Feride, ülkeye dönmek konusunda önümde herhangi yasal bir engel yok." Şimdi de Feride için 'her şey uçuyor'du: Matias, Ferdi, İtalyan cezve, tabureler, yerde sahipsiz ve sırasız duran plaklar, hatta müzik evi, hatta şehrin kendisi ağırlıklarından kopmuş havada tatlı tatlı

süzülüyorlardı. Demin duyduğu su sesi, şelale sesine dönmüş, kulaklarında uğulduyordu.

"Ferdi, ..." dedi Feride, çıktığı zaman yolculuğundan henüz tam dönememiş halde, "yani .. ?"

Aralarında Türkçe konuşmuşlardı ama, ikisinin mimikleri, ses tonu o kadar tanıdıktı ki, her dilde çok rahat anlaşılabilirdi. Ferdi, yine de Matias'a dönüp, eliyle uçma işareti yaparak,

"Söylememiştim" dedi.

"Korkaksın sen Paşa, korkak!" Feride'ye dönüp devam etti: "Şimdi sizinle uçağa binip gidebilir."

Feride oturduğu yerden Ferdi'ye elini uzattı. Ferdi, kahve fincanını ufak bir geri dönüş hareketiyle masaya bırakıp Feride'ye yürüdü. Elini tutup yanına, demin kalktığı eski yerine oturdu. Matias, göz işaretiyle, daha geriyi, tuvalet kapısını işaret edip tuvalete gitti.

"Niye söylemedin bunu?"

El ele, hatta diz dizeydiler.

"Söyleseydim, hep bunu konuşacaktık. Oysa, konuşmamız gereken, hatta becerebilirsek el çabukluğuyla kapatmamız gereken onca yılın açığı var. Değil mi?"

Feride, duygusuz bakıyordu.

"Geçmişin açıkları kapatılmaz ki Ferdi."

Sesi, *Boş ver geçmişi, bugüne gel, bugünü yaşayalım* diyordu. İçeriden sifon sesi geldi. Çok sürmedi, Matias göründü. Feride, Ferdi'nin elini bırakıp ayağa kalktı. Matias'a doğru yürüdü. Tuhaf bir şey oluyordu. İki erkek hipnoz olmuş, Feride'ye bakıyorlardı. Feride, Matias'a yaklaştı. Sağ elini Matias'ın sol yanağına uzatıp Matias'ı dudaklarından öptü. Hayatında ilk kez bir erkeği, erkeklik dişilik duygularından öte bir duyguyla dudaklarından öpmüştü. Matias, karşı konulmaz bir fırtınaya tutulmuş, fırtınanın şiddetini vücudunun her noktasında hissetmişti. Tıpkı Feride gibi, duyduğu his, kadın ve erkek

olmaktan çok öte, belki de ikisinin harmanlanmış şefkatiydi. Bu, hayatta, annesinin şefkatinden sonra hissettiği ilk şefkat duygusuydu. Feride, nefesi Matias'ın yüzüne yetişecek mesafede durmuştu.

"Thank you!" dedi Feride. Peşinden bir şeyler fısıldadıysa da anlaşılamadı. Matias, kıpırtısız durmaya devam ediyordu. Bir şeyler söylemek, Feride'nin teşekkürüne en azından teşekkürle karşılık vermek istedi, fakat içinden kurduğu, hatta kurma teşebbüsünde bulunduğu bütün cümleler boğazında toplanıp kaldılar. Feride, tekrar yerine, Ferdi'nin yanına geçti. Ferdi, konuşup ortamın sessizliğini bozmak istedi.

"Matias, Feride'nin buraya geldiğini, onunla tanıştığını Elsa'ya söyleme; yoksa, ona haber vermedik diye ikimizi de perişan eder." Matias, biraz kendine gelmişti.

"Burada olsaydı ona mutlaka haber verirdim; ama dün İspanya'ya gitti."

"İspanya! Daha geçen hafta görüştüm, öyle bir şeyden bahsetmedi. Niye gitti? Kötü bir durum mu var acaba?"

"Kötü mü iyi mi bilmem? Sanırım annemin benden sakladığı bir ilişkisi var."

"Senden sakladığı? Niye saklasın ki?"

"Bilmiyorum." Masadan bir sigara aldı. Feride'ye gösterip, 'Yakabilir miyim?' diyerek izin istedi. Feride, başıyla 'tabii' yaptı. Matias, sigarasını yakıp, dumanını altdudağını hafif öne çıkarıp yukarıya üfledikten sonra, Ferdi'nin sorusuna verdiği yanıtı tamamladı:

"İster misin, babamın izini bulmuş olsun?"

Ferdi içinden, 'İşte şimdi tam Türk filmi olduk' dedi.

* * *

"Feride, ben cep telefonuma bakmak içine eve gidip gelsem? Olur mu? Ne bileyim belki havaalanında lazım olur."

"Sen bilirsin. Gerçi sanmam lazım olacağını ama..."

"Olsun olsun. Zaten ev hemen şurası. İki dakikada gider gelirim." Hep birlikte arka bölmeden çıktılar. Ferdi hızlı adımlarla kapıya yöneldi. Çıkmadan, yüksek sesle,

"Hemen dönerim" diye bağırdı.

Feride içinden, 'Çocuk teslim ediyor sanki' dedi. Mutluydu.

Matias, Ferdi'den kalan boşluğun büyümesine fırsat vermeden,

"Feride, istersen sana müzik evimizi anlatayım" deyip eliyle plakları gösterdi.

"Çok güzel olur, memnun olurum; ama önce ufak bir sorum var. Demin, ne söyleyecektin?"

Matias gülümsedi.

"Bunu benim söylemem doğru olur mu bilmem, ... bir keresinde, yani geçen yıl, havaalanından döndük. Her şey hazırdı; fakat cesaret edemedi."

"Sence niye?"

"Tıpkı annem. Çok anladığımı söyleyemem. Bütün hissettiğim, ikisinin de acı çektiği." Elleriyle, 'bu kadar bilebiliyorum' yaptı.

"Teşekkür ederim. Artık, bugüne gelebiliriz." Soluk bir gülümseme kapladı yüzünü.

"Ferdi belki anlatmıştır. Anne baba Arjantin'den, baba yok ama..." Duygusuz söylemişti. "Hiç görmedim zaten. Ben doğmadan ölmüş, ... sanırım." Sesi yine de hafif titrer gibi oldu.

"Ferdi, biraz bahsetti."

"Üniversiteden arkadaşız. Ben müzik dedim, üniversiteyi bıraktım. Burası aslında ikimizin." Feride bir taraftan plaklara bakıyor, bir taraftan Matias'ı dinlediğini belli etmek için ara ara başını kaldırıp Matias'a bakıyordu. "Artık biraz zor. İnternet her şeyi çok değiştirdi. Özellikle yeni dinleyici profili çok farklı olmaya başladı."

"Nasıl?"

"Müzikle bağı sadece ses üzerinden; obje olarak dokunamıyor, öyle bir ihtiyaç tanımıyorlar. Ben elime plak ya da CD almazsam sanki bir şeyler eksik kalmış gibi oluyor. Tabii, şimdiyi de göz ardı etmemek lazım. Beğenelim beğenmeyelim her dönemin kendi müziği ve ona uygun üretimi var."

"Aynısı kitap konusunda da var. Şimdi şu tartışılıyor; elektronik kitap mı alışıldık kitap mı?"

"Evet. Durum birbirinin hemen hemen aynı. Birinde dokunma duyun da tatmin oluyor. Diğeri tıpkı MP3, MP4 gibi sanal kalıyor."

"Geçiş dönemi galiba. Olabilir mi?"

"Ama çok radikal. Örneğin, plak ile kaset o kadar uzak teknolojiler değil, CD farklı; zaten peşinden internet geldi. İnternet, bambaşka bir durum. Dünya 0 ve 1'lerle doldu; ama onu henüz eski alışkanlık ve tecrübelerimizle kullandığımızı düşünüyorum. İçinde büyük avantajlar da var. Örneğin, Türkiye'deki bir müzisyenin üretimi hakkında anında bilgi edinebiliyorum. Bu biraz çeşitliği de getiriyor ama hızdan ötürü kalite kaybını da."

"Peki bunları" Feride, eliyle plakları gösterdi, "kim dinliyor? Nereden buluyorsunuz bunları?"

"Bir piyasamız var. Kaynak çoğunlukla kişisel arşivler. Eski kuşaklar ufak ufak çekiliyorlar dünyadan. İsviçre'de eğer güçlü, paralı bir aileniz yoksa, müzik arşiviniz, kitaplığınız hatta hatta mobilyalarınız önünde sonunda Flohmarkt dediğimiz Secondhand[33] piyasasına düşer. İşte biz de oralardan topluyoruz bunları. Bazıları gerçekten çok kıymetli. Bazıları büyük sürpriz. Ferdi size söyledi mi bilmem, dün, sizin büyük bir müzisyeninizin plağına denk geldim. Hemen Ferdi'yi aradım."

33. İkinci el, eskici. (y.h.n.)

"Kim?"

"İsmi benim için biraz zor, Ferdi çok seviyor onu. Erkek, eşcinsel, ..."

"Zeki Müren?"

"Evet, evet."

"İnanmıyorum! Bir Zeki Müren plağı ne arar ki burada?"

"İşte demin bunu demek istedim. O artık sadece bir plak değil. Onun içinde bir tarih var. O plağın yolculuğunu zamanda takip edebilsek, değil mi, belki bir toplumun tarihini görürüz."

"Haklısınız."

"Objeler içinde tarih barındırırlar çünkü. Gelin ne göstereceğim size. Giriş sol tarafa doğru yürüdüler. Matias, sol duvara dayalı masaların üzerindeki plakları gösterip, "Bu bölüm benim müzik damarımın bağlı olduğu yer: Latin Amerika. Bakın şu plak. Bu arada, Carlos Gardel dinlediniz mi hiç?"

"Hayır. Latin müziği ile pek münasebetim olmadı."

"Anladım. Carlos Gardel Arjantin'in, hatta dünyanın en ünlü tango müzisyeni. Bu plağı, ki en eski plaklarından biridir, burada buldum. Bu seri belki Arjantin'de bile yoktur. '*Por una cabeza*'nın orijinal kaydı. Durun size dinleteyim, mutlaka duymuşsunuzdur." Matias, plağı plakçalara götürürken, bir taraftan da Carlos Gardel'i anlatıyordu. "Hikâyelerimiz çapraz. O, Fransa'da doğup annesiyle Arjantin'e gitmiş, ben anne karnında Arjantin'den geldim. İkimiz de müzik uğruna okul bıraktık; ama o Carlos Gardel tabii."

"Herhangi bir enstrüman çalıyor musun?"

"Evet. Vurmalılarda iyiyimdir. Bir iki çalışmam da oldu, arkadaşlarla tabii." Plağı plakçalara yerleştirdi. "Bakın, birinci parça hemen."

İğne, plağın üzerinde bir iki cızırdadıktan sonra, tanıdık bir melodinin yüzü ortaya çıkmaya başladı.

"Aa, tanıyorum ben bunu; hatta durun söyleyeceğim, ..." Feride, biraz hafızasını zorladı. "Evet, buldum. Al Pacino'nun oynadığı bir filmde vardı."

"Scent of a Woman?"[34]

"Evet, o müthiş dans sahnesi."

"Ben de filmi o sahne yüzünden biliyorum. Pek sinema birikimim yoktur; ama bu müzik çok filmde kullanıldı."

"Ben sinemayı ve edebiyatı severim; özellikle şiiri."

"Öyle mi? Bakın daha dün, Ferdi sizin yanınızdan döndükten sonra tam burada şiir-resim tartışması yaptık. Bu arada bu Carlos Gardel." Matias, Ferdi'nin dün seyre daldığı karakalem çalışmayı gösterdi.

"Ferdi, resmin şiirden büyük olduğunu düşünüyor."

"Sen?"

"Benim ikisine de yeteneğim yok; ama şiir galiba daha büyük."

"Bence de."

Plak ikinci parçaya geçmişti. Matias, plağın sesini biraz kıstı. Tam o anda elinde cep telefonunu göstere göstere içeriye Ferdi girdi.

"Evde, mutfak masasında unutmuşum. Bu da" diğer elindeki poşete eğildi, elini daldırıp bir plak çıkardı: "İşte benim, Zeki Müren." Gülerek, plağı Feride'ye uzattı.

"Sen beni aradığında ben bunu dinliyordum."

"Matias demin söyledi." Feride plağı eline aldı. "Ooo, bakar mısın 1983. West Germany."

Matias, hemen araya girdi.

"İsterseniz onu dinleyelim."

Feride Ferdi'ye baktı.

---

34. *Kadın Kokusu*, yön: Martin Brest, ABD, 1992. (y.h.n.)

"Olur. Benim aslında Zeki Müren'le çok aram yoktur."

Ferdi, plağı alıp plakçalara yöneldi. İğneyi titizlikle Carlos Gardel'in üzerinden aldı. Plağı tabladan alıp Feride'ye gösterdi.

"Matias'ın en değerlisi. Tangonun Neşet Ertaş'ı."

"Konuştuk demin."

Ferdi, Zeki Müren plağını tablaya yerleştirdi:

Ne zaman gelirsen gel, başıma taç olursun
Sen benim eski değil, eskimeyen dostumsun.[35]

* * *

Zaman, en iyi bildiği eylemi tekrarlamış; kâh dipsiz kuyuda sonsuzluk, kâh sevgili dudağında öpücük hissiyle geçivermişti. Feride ve Ferdi, müzik evinin kapısından sokağa adım attıklarında, iki katı yavaşlamış, omuzlarına binen ayrılığın ağırlığı altında ezilmeye başlamışlardı. Matias, Stauffacher tramvay durağına kadar ikisine eşlik etti. İlk ayrılık gerçekleşip üç numaralı tramvaya bindiklerinde, şehrin pazar sessizliğine uymuş, yan yana susuyorlardı. Üç numaralı tramvay, önce sola keskin dönüş yapıp Kaserne'nin önünden geçti. İki üç tramvay boyu sonra bu sefer sağa keskin döndü. Ferdi, sabah yürüyerek geçtiği yerleri, sanki kaldırımda kendisi varmış, zamanın çok gerisinde kalmış siyah beyaz bir filmi seyreder gibi seyrediyordu. İşte, o gün gelmiş ve hatta bitmişti. Doğru zamanı beklerken sürekli ertelenen bir telefon görüşmesi misali, ayrıldıklarından bu yana bir ömür geçmiş; yanında, yanı başında, hatta eti etinde duran kadının kokusu geldiği gibi gidiyordu. Katı bir rüzgâr nasıl eserse Ferdi'nin içi de öyleydi. Derin bir nefes alabilse, aldığı nefesi için-

35. *Eskimeyen Dost*, Zeki Müren, 1983, Söz: Selami İnce. (y.h.n.)

deki fırtınaya kaptırmadan ciğerlerine yerleştirebilse her şey bambaşka olacak; Sihl Çayı rengine kavuşup az ileride daha şen şakrak Limmat'a karışacak; Zürih Tren Garı'nda sadece kavuşmalara bilet kesilecekti.

Olmadı!

Central durağında inip otele doğru yürümeye başladılar. Merdivenleri çıkıp Hirschengraben'a vardıklarında Ferdi durdu. Feride, Ferdi'nin durduğunu iki üç adım attıktan sonra fark etti. Yumuşak bir hareketle döndü.

"N'oldu?"

Nefesi bu kadarına müsaade etmişti, iki adım atıp istinat duvarının üstüne oturdu. Uzaktan bakan biri için Ferdi merdiven başında uzamış bir gölge, Feride o gölgenin ucunda açılmış bir gül gibi duruyorlardı.

"Dün fırtınaya kapılmış bir yaprak gibi geçtim bu basamakları, bu sabah elimde yüreğim vardı. Şimdiyse kurşun gibi ağırım. Dünden beri her seferinde başka bir Ferdi çıktı bu merdiveni. Peki yarın? Yarın ne olacağım?"

Feride ses çıkarmadı. Eliyle yanını işaret etti. Ferdi, Feride'ye uyup, gidip yanında oturdu.

"İkidir yarını soruyorsun; yarın yok ki."

Polybahn köprüsüne konmuş bir güvercin, kısa süren bir kararsızlıktan sonra kanatlanıp Limmat'a doğru uçtu. 31 numaralı troleybüs, telleri gergin bir bağlamanın üzerinde dolaşan tezene gibi vınlayıp geçti. Ferdi, Feride'nin elini avucuna aldı. Dün bir okyanusu karıştıran parmaklar, şimdi, Ferdi'nin avucunda, kuş tüyü misali yumuşacık duruyorlardı. 'Yarın yok ki' dedi Ferdi içinden. Tekrarladı, yine tekrarladı.

"Kalkalım mı?"

Kalkıp otele doğru el ele yürüdüler.

* * *

Zürich Tren İstasyonu bile sessizdi. Dokuz numaralı peronda bekleyen iki katlı, konforu yerinde havaalanı trenine bindiler. Üst kata çıkıp pencere kenarında karşı karşıya oturdular.

"Feride, orası ters yön. İstersen yer değiştirebiliriz."

"Çok gitmeyeceğiz zaten, bi'şey olmaz."

Hayır, ağırlık dağılmıyordu.

Anlatılacak bir hikâye, yaşanmış ilginç bir anı yahut çevreye dair edilebilecek birkaç cümle, ... Şairin dediği gibi, sözün kifayeti kalmamıştı. Almanca ve İngilizce anonstan sonra tren hareket etti. Zürih Tren Garı çıkışı; binlerce damarla toprağa dalmış ağaç kökü misali, salkım saçak raylarla dünyaya uzanıyordu. O saçaklardan ikisinin üstünde, durmadan makas değiştirip gıcırdayan tren, Hardbrücke sapağından itibaren yatağına oturmuş ırmak gibi uslu uslu akmaya başladı. Henüz sağa havaalanı tarafına dönmüşlerdi ki, koyu yeşil akan Limmat'ı geçip tünele girdiler. Tünel ışıkları, önce Feride'nin, hemen ardından Ferdi'nin yüzünü fırçalayıp geçiyordu. Gün aydınlığına, Oerlikon semtine çıktılar. Oerlikon durağını pas geçip çatallaşan rayların sağında kaldılar. Henüz havaalanı tüneline varmamışlardı ki anons geçti: Havaalanına varmak üzereydiler.

Hayır, ağırlık dağılmıyordu.

Tren durdu. Ferdi önde, elinde Feride'nin çantası, Feride arkada, trenden inip perona çıktılar. Peron hafif rüzgârlıydı. Tenha sayılırdı. Yürüyen merdivenden önlü arkalı çıkıp havaalanı terminaline girdiler. Gelmişlerdi.

Feride, Zürih Havaalanı'na Ferdi'den daha alışıktı. İki numaralı terminal tabelasını izleyip '*check in*'e vardılar. Planlı olmasa da, havaalanında vedayı kısa tutmak için zamanı şehirde tüketmişlerdi zaten. Feride, gelirken yanına aldığı çantayı bu sefer bagaja vermek istemişti. İşlemleri yapıp pasaport kontrolüne doğru yürümeye başladılar. İşte o an gelmişti. Karşı karşıya durup birbirlerine baktılar. Zaman, bütün ağırlığıyla kendini hissettiriyordu. Feride el çantasından bir zarf çıkardı.

"Bunu dün sana yazdım; ama rica ediyorum, uçağım havalandıktan sonra oku. Olur mu?"

Ferdi'nin yüreği ikiye yarılır gibi oldu. Biliyordu. Feride çok şey söylemiş ama her şeyi söylememişti. Dünden beri içini tırmalayan kuşku, dikenlerini sivriltmiş, battıkça batıyordu. Zarfı Feride'den aldı. Bir zarfa, bir Feride'ye baktı. Feride, Ferdi'nin kulağına eğilip,

"Korkma" dedi, "bu aşkın bir kadın cenazesi kaldırmasına müsaade etmeyeceğim."

Feride'nin nefesi Ferdi'nin kulağını alev gibi sarmaladı. Sarıldılar. Feride, ayrılır ayrılmaz, arkasına bakmadan elektronik okuyuculu turnikeden geçip gitti. Sürekli anonslar geçiyordu. Zürich Havaalanı Terminali küçülmüş, Ferdi'nin tepesinde şuncacık kalmıştı. Adım atsa duvarlara çarpacak, yahut yalnızlığından düşüp kaybolacaktı. Yine yalnızdı işte. Zaman, kaçamak yaptığı iki günün sonunda eski rutinine dönmüştü. Çok uzaktan hayal meyal telefon sesi geliyordu. Ses gittikçe arttı. Ferdi tam elini cebine atacaktı ki, yanından geçen biri bütün şamatasıyla '*alo*' dedi. Mekân ve zaman eski yerindeydi yine. Dönüp yürüdü. Parmakları arasında mektup değil, bütün vücuduna ısı yayan bir kor tutuyordu. Adımlarını hızlandırdı. Sağda, terasa bakan restorana girdi. Bir şişe su, su bardağı ve kahve makinesinden espresso alıp apronu gören cam kenarına oturdu. Hayır! Uçağın kalk-

masını beklemeyecekti. Tepside, espressonun yanında duran zarfı aldı. Zarfın ağzı kapalı değildi. Dörde katlanmış mektubu zarftan çıkardı. Kâğıdın kırışıklıklarını düzeltti. Gözlerini, kızgın kumun üzerinde yürür gibi kelimelerin üzerinde hızla dolaştırdıktan sonra, mektubu okumaya başladı:

Ferdi,

Az önce dışarıya baktım. Arkamızda bıraktığımız fırtınalı günün ardından, gece, daha da yumuşamış, uslu uslu pencere camına çarpıyor. Önümüzde upuzun bir gün var; ama anladım: Değişmişim. Eskisi gibi cümlelerimi esirgemeden kuramıyorum. Sen değişmemişsin. Senin için zaman durmuş sanki. Kendimi, yanında; eskimiş, yıpranmış ve hatta bozulmuş hissettim; oysa, aynı hayatı yaşamasak da aynı zamanı yaşadık.

Ferdi,

Dünyayı aklımla yaşıyorum sanıyordum, meğer bütün yük yürekteymiş. Yüreğimi yordum. İki yıldır erteledim; ama daha fazla diretmemin manası kalmadı. Çoğunlukla bana renk veren, beni ben yapan inadım artık teslim olmam gerektiğini söylüyor. Korktuğum ölüm değil; gerçekten. Geriye bırakacak bir izim yok; olsun da istemedim zaten; fakat sen vardın; sen hep vardın.

Ferdi,

Ameliyat olmam gerekiyor. Buraya bir sürü tıbbi terim yazıp –ki iki yılda epey öğrendim– kafanı karıştırmak istemiyorum. Açığı; kalbimi doktorlara teslim etmem gerekiyor. Benden ayrılan bana döner mi, dönerse beni kabullenir mi bilmiyorum? Neticesi, ... böyle işte.

Ferdi,

Seni seviyorum; hep sevdim zaten. Yordum, yıprattım, yalnız bıraktım, ağlattım ama seni hep sevdim. İnsanın birini sevmesi, araya yıllar yollar da girse o kişinin varlığını bir yıldız gibi göğünde taşıması çok güzel bir duygu. Bu duyguyu, haberin olsun olmasın, hep yaşattın bana. Umarım ve dilerim, ben de sana bir nebze yaşama sevinci vermişimdir.

Son olarak,

Korkma. Bu aşkın, bir kadın cenazesi kaldırmasına müsaade etmeyeceğim.[36]

Söz!

Feride

Zürih, Hotel St. Josef, 26 Mayıs 2014, 03:15

Ferdi mektuptan gözlerini aldı; dışarıya, apronun üzerinden gökyüzüne baktı. Göremiyordu ama üç satır ötede, kuleden kalkış izni almış olan Türk Hava Yolları'nın 1910 sefer sayılı İstanbul uçağı, Zürih Havaalanı'nın batı pistinden gövde kaldırmış, göğün açık lambasına doğru süzülüyordu.

Son

Zürih, 18 Şubat 2014 - Linz, 25 Temmuz 2015

36. "Neden her aşk / Bir kadın cenazesini kaldırır mutlaka" *Müsveddeler 3*, Didem Madak. (y.h.n.)

Su Duydum "ben düne dönerken, zaman beni yarına bırakacak" diyen bir politik sürgün ile "her sabah, tartışmasız her sabah, kavgaya uyanıyorsun. İçinde yaşadığın ülkenin ruhunu ruhundan ayıklama kavgası. Ve bir balığın, denizin tuzunu pullarından uzaklaştırmak istemesi kadar beyhude" diyen bir iç sürgünün, "kadın ve erkek", "sevgili ve dost", "dün ve bugün", "uyumlu ve uyumsuz" ikilemlerinin gölgesinde geçmiş uzun ayrılıklarının üç günlük muhasebesinin romanıdır.

Roman, iki kişinin hikâyesine dünyanın dört bir yanından hikâyeler katarak bir anlatı ortaklığı oluşturuyor. Ve o anlatı ortaklığında kim nereden ve nasıl gelmiş olursa olsun, birbirini sarmalayan, birbirinin yanından geçen, birbirine temas eden ya da etmeyen bütün hikâyeler bizim büyük birlikteliğimizi oluşturuyor. *Su Duydum* bu ortaklık denizinde kahramanlarını bir gemiye bindirip, onlara seyir defteri tutuyor:

> *Gemi, rıhtımdan yeterince uzaklaşıp bir sonraki durağına doğru gölü tam ortalayarak çark çevirmeye başlayınca, rüzgârın keyfi daha da artmıştı. Yolculuğa hazırdılar. Zürih Gölü, harita üzerinde ters atılmış bir virgül gibi durur. Gölün kuzey ucunda Zürih şehri, doğu ucunda Rapperswil kasabası bulunur. İki kahramanımız, hayatlarında doğru yerde kullanamadıkları virgülün bir ucundan diğerine gidip geleceklerdi...*

Su Duydum ismi henüz üstüne tam oturmamış bir kuşağın '90 Kuşağı'nın romanı bir yerde de.

AYRINTI • TÜRKÇE EDEBİYAT
ISBN: 978-605-314-171-6
9 786053 141716
14 ₺